

**ANKARA ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE'DE SÜS BİTKİLERİ ÜRETİM VE PAZARLAMA
SEKTÖRÜNÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ**

İlker KIZILKAN

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**ANKARA
2016**

Her hakkı saklıdır

TEZ ONAYI

İlker KIZILKAN tarafından hazırlanan “Türkiye’de Süs Bitkileri Üretim Ve Pazarlama Sektörünün Sorunları Ve Çözüm Önerileri” adlı tez çalışması 23/12/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Zuhâl DİLÂVER

Jüri Üyeleri:

Başkan: Prof.Dr. Mehmet Emin BARIŞ
Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Üye : Yrd. Doç. Dr. Zuhâl DİLÂVER
Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Üye : Yrd. Doç. Dr. Sertaç GÜNGÖR
Selçuk Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Prof. Dr. İbrahim DEMİR
Enstitü Müdürü

ETİK

Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez içindeki bütün bilgilerin doğru ve tam olduğunu, bilgilerin üretilmesi aşamasında bilimsel etiğe uygun davrandığımı, yararlandığım bütün kaynakları atıf yaparak belirttiğimi beyan ederim.

23.12.2016

İlker KIZILKAN

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TÜRKİYE'DE SÜS BİTKİLERİ ÜRETİM VE PAZARLAMA SEKTÖRÜNÜN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

İlker KIZILKAN

Ankara Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Zuhal DİLİVER

Bu tez çalışmasının amacı, Türkiye’de süs bitkileri üretimi ve pazarlama sektörünün mevcut durumunu ve gelişimini ortaya koymak, sorunlarını belirlemek ve çözüm önerileri geliştirmektir. Türkiye’nin sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerle, üretim miktarı, niteliği ve ekonomik büyüklüğü ilişkilendirilerek, sektörün ticaret hacminin büyümesi için gereken konuların belirlenmesidir.

Süs bitkileri sektörünün yıllar içindeki gelişimi ve aktüel durum tespiti için Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ile Türkiye İstatistik Kurumu verileri öncelikli olmak üzere, yayınlanmış çeşitli çalışmalar değerlendirilmiş, ilgili birlik ve özel sektör yetkilileriyle görüşmeler yapılmış, AR-GE çalışmaları, mevcut desteklemeler, planlanan yatırımlar muhtelif başlıklar altında incelenmiştir. Avrupa Birliği uyum kapsamında Avrupa Birliği Katılım Öncesi Kırsal Kalkınma Aracı (İPARD II) desteği yalın biçimde önem ve detay arz eden maddeleriyle anlatılmaya çalışılmıştır. İslahçı hakları, ıslah edilen cins/tür sayısı ve kabul edilen başvurular hakkında en güncel verilere yer verilmiştir. Elde edilen veriler ve bilgiler SWOT yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir.

Çalışma sonucunda sektörün özellikle son on yılda büyüme gösterdiği, üretimin olmadığı sahalarda kalifiye eleman ve yeniliğe açık üreticiler olduğu takdirde üretimin sağlanabileceği ve Türkiye’nin coğrafi konumu ve mevcut doğal bitki örtüsü çeşitliliği ile sahip olduğumuz tüm değerlerin süs bitkileri sektöründe yeterince değerlendirilemediği görülmüştür. Ancak olumlu stratejiler, uygulanabilir plan ve doğru uygulamalarla sektörün gelecekte arzu edilen değerlere yaklaşacağı ön görülmektedir.

Aralık 2016, 118 sayfa

Anahtar Kelimeler: Türkiye, Türkiye’de süs bitkileri, süs bitkileri, üretim, pazarlama, SWOT Analizi, İPARD II

ABSTRACT

Master Thesis

PROBLEMS AND SOLUTION OFFERS OF ORNAMENTAL PLANTS PRODUCTION AND MARKETING SECTOR IN TURKEY

İlker KIZILKAN

Ankara University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture

Advisor: Asst. Prof. Dr. Zuhâl DİLÂVER

The aim of this thesis, determine and offer a solution for expectative issue and exists problem of ornamental plants production and marketing sector in Turkey. Associate Cultural and natural worths of Turkey with, production quality, production amount, and economics magnitude; specify essential subjects about increase in trade volume

İmproving ornamental plants sector over the years and find for current situation, Republic Of Turkey Ministry Of Food, Agriculture And Livestock, Turkish Statistical Institute datas are to be the basis of thesis, various published literature have evaluated, related union and private sector official have been negotiated, research and development studies, present agricultural supports, planned investment have been examined in several topics. During adaptation to the European Union, Instrument for Pre-Accession Assistance on Rural Development (IPARD II) support has been expressed as a simple associated with importance and detail matters. Current datas are belong to approved applications have been included in regard to breeders' right, breded species/genus numbers. Attained datas have been analyzed with SWOT method.

In conclusion, ornamental plants sector have developed especially for ten years, producing will ensure If qualified employee and innovation producer be in area which have never been a producing. Geographical location and natural flora with all value of Turkey have demonstrated, we haven't been benefited enough as yet. However positive strategys with applicable project and correct implementing, prediction that in near future, ornamental plants production and marketing sector will gain desired situation.

December 2016, 118 pages

Key Words: Turkey, ornamental plants in Turkey, ornamental plants, production, marketing, SWOT Analysis, IPARD II

TEŞEKKÜR

Bu yüksek lisans tez çalışması en güncel veriler odağında, süs bitkileri sektörünün son yıllardaki gelişimini ve aktüel durumunu tespit etmek ve sektörle ilgili çalışanlar, ilgili kuruluşlar, öğrenciler ve akademisyenlerin yararlanacağı bir kaynak olması amacıyla hazırlanmıştır.

Süs bitkileri sektörüyle ilgili iktisadi verilerin derlendiği ve yorumlandığı çalışmalar incelendiğinde, birden çok kişiden oluşan ekip eşliğinde hazırlandığı göze çarpmaktadır. Münferit çalışmam dolayısıyla, tez hazırlama dönemimin her esnasında manevi destek olan, delaleti, anlayışı ve sabrı ile kuvvet veren; bilgi ve tecrübelerinden istifade ettiğim, insancıl karakteriyle muhkem eğitimin esası disiplini ve sevgiyi öğrencilerine aksettiren saygıdeğer hocam ve tez danışmanım Yrd. Doç.Dr. Zuhâl DİLÂVER'e en içten dileklerimle şükranlarımı sunarım.

Yüksek lisans tezimin veri toplama kademesinde, doğal çiçek soğanları ile ilgili mevzuatı ve CITES antlaşması hakkındaki bilgi ve görüşlerini içtenlikle paylaşarak yardımcı olan peyzaj mimarı Sayın Dr. Aslı ONAY'a teşekkürlerimi sunarım.

Türkiye'deki kesme çiçek sektörünün aktüel durumu, değerlendirilmesi ve mütalaası konusunda yardımcı olan Sayın SEZGİN NARGUL'a teşekkürlerimi sunarım.

İlker KIZILKAN

Ankara, Aralık 2016

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI

ETİK	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
SİMGELER DİZİNİ	vii
ŞEKİLLER DİZİNİ	viii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	ix
1. GİRİŞ	1
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	5
3. MATERYAL VE YÖNTEM.....	9
3.1 Materyal	9
3.2 Yöntem	9
4. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	12
4.1 Dış Mekân Süs Bitkileri	12
4.1.1 Türkiye’de dış mekân süs bitkilerinin genel durumu.....	13
4.1.2 Dış mekân süs bitkileri üretimi.....	18
4.1.3 Dış mekân süs bitkilerinin dış ticareti.....	28
4.1.4 SWOT analizi	33
4.2 İç Mekân Bitkileri	36
4.2.1 Türkiye’de iç mekân bitkilerinin genel durumu	36
4.2.2 İç mekân bitkileri üretimi	36
4.2.3 İç mekân bitkileri dış ticareti.....	41
4.2.4 SWOT analizi	44
4.3 Kesme Çiçekler.....	45
4.3.1 Kesme çiçeklerin genel durumu.....	45
4.3.2 Kesme çiçek üretimi.....	46
4.3.3 Kesme çiçek dış ticareti	58
4.3.4 Türkiye’de kesme çiçek pazarlaması	66
4.3.5 SWOT analizi	69
4.4 Çiçek Soğanları	72
4.4.1 Türkiye’de çiçek soğanlarının genel durumu.....	72

4.4.2 Çiçek soğanları üretimi.....	73
4.4.3 Çiçek soğanları dış ticareti	79
4.4.4 Doğal çiçek soğanları dış ticareti	83
4.4.5 SWOT analizi	86
4.5 Türkiye’de Süs Bitkileri Islah Çalışmaları	88
4.6 Sektörle İlgili Planlanan Yatırımlar Türkiye Milli Botanik Bahçesi	92
4.6.1 Projenin amacı.....	92
4.7 Süs Bitkileri İle İlgili Desteklemeler	95
4.7.1 Mazot gübre ve toprak analizi desteği	96
4.7.2 GAP (İyi tarım uygulamaları desteklemeleri).....	96
4.7.3 2014-2020 IPARD II programı	97
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	106
KAYNAKLAR	115
ÖZGEÇMİŞ	118

SİMGELER DİZİNİ

da	Dekar
ha	Hektar
m ²	Metrekare
tl	Türkiye Cumhuriyeti Para Birimi
\$	Amerika Birleşik Devletleri resmi para birimi
€	Avrupa Birliği Para Birimi

Kısaltmalar

AB	Avrupa Birliği
ARGE	Araştırma ve Geliştirme
BGCI	Uluslararası Botanik Bahçeleri Koruma birliği
BÜGEM	Gıda Tarım Hayvancılık Bakanlığı Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü
CITES	Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme
DOKA	Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı
DPT	Devlet Planlama Teşkilatı
GAP	İyi Tarım Uygulamaları
GTHB	Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı
GTİP	Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu
İPARD	Instrument for Pre-Accession Assistance Rural Development (Avrupa Birliği Katılım Öncesi Kırsal Kalkınma Aracı)
KOSGEB	Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme İdaresi Başkanlığı
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
SÜSBİR	Süs Bitkileri Üreticileri Alt Birliği
SWOT, GZFT	Güçlü, Zayıf, Fırsatlar, Tehditler
TAGEM	Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü
TKDK	Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
TİGEM	Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğü

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 3.1 Materyal ve yöntemin aşamaları.....	11
Şekil 4.1 Bitki söküm ve repikaj makineleri	13
Şekil 4.3 Expo 2016 alanında dikili ithal <i>Platanous occidentalis</i> (batı çınarı)	14
Şekil 4.4 İtalya’dan İthal edilmiş <i>Abies pinsapo</i> (İspanyol göknarı).....	15
Şekil 4.5 İtalya’dan ithal <i>Cedrus atlantica glauca</i> “Pendula” (sarkık aşı mavi sedir)	16
Şekil 4.6 Dormant dönemde nakledilmeye hazır çalılar	17
Şekil 4.7 Bonsai formu <i>Taxus cuspidata</i> “İntermedia”	17
Şekil 4.8 İtalya’dan ithal edilmiş “ <i>Picea pungens</i> “Hoopsi” (aşılı mavi ladin).....	27
Şekil 4.9 Kenya’da kesme çiçek üretim serasından görünüş	46
Şekil 4.10 Kesme çiçek üretimi olarak kayıtlara geçen Konya ilinde özel firmaya ait lale üretim sahasından genel görünüş	51
Şekil 4.11 Kesme çiçek üretim serasından genel görünüş	51
Şekil 4.12 Hollanda’dan kooperatif ortaklarına dağıtılmak üzere ithal edilen <i>Gladiolus sp.</i> (glayöl) soğanları	66
Şekil 4.13 Ankara il mezatı genel görünüş.....	67
Şekil 4.14 Çeşitli renkte kutular farklı illeri temsil etmektedir	68
Şekil 4.15 Konya ilinde özel bir firmaya ait lale üretim sahasından genel	73
Şekil 4.16 Konya ilinde özel bir firmaya ait lale üretim sahasından genel görünüş	74
Şekil 4.17 Konya ilinde özel bir firmaya ait lale üretim sahası kumlu toprak görünüşü	74
Şekil 4.18 EXPO 2016 endemik ve doğal bitkiler bahçesinden görünüş	91
Şekil 4.19 Milli Botanik Bahçesi planı ve muhtemel genişleme alanı.....	93
Şekil 4.20 Türkiye Milli Botanik Bahçesi inşaatın ve arazinin genel görünüşü.....	94
Şekil 4.21 Türkiye Milli Botanik Bahçesi küçük gölet genel görünüşü	94
Şekil 4.22 Programın başlaması ile birlikte İPARD II 2014-2020’den yararlanacak olan iller	98

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1 2015 yılı Süs bitkisi üretim alanlarının süs bitkisi gruplarına göre dağılımı	19
Çizelge 4.2 2013-2015 yılları arası dış mekân süs bitkisi örtü altı üretimi ve değişimi.....	19
Çizelge 4.3 2013-2015 yılları Dış mekân süs bitkileri örtü altı üretimi ve değişimi.....	21
Çizelge 4.4 2015 yılı dış mekân süs bitkileri üretim alanı büyüklüğünde öne çıkan ilçeler	23
Çizelge 4.5 2005-2015 yılları dış mekân süs bitkileri üretim alanında öne çıkan başlıca iller.....	24
Çizelge 4.6 2015 yılı üretim alanı ve adeti ilişkisinde öne çıkan başlıca iller.....	25
Çizelge 4.7 2011-2015 yılları dış mekân süs bitkileri dış ticaret verileri ve dış ticaret dengesi	28
Çizelge 4.8 2005-2015 yılları çim ve çiçek tohumu dış ticaret verileri	29
Çizelge 4.9 2005-2015 yılları arasında ihracat ve ithalatın olduğu ülke sayısı.....	29
Çizelge 4.10 2005-2015 yılları dış mekân süs bitkileri dış ticaret verileri ve ilişkili ülkeler	31
Çizelge 4.11 2015 yılı Orta-Güney Amerika ülkeleri ithalatın olduğu başlıca ülkeler	32
Çizelge 4.12 2015 yılı Uzakdoğu ülkeleri ithalatın olduğu başlıca ülkeler.....	32
Çizelge 4.13 2013-2015 yılları arasında iç mekân süs bitkileri üretim alanı	37
Çizelge 4.14 2013-2015 yılları arası örtü altı üretimin sera niteliklerine göre dağılımı	38
Çizelge 4.15 2013-2015 yılları arası iç mekân süs bitkileri üretiminin bölgelerdeki dağılımı	39
Çizelge 4.16 2015 yılında İç mekân süs bitkisi örtü altı üretiminde öne çıkan iller.....	40
Çizelge 4.17 İç mekân bitkileri açık alan üretiminde öne çıkan başlıca iller	41
Çizelge 4.18 2013-2015 yılları arası iç mekân süs bitkileri ihracat-ithalat değerleri	42
Çizelge 4.19 2015 yılı iç mekân süs bitkileri dış ticaret mevcut olan ülkeler.....	43
Çizelge 4.20 2013-2015 yıllarında dış ticaret hacmi olan ülke sayısı.....	44
Çizelge 4.21 2011-2015 yılları arasında kesme çiçek üretim alanlarının değişimi.....	47
Çizelge 4.22 2011-2015 yılları arasında kesme çiçek üretim alanlarının bölgelere dağılımı	48
Çizelge 4.23 2013-2015 yılları arasında kesme çiçek örtü altı üretim alanlarının niteliklerine göre büyüklüğü	50

Çizelge 4.24 2014-2015 yılları arasında kesme çiçek üretim alanlarında öne çıkan iller	52
Çizelge 4.25 2015 yılı kesme çiçek açık ve örtü altı üretiminde öne çıkan iller.....	54
Çizelge 4.26 2013-2015 yılları arasında başlıca üretilen kesme çiçek cinsleri ve üretim alan büyüklükleri.....	55
Çizelge 4.27 2011-2015 yılları arasında kesme çiçek üretim adetlerinde başlıca cinsler.....	57
Çizelge 4.28 2005-2015 yılları arası kesme çiçek dış ticaret verileri ve dış ticaret dengesi.....	58
Çizelge 4.29 2005-2015 yılları arası kesme çiçek ürün gruplarına göre dış ticaret verileri	59
Çizelge 4.30 Türkiye'nin yıllara ve başlıca ülkelere göre kesme çiçek ihracatı.....	60
Çizelge 4.31 Türkiye'nin yıllara ve ülkelere göre kesme çiçek ithalatı	61
Çizelge 4.32 2015 yılı kesme çiçek dış ticareti yapılan ülkeler ve dış ticaret verileri	62
Çizelge 4.32 2015 yılı kesme çiçek dış ticareti yapılan ülkeler ve dış ticaret verileri (devam)	63
Çizelge 4.33 2005-2015 yılları arasında kesme çiçek cinslerinin dış ticaret verileri	65
Çizelge 4.34 Türkiye'de kesme çiçeklerin pazarlama aşamaları	69
Çizelge 4.35 2013-2015 yılları arası çiçek soğanları üretim alanı ve adetleri	75
Çizelge 4.36 2013-2015 yılları arasında çiçek soğanları üretiminin bölgelere dağılımı	76
Çizelge 4.37 2013-2015 yıllar arası çiçek soğanları üretim alanı büyüklüğü ve üretim adetinin ön çıkan iller arasında dağılımı	77
Çizelge 4.38 2013-2015 yılları arası çiçek soğanları örtü altı üretimin niteliklerine göre üretim alanı büyüklüğü ve üretim adeti.....	78
Çizelge 4.39 2005-2015 yılları arası çiçek soğanları dış ticaret değerleri ve dengesi	80
Çizelge 4.40 2005-2015 yılları arası çiçek soğanları dış ticareti olan ülke sayısı.....	80
Çizelge 4.41 2013-2015 yılları arası çiçek soğanları dış ticaret değerleri ve dengesi	81
Çizelge 4.42 2005-2015 yılları arası çiçek soğanları türleri ülkeler bazında dış ticaret değerleri	82
Çizelge 4.43 2005-2015 yılları arası doğal çiçek soğanları dış ticaret değerleri	84
Çizelge 4.44 İlgili tebliğde belirtilen sınırlar içerisinde sökümü yasak olan türler.....	86
Çizelge 4.45 2005-2015 yıllar arasında ıslahçı hakları ile ilgili başvurular ve ayrıntıları.....	89

Çizelge 4.46 2005-2015 yılları arasındaki başvuruların kamu kurumu özel sektör ve cinslere göre dağılımı.....	90
Çizelge 4.47 2015 yılı süs bitkileri ile ilgili GTHB mazot gübre ve toprak analizi.....	96
Çizelge 4.48 2016 yılı kapsamında alan byklgyle ilişkili üretim tipi ve ürün çeşitliliğine bağlı destekler.....	97
Çizelge 4.49 Süs bitkisi üretimi ile ilgili destekleri de içeren ana başlık	98
Çizelge 4.50 İPARD I (2007-2013) başvuru detayları.....	104
Çizelge 4.51 İPARD II I. başvuru çağrısı kapsamında süs bitkileri sektörüyle ilgili başvuru sayısı ve ait olduğu iller.....	105

1. GİRİŞ

Dünyada süs bitkileri üretim alanları ürün gruplarına göre değerlendirildiğinde 2013 yılında dış mekan süs bitkileri (1.040.000 ha) ilk sırada yer alırken, bunu kesme çiçek ve saksılı süs bitkileri (620.000 ha) ve çiçek soğanları (21.000 ha) takip etmektedir (Anonymous 2014).

2013 yılı kesme çiçek ve saksılı süs bitkileri üretim alanları sıralamasında, Avrupa kıtasında İtalya 12.724 ha, Fransa 9159 ha, Hollanda 7301 ha ile sıralanmaktadır. Afrika kıtasında Güney Afrika 11.461 ha, Kenya 4.039, Etiyopya 2.000 ha olarak sıralanmaktadır. Asya/Pasifik kıtasında Hindistan 242.000 ha, Çin 169.081 ha Japonya 16.840 ha olarak sıralanmaktadır. Kuzey Amerika kıtasında Amerika Birleşik Devletleri 29.407 ha alanla ilk sıradadır. Güney Amerika kıtasında ise Meksika 15.121 ha ve Brezilya 13.800 ha üretim alan büyüklüğüne sahip ülkelerdir (Anonymous 2014).

Dış mekan süs bitkileri üretim alanı büyüklüğünde Çin 714.101 ha Amerika Birleşik Devletleri 166.050 ha Almanya 21.753 ha, İtalya 19.484 ha İspanya 19.300 ha olarak ilk 5 ülke olarak sıralanmaktadır. 2013 yılında Dünya süs bitkileri üretim değeri toplam olarak 54 milyar €'dur. Süs bitkileri grupları dağılımında kesme çiçek ve saksılı süs bitkileri 32 milyar €, dış mekan bitkileri 21 milyar € , çiçek soğanları 708,5 milyon € olarak sıralanmaktadır (Anonymous 2014).

Dünyada süs bitkileri ithalatı 2015 yılında 17 milyar 671 bin 463 \$'dır. Hollanda 9 milyar 186 bin 913 \$, Kolombiya 1 milyar 308 bin 583 \$, Almanya 941 bin 209, Ekvator 824bin 453, İtalya 767 bin 692, Ethiopia 737 bin 486 Kenya 716 bin 706 \$'dır. Dünyada süs bitkileri ihracatı 19 milyar 493 bin 345 \$'dır. Hollanda 9 milyar 186 bin 913\$, Kolombiya1milyar 308 bin 583 \$, Almanya 941 bin 209, Ekvator 824 bin 453, İtalya 767 bin 692 \$, Etiyopya 737 bin 486 \$, Kenya 716 bin 706 \$'dır (Anonymous 2016a).

Estetik, fonksiyonel ve ekonomik amaçlarla üretilen dekoratif bitkilere süs bitkileri denilmektedir (Ay 2009).

Süs bitkileri, klasik anlamda kısaca insanların manevi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik olarak yetiştirilen bitkiler olarak tanımlanmıştır. Bu tanımda bitkilerin goncası, yaprağı, dalı vb. organları veya doğrudan kendisinin estetik ve süs amaçlı kullanım için yetiştirilmesi esastır (Karagüzel vd. 2010).

Dünyada küreselleşmenin etkisi ve sonucu olarak ülkeler ekonomik anlamda ciddi ölçüde etkilenmiş, bu yansıma yapısal dönüşümlere sebep olmuştur. Bu dönemde ülkeler liberal politika stratejilerini hayata geçirmiştir. Kapalı halde ki ekonomi politikalarını hızla sermayeye açma ve diğer ülkelerle ekonomik ve ticari faaliyetlerde bulunma adına önemli bir yenilenme sürecine girmiştir (Kurnaz 2014).

Avrupa Birliğine (AB) üye gelişmiş ülkelerle kıyaslandığında, diğer ülkelerle olan ticari faaliyetlerimiz benimsenen ekonomi modeline bağlı olarak daha sonraki dönemlerde gelişmiştir.

Bitkisel üretim sektörü içinde süs bitkileri alt sektörünün gelişmesi, tüm dünyada kentleşme olgusunun hızlanması ile paralellik göstermiştir. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında süs bitkileri sektörü, üretim alan ve değeri açısından birçok ülke için önemli ve vazgeçilmez bir alt sektör konumuna gelmiştir. Sektörde en alt düzeye kadar uzmanlaşma, üretim, pazarlama ve tüketim konuları endüstriyel ürünler gibi ele alınmaya başlamış ve üretimde standardizasyon, süreklilik ve teknoloji kullanım düzeylerinde ulaşılan nokta bu sektörün “Süs bitkileri Endüstrisi” adıyla anılmasıyla sonuçlanmıştır (Karagüzel vd. 2010).

Süs bitkileri sektörünün büyümesi ihracat teşvikleri ve çoğaltma materyali ithaline kolaylıklar getirilen 1985 yılına kadar sınırlı olmuş olup; bu yıldan sonra ise tüm faaliyet alanlarında çok hızlı gelişmeler yaşanmıştır (Öztürk 2013).

Sektörün gelişmeye başladığı zamandan günümüze kadar dış ticaret hacmi özellikle son on yılda artış göstermiştir. Gelişmenin yakın dönemde olması, Teknolojik ve yapısal yatırımların yeterli düzeye ulaşmaması ve bilimsel çalışmalar ile özel sektör tecrübesindeki yetersiz bilgi birikimi, süs bitkileri sektör gelişimini olumsuz etkileyen temel faktörler olmuştur.

Süs bitkileri sektörü emek yoğun bir sektör olup, bitkisel üretimin diğer alt gruplarına göre işgücü ihtiyacı fazladır. Seralarda dekara 3 kişi, açık alanda dekara 1 kişi çalışan hesaplandığında sektörde doğrudan istihdam 75 bin civarındayken dolaylı istihdam 700 bine yaklaşmaktadır (Anonim 2015a).

Mevsimlik, süreli iş sözleşmesiyle çalışanlar, daimi işçiler, bu işçiler içerisinde dikkate değer kadın nüfusuyla beraber yoğun emek iş gücünü oluştururken; ziraat mühendisleri, peyzaj mimarları, dış ticaret uzmanları, pazarlamacılar, işletmeciler, kimya mühendisleri vb. meslek disiplini kapsamında yükseköğretim lisans mezunu kişilere iş imkânı sağlayarak çeşitli meslek disiplinleri ile çalışmalara dayanan kapsamlı bir sektördür.

Türkiye’de süs bitkileri sektöründe faaliyet gösteren çok az sayıda istisnai firma hariç, kurumsallaşma görülmemektedir. Üreticilerin birçoğu küçük ve orta ölçekli işletmelerdir. Kayıt altına alınmayan üreticiler bulunmaktadır. Mevcut üretim miktarı ile satış değerlerinde kayıt dışılık ile yetersiz veri tabanı göze çarpmaktadır. Süs bitkileri sektörü gelişim gösterdiği AB ülkelerinde yapılan üretimin miktarı ve niteliğiyle orantılı olarak yüksek katma değer oranıyla tarımsal ürünler içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bitkisel ürünler içerisinde üretim alanı büyüklüğü ve ekonomik getirisi bağlamında birim alanda çok verimli bir alt sektördür. Türkiye’de İşletme sahipleri tarafından da sık sık vurgulanan AB ülkesi olan, Konya ili yüzölçümü ile yakın eş büyüklüğe sahip Hollanda, bu bağlantıyı değerlendirirken Avrupa’nın süs bitkileri üretimi ve temininde lokomotif görevi görmektedir.

Ülkemiz jeolojik yapısı, buna bağlı olarak değişik karakterdeki toprak yapısı ve farklı iklim koşulları nedeniyle üç ayrı floranın tipik bitkilerini ve tipik özelliklerini içeren dünyanın sayılı ülkelerinden birisidir (Yazgan vd. 2005).

Türkiye'nin matematik konumu, pazar ülkelere yakınlığı, bitki örtüsü ve iklim çeşitliliği; yeraltı ve yerüstü kaynakları, özel konumu ve genç nüfusu vb. üretim ve pazarlama açısından temel teşkil eden değerlerle birçok ülkeden avantajlıdır.

Bu tez çalışmasının amacı Türkiye'deki süs bitkileri üretiminden pazarlama aşamasına kadar, üreticilerin ve işletmelerin karşılarına çıkan sorunları belirlemek; taleplerin ve ihtiyaçlarının giderilmesi konusunda çözümler ortaya koymaktır. Sahip olduğumuz doğal ve kültürel değerlerle, hâlihazırdaki üretim miktarı, niteliği ve iktisadi büyüklüğü ilişkilendirilerek, sahip olunan kaynaklardan ne derece de yararlanıldığını ortaya koymaktır.

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Kazaz vd. (2015) "Süs Bitkileri Üretiminde Değişimler ve Yeni Arayışlar" adlı 8 kişilik bir ekiple yapılan çalışmada, Dünyada 2009-2013 yılları arasında süs bitkileri dış ticareti ve üretiminden kısaca bahsedilmiştir. Türkiye’de sektörün alt gruplarının üretim ve ticari değerleri hakkında detaylı bilgi verilmiştir. Yakın dönemde yapılmış olan çalışma sonucunda sorunlar tespit edilmiş ve çeşitli çözüm önerileri getirmiştir. Sonuç bölümünde sektörün her geçen yıl büyüyen ve bu büyümeyle ülke ekonomisine olan dinamik katkısından bahsetmiş, sahip olduğu avantajları iyi kullanması durumunda ise; Dünya’da önemli bir süs bitkileri üreticisi ve ihracatçısı konumuna geleceğini belirtmiştir. Anonim (2015a) “Süs Bitkileri Sektör Raporu” adlı Süs bitkileri üreticileri alt birliği (SÜSBİR) tarafından hazırlanan raporda sektörün Türkiye’deki genel durumu, üretim ve ticari verileri yanı sıra istihdam verileri yer almıştır. Sektörün sorunları tespit edilmiş ve çözüm önerileri getirilmiştir.

(Anonim 2015b) “I. Ulusal Süs Bitkileri Çalıştay Raporu” 13-14 Ekim 2015 tarihinde düzenlenmiştir. Süs bitkileri yetiştiriciliği, süs bitkileri pazarlama ve destekleme politikaları, süs bitkilerinin kayıt altına alınması ve izlenebilirlik çalışma grubu, doğal çiçek soğanları çalışma grubu adı altında dört çalışma grubuyla sektör sorunları tartışılmış ve çözüm önerileri getirilmiştir.

Kurnaz (2014) küreselleşme olgusunun artmasıyla Türkiye ekonomisinin 1980’den itibaren dışa dönük izlediği politikaları ele almış, yaşanan gelişmeler üzerine araştırma yapmış, yaşanan krizleri ve etkileri yaşanan yapısal dönüşümleri değerlendirilmiştir. Dönemin ekonomik yapısı hakkında bilgi vermiştir.

Gencer (2014) “Dünya’da ve Türkiye’de Kesme Çiçek Sektörü Pazarlama Organizasyonları Ve Tüketici Eğilimleri” adlı, İstanbul ilinin çalışma alanı olarak seçildiği ve Dünya’da ve Türkiye’de kesme çiçek sektörünün genel yapısı, üretim değerleri, pazarlama kanallarının incelendiği doktora çalışmasında SWOT (Strong, Weakness, Opportunities, Threats) Türkçesi ise GZFT (Güçlü yönler, zayıf yönler, Fırsatlar, Tehditler) olan analiz yöntemini kullanmıştır. Hollanda mezat sistemi detaylı

anlatılmıştır. Kesme çiçek tüketim eğilimlerinin sebep sonuç ilişkisi göz önüne alınarak belirlenmesiyle, Türkiye’de yasal düzenlemelerin yapılmasıyla, mezar sisteminin yenilenmesi gerektiğinin; üretim niteliğine ve teknolojik yatırımlarla beraber üretim girdilerinde kalitenin arttırılması gerektiğinin sonucuna ulaşmıştır.

Öztürk (2013) “Türkiye’de Süs Bitkileri Dış Ticareti” adlı makalesinde kesme çiçek ve soğanlı bitkilerin dış ticaret değerlerinin yer aldığı tablolar, 2011 yılına kadar olan verileri içermektedir. Ayrıca CITES (Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme) ayrıntıları üzerinde durulmuştur.

Çelikel (2013) “Süs Bitkilerinin Hasat Sonrası Kaliteleri ve Yeni Teknolojiler “süs bitkilerin kesme çiçek grubunda hasat sonrasında ortaya çıkan tepkimeler ve bunların bertarafı için kullanılan kimyasallara yer verilmiştir. Nakliye esnasında kullanabilecek yöntemlere ve bu esnada kalitenin korunumu için yapılması gerekenleri tespit etmiştir.

Anonim (2012) Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı (DOKA) tarafından yayınlanan “Kesme Çiçek Sektör Raporu” adlı çalışma SWOT analiz yöntemi kullanılmıştır. Türkiye ve Dünyadan, Avrupa ve Amerika’da ki pazarlama kanalları, nakliye, işgücü temini, arazi şartları, pazarlara yakınlık vb. konular hakkında inceleme yapılmıştır. Çalışma sahasını içeren Doğu Karadeniz Bölgesinde muhtemel kesme çiçek üretimi için fizibilite çalışması niteliğindedir.

Karagüzel vd. (2010) “Süs Bitkileri Üretiminin Bugünkü Durumu Geliştirme Olanakları ve Hedefleri” adlı çalışmada, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından 2001 yılında yayınlanan komisyon raporunda da görev alan Karagüzel, SWOT analiz yöntemi kullanarak süs bitkileri alt gruplarının analitik değerlendirilmesini yapmıştır. Türkiye’deki süs bitkileri sektörü eksiklikleri AB’deki üretim verimliliği Çin vb. ülkelerdeki geniş üretim alanları ile Türkiye mukayese edilmiştir.

Yılmaz (2009) “Avrupa Birliği’ne Uyum Sürecinde Türk Kesme Çiçek Sektörünün SWOT (GZFT) Analizi” adlı AB uyum sürecinin gündemde olduğu dönemde yapılan çalışmada, AB ve Türkiye kesme çiçek üretim ve dış ticaretinin incelenerek AB’ye uyumun Türkiye’deki kesme çiçek sektörüne etkileri SWOT analiz yöntemi kullanılarak araştırmıştır. Ele alınan kıstasların Türkiye ve AB’deki durumları karşılaştırılmıştır.

Barış ve Uslu (2009) “Cut flower production and marketing in Turkey” adlı çalışmada Türkiye’deki kesme çiçek üretimi ve pazarlamasının geçmişten çalışma yılına kadar olan gelişiminden bahsetmiş, üretimi yapılan türler ve dış ticaret verilerine yer vermiştir. Dünya’daki genel durumunu, ticaretini kıtalar ve öne çıkan ülkeler bazında incelemiştir. Kesme çiçek alt grubundaki sorunlar tespit edilerek öneriler getirmişlerdir.

Ay (2009) Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu (MYO) Dış Ticaret Bölümünde görevli farklı bir Ana bilim dalında mevcut“ Süs Bitkileri İhracatı Sorunları ve Çözüm Önerileri” adlı çalışma Yalova ili çalışma sahası olarak seçmiştir. Yalova ilindeki üretim kalitesinin nasıl arttırılacağına değinmiş ve ihracat değerlerinin yükselmesi için tespitler yapmıştır.

Karagüzel vd. (2007) “Dünyada ve Türkiye’de Çiçek Soğanları Sektörünün Durumu” adlı çalışmada üretilen kesme çiçek türleri, çiçek soğanı ithalat ve ihracat verileriyle CİTES antlaşması ve kapsamını incelemiştir. Mevzuat konusunda taviz verilmeden, üretimin doğaya bağımlı olmadan yapılması ve doğadan sökümlün tamamen yasaklanması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Yazgan vd. (2005) “Süs Bitkileri Üretiminde Gelişmeler” adlı çalışma DPT(2001) raporundan sonra kapsamlı, istatistiki verileri barındıran bir çalışma olarak göze çarpmaktadır. Doğal bitki örtüsünden yararlanılması başlığını da içeren çalışma kapsamında Süs bitkileri alt gruplarını veriler ve tablolar şeklinde incelemiştir. Türkiye’nin olumlu ve olumsuz o anki durumu ve mevcut şartlar belirtilmiştir.

Anonim (2001) Sekizinci beş yıllık kalkınma planı kapsamında “Bitkisel Üretim Özel İhtisas Komisyonu Süs Bitkileri Alt Komisyon Raporu” adlı Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından yayınlanan çalışmada belirtilen birçok özellik aradan 15 yıl geçmesine rağmen güncelliğini korumaktadır. Süs bitkisi alt gruplarını dörde ayırarak ayrıntılı olarak inceleyen raporda sektör ile ilgili olumlu olumsuz birçok konuya değinilmiştir. Sektörün  alışma yapıldığı dönemdeki durumu ve geldiği nokta tespit edilmiş, ilerleyen yıllardaki gelişmeler hakkında görüşlerde bulunmuştur.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1 Materyal

Çalışmanın materyalini öncelikli olarak süs bitkileri sektörü ile ilişkili yayınlanmış ilgili tezler, bildiriler, akademik makaleler yanında özel sektör ve kamu kurumlarının yayınladığı dergilerdeki makaleler oluşturmaktadır. Sektörün ticari boyutu, gelişimi ve şu anki mevcut durumunun irdelenmesi amacıyla dönemsel içerikli verilere ihtiyaç duyulmuştur. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) Bitkisel üretim verileri içerisinde süs bitkileri sektör verilerinden faydalanılmıştır. Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı (GTHB) Bitkisel Üretim Genel Müdürlüğü (BÜGEM) veri tabanı, yıllık faaliyet raporları ve istatistiki verileri, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunun (TKDK), Instrument for Pre-Accession Assistance Rural Development (İPARD) programı sektör verileri çalışma materyalinin diğer kısmını oluşturmaktadır.

3.2 Yöntem

Tez konusu ve amacıyla ilişkili ilk olarak literatür çalışması yapılmıştır. Türkiye İstatistik Kurumunun GTHB veri tabanından temin ettiği veriler ve bu verilerin düzenlenerek yorumlanması çalışmanın ana iskeletini oluşturmaktadır.

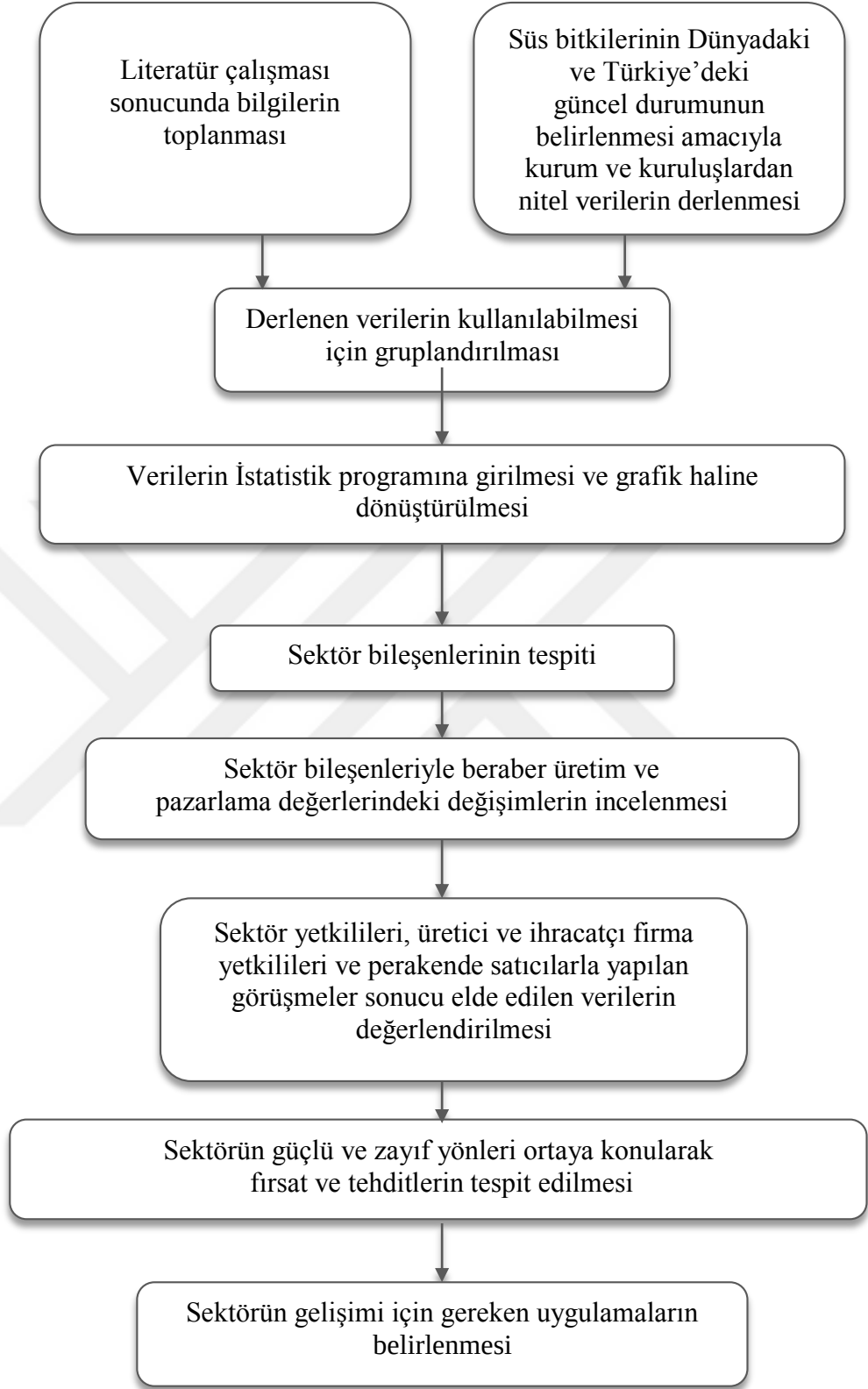
Gerekli materyalin temin edilmesiyle nitel ve nicel veriler elde edilmiştir. Çalışmanın çeşitli aşamalarından elde edilen verilerin içeriklerine göre; uygulanan yöntemler de farklılık göstermiştir. Elde edilen nicel veriler, niteliklerine ve tez çalışmasında kullanılacak olan konu başlıklarına göre gruplandırılmıştır. Veriler temsil ettiği değerlerin, değişim oranlarının hızlı anlaşılabilmesi için Microsoft Excel Paket programıyla, sınıflandırılmış, grafik haline dönüştürülmüştür ve elde edilen istatistiki veriler yüzdelik oranlar ve tablolar vasıtasıyla yorumlanarak ilgili çıkarımlar elde edilmiştir. SÜSBİR Genel Sekreteri ve Flora Çiçekçilik Üretim ve Pazarlama Kooperatifi (S.S. Flora) Ankara şube müdürü ile yüz yüze görüşülmüştür.

Süs bitkileri üretiminde çalışan, sadece perakendeci olarak faaliyet gösteren, üretimden satışa doğrudan faaliyet gösteren küçük Orta ve büyük ölçekli işletme yetkilileriyle, ihracatçı firma yetkilileriyle de görüşmeler yapılmıştır. Sektörün güçlü ve zayıf yönleri, hukuki durumu, teknik konular, ilgili destekler görüşülen konular içerisinde olup beklentiler hakkında tartışılmıştır.

Süs bitkileri sektörünün mevcut durumu SWOT analizi yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Hâlihazırda mevcut fırsatlar ve ilerleyen yıllarda sektörün karşılaştacağı muhtemel tehlikeler yine aynı yöntem kullanılarak tespit edilmiştir.

SWOT analizi, aslında firmanın veya sektörün başarısını etkileyen anahtar faktörler üzerine yapılan bir beyin fırtınası çalışmasıdır (Houben vd. 1999; Yılmaz 2009).

SWOT analizinin temelde iki faydası bulunmaktadır. Anlamayı ve algılamayı kolaylaştırır. Sektörün içsel ve dışsal faktörlerinin tüm çıplaklığıyla gözler önüne serilmesi olanağını yaratır. Karar almayı kolaylaştırır. Mevcut duruma göre, sektöre ilişkin ileriye dönük adımların daha gerçekçi ve etkin olarak atılması olanağını sunar (Gençer 2014).

Şekil 3.1 Materyal ve yöntemin aşamaları

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Süs bitkisi kavramı çok geniş bir ürün yelpazesini ifade etmektedir. Doğadaki birçok bitki “süs bitkisi” olarak kullanılabilmektedir. Dolayısıyla “süs bitkileri” deyimini genel bir kavram olup; 4 ana grupta incelenmektedir:

- Dış mekân süs bitkileri
- İç mekân süs bitkileri (saksılı salon bitkileri)
- Kesme çiçekler
- Soğanlı ve yumrulu bitkiler (Yazgan vd. 2005).

4.1 Dış Mekân Süs Bitkileri

Dış mekân süs bitkileri, bazı özelliklerine göre gruplandırılarak incelenmektedir. Yapay olan bu gruplandırma;

- *İbrelî ağaç - ağaçcık ve çalılar (Koniferler)
- *Geniş yapraklı ağaç-ağaçcık ve çalılar
- *Yer örtücü tek ve çok yıllık bitkiler
- *Sarılcı, tırmanıcı bitkiler
- *Mevsimlik çiçeklerden oluşmaktadır.

Bunların dışında çim bitkileri, su bitkileri gibi bitkiler de dış mekân süs bitkileri içerisinde yer almaktadır (Anonim 2001).

4.1.1 Türkiye’de dış mekân süs bitkilerinin genel durumu

Türkiye’de çok farklı iklim karakteri görülmektedir. Bu çeşitlilik, tropik dış mekân bitkilerinden soğuk iklim bitkilerine, bozkır ve makilerden alpin bitkilerine kadar çok çeşitli bitkilerin peyzaj uygulamalarında kullanımına olanak sağlamaktadır. Pek çok sayıdaki cins ve türün üretimi için uygun koşullar Türkiye bünyesinde bulunmaktadır.

Üretimi yapılan dış mekân süs bitkilerinde dikkati çeken genel bir özellik, kısa sürede büyümesini tamamlayan, kolay form kazanan, hızlı satışa sunulabilecek, emek ve bilgi ihtiyacı az; nispeten basit üretim teknikleri gerektiren türlerin seçilmiş olmasıdır. Bu durum küçük ölçekli üreticilerin genel tercihleri olmakla birlikte, gerekli teknik bilgiden yoksunluk ve tecrübe eksikliği, makine alet ve ekipmanlarındaki yetersizlik ve üretim girdilerinin yeterli nitelikte olmayışı üretime olumsuz tesir etmektedir (Şekil 4.1).

Şekil 4.1 Bitki söküm ve repikaj makineleri (<http://pazzagliaturkiye.com>, 2016a)

Büyükşehir Belediyelerinin ve büyükşehir ilçe belediyelerinin bitkisel uygulamalarda kullandıkları ithal olan, boylu, gövde çapı kalın ağaç ve çalılar ile fidanlıklardaki ithal bitkiler genellikle uzun üretim süresine gereksinim duyan türlerden oluşmaktadır. Turizm tesisleri ve uluslararası organizasyonlarda da ithal ağaçlar çok sık kullanılmaktadır (Şekil 4.2-4.3).

Şekil 4.2 Expo 2016 alanında dikili ithal *Magnolia grandiflora* (manolya)
(orijinal 2016)

Şekil 4.3 Expo 2016 alanında dikili ithal *Platanous occidentalis* (batı çımarı)
(orijinal 2016)

AB ülkelerinden İtalya, Hollanda, Almanya'daki fidanlıkların bir kısmı aile şirketi olup; üretimi gelecek nesiller devam ettirmektedir. Bu sayede uzun vadede büyüyen türlere yatırım yapılmakta ve ziyadesiyle yüksek fiyatlara satılmaktadır. Tropik iklim kökenli ithal edilen türler Kuzey Afrika kıtasından, Mısır'dan ve Çin'den; soğuk iklim kökenli türlerle İbrelili ve yaprak döken türler ise AB ülkelerinden İtalya Almanya ve Hollanda'dan ağırlıklı olarak ithal edilmektedir (Şekil 4.4-4.5).

Üretimde en önemli dar boğaz, özellikle İbrelili (konifer) ağaç türlerinde ve yavaş büyüyen manolya gibi türlerde büyük (boyu) bitki elde edilmesi konusunda görülmektedir. (Şekil 4.3). Bu darboğazın aşılması için bu türlerin üretiminde ihtiyaç duyulacak sermayenin uzun vadeli kredilerle sağlanması gerekmektedir (Anonim 2001).

Şekil 4.4 İtalya'dan İthal edilmiş *Abies pinsapo* (İspanyol göknarı) (orijinal 2016)

İlgili komisyon çalışması üzerinden 15 sene geçmesine rağmen her fidanlıkta 10 yaş ve üzerinde yerli üretim süs bitkilerine rastlanmamaktadır (Şekil 4.5-4.7). Uzun vadeli sermaye yetersizliği, plansız üretim, tür çeşitliliğine gidilmemesi, üretim girdilerinde dışa bağımlılık vb. nedenler dış mekân bitkilerinde ithalata sevk eden başlıca sebeplerdir. Bazı fidanlıklar, büyümesi uzun zaman alan türlerin aşılı fidelerini ve özel çeşitlerin fidelerini ithal ederek gelişimlerini kendi sahalarında devam ettirmektedir.

Şekil 4.5 İtalya'dan ithal *Cedrus atlantica glauca* “Pendula” (sarkık aşılı mavi sedir) (orijinal 2016)

Şekil 4.6 Dormant dönemde nakledilmeye hazır çalılar
([www.banburygardeners .com](http://www.banburygardeners.com), 2016b)

Dış mekân bitkilerinde bir diğer konu lojistiğin kara ve deniz yolu ile sağlanmasıdır. Türkiye'nin Avrupa, Rusya, Ortadoğu süs bitkisi pazarlarına yakınlığıyla birlikte bitkilerin genellikle uyku (dormant) döneminde nakledilmesi uzak mesafelere satışı mümkün kılmaktadır (Şekil 4.6).

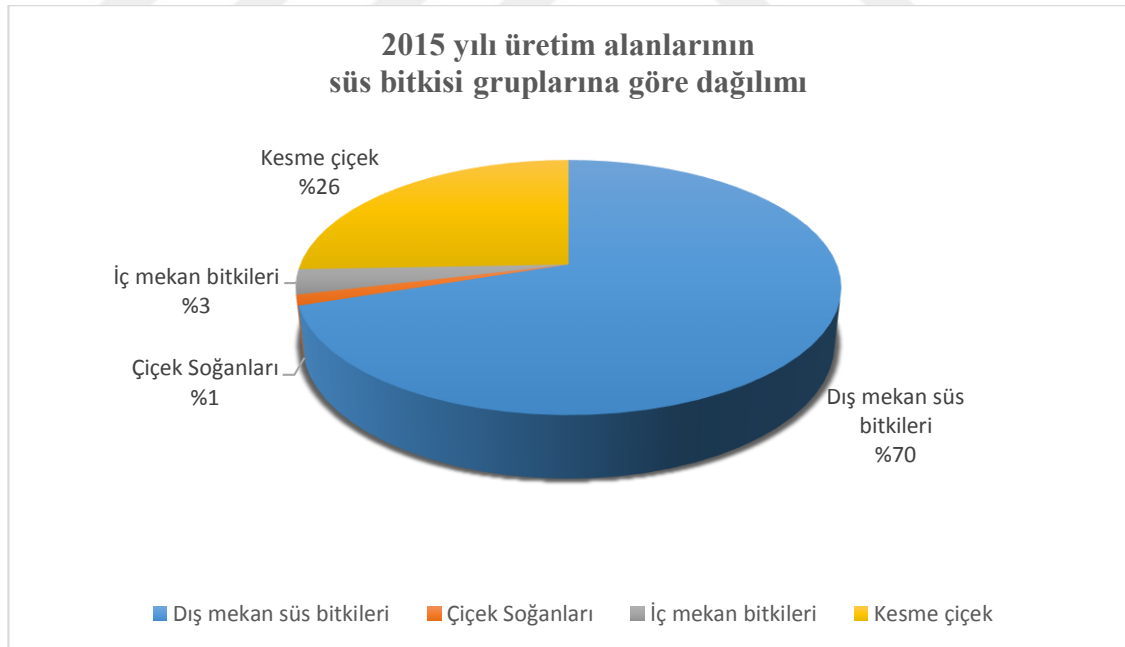
Şekil 4.7 Bonsai formu *Taxus cuspidata* “İntermedia” (orijinal 2016)

İnşaat sektörü son 10 yıl boyunca kayda değer ölçüde yatırımlarını arttırmıştır. Peyzaj mimarlığı disiplinin bizzat ilişkili olması ve sektörün ilerlemesiyle, başta büyük şehirlerde olmak üzere, kentsel dönüşüm projelerinin hız kazanması, rekreasyon alanlarının çoğalması ve özellikle şehir sınırlarının genişlemesi, dış mekân bitkilerine olan talebi arttırmaktadır.

4.1.2 Dış mekân süs bitkileri üretimi

2013 yılında 34 ilde, 2014 ve 2015 yılında 33 ilde üretim yapılmıştır. 2015 yılında Bartın ve Bolu İllerinde üretime ara verilmiş olup; aynı yıl içerisinde ise Adana ilinde üretim başlamıştır.

Dış mekân süs bitkileri üretim alanının süs bitkileri üretim alanına oranı % 69,9'dur. 2015 yılında dış mekân süs bitkisi üretim alanı 32.293.087 m²'dir. 451 milyon 142 bin 538 adet dış mekân süs bitkisi üretilmiştir.

Şekil 4.8 2015 yılı Süs bitkisi üretim alanlarının süs bitkisi gruplarına göre dağılımı (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2015 yılında dış mekân üretim alanının %93,31’lik kısım açık alan üretimi , %6,69’a karşılık gelen 2163 da’lık kalan alan ise örtü altı üretimidir. 2014 yılında ise toplam Dış mekân üretim alanı 35995 da olup %94,24 lük kısım açık alan üretimi; kalan %5,76’lık kısmı örtü altı üretimidir.

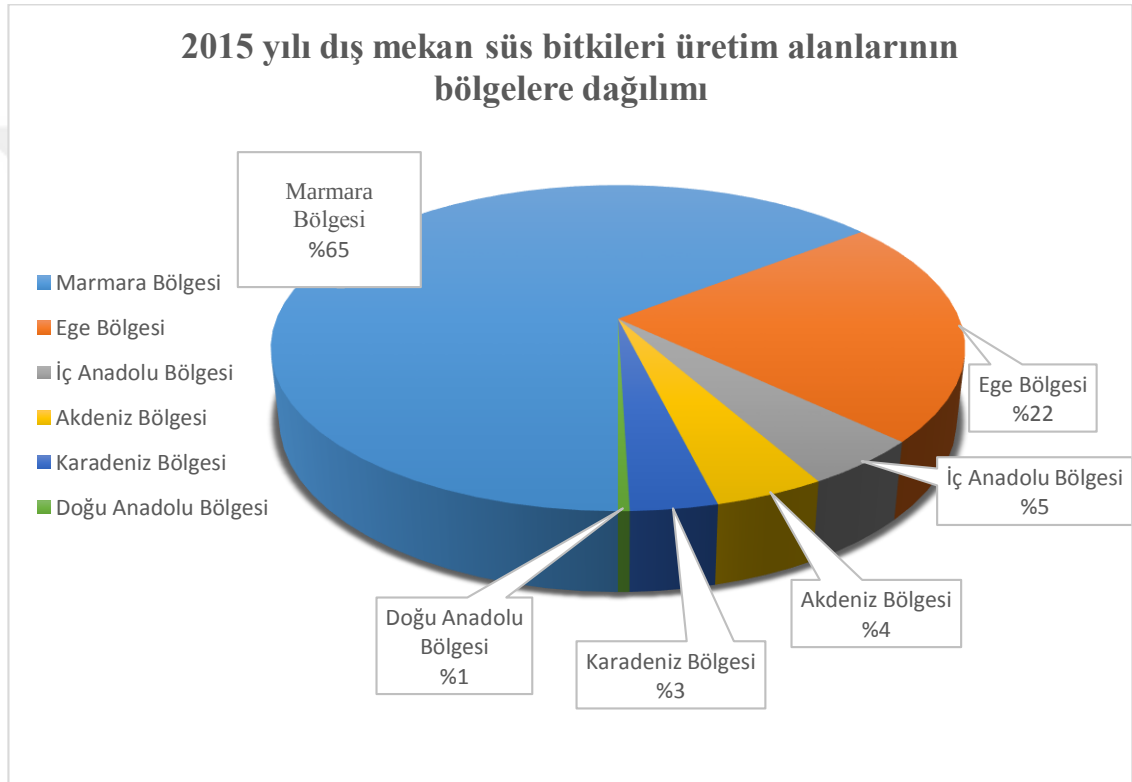
Çizelge 4.1 2015 yılı Süs bitkisi üretim alanlarının süs bitkisi gruplarına göre dağılımı (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Süs bitkisi üretim alanı (m ²)	Dış mekân süs bitkisi üretim alanı (m ²)	Oranı %
2011	11.418.638	-----
2012	11.777.307	-----
2013	45.125.717	32.421.167 71,85
2014	49.018.343	35.995.684 73,43
2015	46.197.215	32.293.087 69,90

Çizelge 4.2 2013-2015 yılları arası dış mekân süs bitkisi örtü altı üretimi ve değişimi (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Örtü altı üretim şekli	Yıl	Üretim alanı (m ²)	Bir önceki yıla göre değişimi %	Üretim adeti	Bir önceki yıl değişimi %
Alçak tünel	2013	115.825	-----	6.220.877	-----
	2014	115.278	99,5	5.997.744	96,41
	2015	29.320	25,4	3.096.900	51,63
Cam sera	2013	85.364	-----	8.227.088	-----
	2014	78.114	91,5	8.279.840	100,64
	2015	59.012	75,55	6.649.360	80,31
Plastik sera	2013	1.021.642	-----	106.029.310	-----
	2014	1.500.439	146,87	120.489.547	113,64
	2015	1.177.643	78,49	141.961.742	117,82
Yüksek tünel	2013	861.894	-----	49.381.733	-----
	2014	1.012.303	117,45	52.990.239	107,31
	2015	897.111	88,62	54.094.375	102,08

2013-2015 yılları arasında örtü altı üretim verileri incelendiğinde, 2014 yılına göre 2015 yılında alçak tünel üretimde ekilen alan, dörtte birine, %25 oranına düşmesine rağmen üretim miktarı yalnız %51'e düşmüş yani üretimde alınan verim 2 katına çıkmıştır. Yine 2015 yılında bir önceki yıla göre plastik serada üretim alanı %78,4 oranına gerilemesine rağmen üretim miktarı %117,8 artmıştır. Üretimde birim alandan alınan ürün miktarı 1,5 kat artış göstermiştir. Bu değerler üretilen tür, çeşidin değiştiğine ve/veya üretimde verimin arttığını göstermektedir.

Şekil 4.9 2015 yılı Süs bitkisi üretim alanlarının süs bitkisi gruplarına göre dağılımı (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2015 yılı üretim alanı büyüklüğünün bölgeler arasındaki dağılımında ilk olarak Marmara Bölgesi gelmektedir. Sırasıyla Ege Bölgesi, İç Anadolu Bölgesi, Akdeniz Bölgesi gelmektedir. İç Anadolu Bölgesindeki üretim alan büyüklüğü Akdeniz Bölgesini geçmiş durumdadır (Çizelge 4.3).

Çizelge 4.3 2013-2015 yılları Dış mekân süs bitkileri örtü altı üretimi ve değişimi
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

BÖLGELER	2013		2014		2015	
	Alan (da)	Payı %	Alan (da)	Payı %	Alan (da)	Payı %
Marmara Bölgesi	20924,3	64,54	21188	58,86	18258	56,54
Ege Bölgesi	7279,6	22,45	10379,8	28,84	10479	32,45
İç Anadolu Bölgesi	1543,2	4,76	1694,2	4,71	909	2,82
Akdeniz Bölgesi	1413,9	4,36	1386,5	3,85	1242	3,85
Karadeniz Bölgesi	1112,5	3,43	1199,5	3,33	1209	3,74
Doğu Anadolu Bölgesi	147,6	0,46	147,5	0,41	194	0,60
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	0	0,00	0	0,00	0	0,00
Toplam	32421,1	100,0	35995,5	100,0	32291	100,0

2013-2015 yılları arasında üretim alanında %43,9 en ciddi artış oranı ile Ege Bölgesinde görülmektedir. 2013-2014 yılları arasında İzmir ilinde 6024 da olan üretim alanı 2015 yılında 9057da olmuş, %50,3 artış göstermiştir. Ege Bölgesi İzmir ilinde 9057 da, üretim alanı mevcuttur (Çizelge 4.5). Manisa ili 868 da üretim alanına sahiptir.

Ege bölgesinde 2015 yılı önemli il ve ilçe merkezlerindeki üretim alanı büyüklüğünde İzmir ili Ödemiş ilçesi 3709 da Bayındır ilçesi 3494 da, Torbalı ilçesi 455 da, Selçuk ve Urla ilçeleri her biri 400 da üretim alanına sahip olarak sıralanmaktadır (Çizelge 4.4). İzmir ilinde toplam 10 ilçede üretim yapılmaktadır

Manisa ili Yunus Emre ilçesinde 725 da, Turgutlu ilçesinde 78 da ve Kırkağaç ilçesinde 51 da; Balıkesir ili Gönen ilçesinde 106 da olarak sıralanmaktadır (Çizelge 4.4).

2015 yılında Marmara Bölgesinde Sakarya ili 10434 da alanla ilk sıradadır (Çizelge 4.5). Sakarya ili Arifiye ilçesi 4262 da alanla en büyük paya sahiptir. Sapanca ilçesi 2652 da, Serdivan ilçesi 1085 da, Akyazı ilçesi 660 da, Pamukova ilçesi 556 da, Adapazarı ilçesi ise 505 da alan büyüklüğü ile sıralanmaktadır. 2015 yılında Bursa ilinde 2625 da alanda üretim mevcuttur. Bursa ilçelerinden Kestel’de 1506 da, Gürsu’da 530 da, Yenişehir 295 da üretim yapılmıştır. Edirne ilinde 2500 da alanda rulo çim üretilmekte ve tamamı İpsala ilçesinde bulunmaktadır. Meriç nehri boyunca yer alan İpsala’nın sahip olduğu iklim avantajı, su kaynakları önem arz etmektedir. 2015 yılında Yalova ili 1901 da üretim alanına sahiptir. Yalova ili Altınova ilçesi 758 da ve merkez 608 da üretim alanı ile ilk iki sırada yer almaktadır. Kocaeli’nde Karamürsel ilçesinde 250 da ve İzmit ilçesinde 130 da üretim alanı vardır. İstanbul Şile ve Beykoz ilçesinde 19da, Çekmeköy ilçesinde 13 da alan da üretim yapılmıştır (Çizelge 4.4).

2015 yılında İç Anadolu Bölgesinde Konya ilinde 542 da ve Başkent Ankara da 311 da alanda üretim yapılmıştır. Konya ilinde 2014 yılında 1322 da olan üretim alanı, 2015 yılında 542 da alana gerilemiştir (Çizelge 4.5).

2015 yılında Akdeniz Bölgesinde Antalya ili 796 da üretim alanıyla ilk sıradadır (Çizelge 4.5). Antalya iline yakın ilçelerden Manavgat 357 da Aksu 220 da ve Serik’te 134 da alanda en fazla üretim yapılan ilçelerdir. Adana ilinde Yumurtalık ve Sarıçam ilçelerinde üretim yapılmıştır. Mersin ili Tarsus ilçesinde 125 da, Muğla ili Dalaman ilçesinde 232 da alanda üretim yapılmıştır (Çizelge 4.4).

2015 yılında Karadeniz Bölgesinde Samsun ilinde 601 da alanda üretim yapılmıştır. Çarşamba ilçesi bu alanın 535 da’ına sahiptir. Düzce ilinde 317 da, Tokat ilinde 241 da alanda üretim yapılmış olup; Pazar ilçesindeki 121 da üretim alanı, yaklaşık yarısına karşılık gelmektedir (Çizelge 4.4).

Çizelge 4.4 2015 yılı dış mekân süs bitkileri üretim alanı büyüklüğünde öne çıkan ilçeler (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

İlçeler	2015 yılı üretim alanı (dekar)
Arifiye (Sakarya)	4262
Ödemiş (İzmir)	3709
Bayındır (İzmir)	3494
Sapanca (Sakarya)	2652
Kestel (Bursa)	1506
Serdivan (Sakarya)	1085
Altınova (Yalova)	758
Yunus Emre (Manisa)	725
Akyazı (Sakarya)	660
Pamukova (Sakarya)	556
Çarşamba(Samsun)	535
Gürsu (Bursa)	530
Adapazarı (Sakarya)	505
Torbalı (İzmir)	455
Selçuk(İzmir)	400
Urla(İzmir)	400
Manavgat (Antalya)	357
Yenişehir (Bursa)	295
Karamürsel (Kocaeli)	250
Dalaman (Muğla)	232
Aksu (Antalya)	220
Serik (Antalya)	134
İzmit (Kocaeli)	130
Tarsus (Antalya)	125
Pazar (Tokat)	121
Gönen (Balıkesir)	106
Turgutlu ilçesinde (Manisa)	78
Kırkağaç(Manisa)	51

2015 yılında Doğu Anadolu Bölgesinde eser miktarda üretim yapılmıştır. Elazığ'da 130 da üretim alanı mevcuttur.

Çizelge 4.5 2005-2015 yılları dış mekân süs bitkileri üretim alanında öne çıkan başlıca iller (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Dış mekân süs bitkileri üretim alanında öne çıkan iller					
İller	2005	2013	2014	2015	2005-2015 değişimi %
	Üretim alanı (m ²)	Üretim alanı (m ²)	Üretim alanı (m ²)	Üretim alanı (m ²)	
Sakarya	3.698.000	12.466.617	12.571.212	10.434.948	282
İzmir	2.516.000	6.024.600	9057100	9.054.775	360
Bursa	1.865.000	2.957.154	3.036.784	2.625.834	141
Edirne	-----	2.500.000	2.500.000	2.500.000	-----
Yalova	1.810.000	1.847.824	1.901.729	1.910.064	106
Konya	-----	1.206.800	1.321.739	542.463	-----
Antalya	-----	1.100.600	1.081.600	795.850	-----

2015 yılında üretim adeti bakımından, İzmir'de 9054 da alanda 163.979.403 adet ürün üretilmiştir. İlçelerde yoğun olarak mevsimlik çiçek üretiminin yapılması yüksek adet sayısı ile doğrudan ilişkilidir. 2. sırada bulunan Yalova ilinde 1901 da alan ve 116.919.678 adet, 3. sıradaki Sakarya ilinde 10434 da ve 36.388.996 adet, 4. sıradaki Ankara ilinde 311 da alan ve 51.818.274 adet, 5. Sırada Antalya ilinde ise 796 da alan ve 9.454. 300 adet üretime sahiptir. Bu sıralamada Ankara ve Yalova ili birim alanda en verimli üretime sahip illerdir. Ankara ilinde mevsimlik üretiminin yoğunluğuyla ilişkili olarak üretim adeti yüksektir (Çizelge 4.6)

Çizelge 4.6 2015 yılı üretim alanı ve adeti ilişkisinde öne çıkan başlıca iller (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2015 yılı üretim alanı büyüklüğü ve üretim adeti sıralamasında başlıca iller		
İller	Üretim adeti	Üretim alanı (m ²)
İzmir	163.979.403	9.054.775
Yalova	116.919.678	1.910.064
Ankara	51.818.274	311.497
Sakarya	36.388.996	10.434.948
Manisa	14.897.069	868.109
Bursa	13.712.226	2.625.834
Antalya	9.454.300	795.850
Konya	5.414.778	542.463
Samsun	3.816.738	601.390
Edirne	2.500.000	2.500.000
Kocaeli	1.206.000	462.000
Muğla	402.994	343.624
Düzce	332.377	317.087

İstanbul ve çevresinde arazilerin kıymetli oluşu, üretimin Yalova ve Sakarya’da yoğunlaşmasıyla sonuçlanmıştır. Yalova peyzaj süs bitkileri sektörü ile ilgili yapılan çeşitli çalışmalarda envanter il olarak incelenmiştir. Mevsimlik çiçek ve çok yıllık çiçek üretimine, çalı üretimine ağırlık vermesiyle beraber, ibrelili ve yaprak döken ağaç-ağaççıkların üretildiği önemli bir üretim merkezidir. İstanbul’a yakın konumu, üretim yapan fidanlıkların büyük ölçekli olmasıyla ilişkili, sahip oldukları makine alet ve ekipman, üretim girdilerindeki çeşitlilik birim alandan yüksek verim alınmasını sağlamaktadır. İzmir ilçelerinden özellikle Ödemiş’te %466 artış ile 654,5 da alandan

3704 da alan büyüklüğüne ulaşmıştır. Ödemiş ilçesindeki son yıllardaki artışın sebepleri: Uygun iklim koşulları, alüvyon toprak karakteri ve düz arazi yapısına ek olarak; İlçeyi çevreleyen dağ eteklerinin nemli ve merkeze göre düşük ısılı olmasıdır. İbrelili ve bodur ibrelili türlerle, bazı yaprak döken türlerin başarıyla üretilmesi, başka illerde faaliyet gösteren üreticileri bu bölgeye yatırıma teşvik etmiştir.

Üretimde bilgi akışını kolay kılan, üreticilerin iştişare edebildiği, rekabet ortamı ve akabinde kaliteyi sağlayan kümeleme çalışmaları bu bölgede oluşturulabilir. Pazarlama açısından ise fiyatların ve ilgili ürünlerin kolaylıkla karşılaştırılması, peyzaj mimarlığıyla ilgili birçok yan sektörün kümelenmede yer alacaklarından dolayı, alıcı isteklerine hızlı cevap vermesi, kümelenmeyi ticari açıdan verimli ve etkin kılmaktadır.

Dikkat çeken bir diğer bölgemiz Karadeniz'dir. İthal edilen türler içinde yoğun talebi olan *Cedrus sp.*(sedir) *Picea sp.* (ladin)*Abies sp.*(gökmar) *Thuja sp.*(mazı) *Acer sp.* (akçağaç) cinsleri *Taxus baccata* (adi porsuk), *Tilia sp.* (ıhlamur), *Buxus sp.* (şimşir) vb. Karadeniz Bölgesinde doğal bitki örtüsü içerisinde bulunmakla birlikte birçok tür bu bölgede rahatlıkla üretilir. Bodur ibreliler günümüzde fidanlıklarda satışa sunulmakla birlikte iç pazarda talep gören bitkilerdir. Küçük alanlarda yetiştirilebilmesi, parçalı ve engebeli arazilerde üretimi oldukça muhtemel kılmaktadır.

Batı Karadeniz'de Bartın civarında ibrelili üretimi yapılmaktadır. Orta Karadeniz'de ise Samsun ön plana çıkmaktadır. Samsun limanının bulunması, düz arazi yapısı, iklimin iç bölgelere değin nüfuz etmesi üretim açısından elverişli koşullar oluşturmaktadır.

Doğu Karadeniz sahip olduğu iklim avantajına rağmen, değişken topoğrafyaya ve eğimli araziye sahiptir. Süs bitkilerinin eğimli alanlarda dahi üretilmesiyle; atıl durumda bulunan parçalı arazilerden yararlanılabilir. Nem oranının yüksek ve yağışların yüksek olması süs bitkileri üretimi için teşvik edici başlıca iklim unsurudur. Ordu ve çevresinde *Abies sp.* (gökmar), *Picea sp.* (ladin) ve özellikle mavi ladin üretilmektedir. Üretim tohumdan yapılmaktadır. Bitki renkleri ve formları değişiklik gösterdiği için homojenlikten uzaktır. Söz konusu durum üretim ve pazarlama açısından üreticiyi zorlamaktadır. Türkiye'de rağbet gören ve yüksek fiyatlardan alıcı bulan Aşı mavi

ladinlerin de *Picea pungens* "Hoopsii", *Picea pungens* "Koster", *Picea pungens* "Globosa" vb. çeşitlerin ilerleyen yıllarda bu bölgede üretiminin artacağı öngörülmektedir.

Şekil 4.10 İtalya'dan ithal edilmiş "*Picea pungens* "Hoopsii" (aşılı mavi ladin) (orijinal 2016)

4.1.3 Dış mekân süs bitkilerinin dış ticareti

Dış mekân süs bitkileri 2011-2015 yılları arasında ihracat değerleri 30 milyon\$ civarında seyrederken; ithalat değeri 2013 yılında 60 milyon \$'a yaklaşmış, 2015 yılında 40 milyon \$ civarındadır. Çizelge 4.7 incelendiğinde 2013 ve 2014 yıllarında ithalat ihracatın yaklaşık 2 katına yakındır. Dolayısıyla söz konusu yıllarda cari açık artmıştır.

Çizelge 4.7 2011-2015 yılları dış mekân süs bitkileri dış ticaret verileri ve dış ticaret dengesi (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Yıllar	Dış mekân süs bitkileri		
	İhracat \$	İthalat \$	Dış ticaret dengesi \$
2011	31.630.213	33.130.406	-1.500.193
2012	26.330.844	35.885.380	-9.554.536
2013	32.330.941	58.365.357	-26.034.416
2014	32.243.710	52.148.328	-19.904.618
2015	30.874.770	39.714.172	-8.839.402

Gümrük Tarife İstatistik Pozisyonu (GTİP 0602) kodu içerisinde diğer köklendirilmemiş çelik ve daldırmalar, Rododendronlar ve açelyalar; aşılı veya aşısız, Gül çelikleri, daldırmaları veya köklendirilmiş; aşılı veya aşısız diğer ağaç ve çalıların köklendirilmiş çelikleri, diğer ağaç ve çalıların köklendirilmiş fidanları, diğer ağaç ve çalıların köklendirilmemiş çelik ve fidanları, diğer açık hava bitkileri.

2015 yılında süs bitkileri tohum ihracatı 2.957.968 \$, ithalatı ise 10.133.644 \$ değerindedir. Yaklaşık 7 milyon \$'lık dış ticaret açığı mevcuttur. Çim tohumlarındaki ithalat değeri dikkati çekmektedir (Çizelge 4.8).

Çizelge 4.8 2005-2015 yılları çim ve çiçek tohumu dış ticaret verileri (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Ürün tipi GTİP kodu HS12	2005		2013		2015	
	İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat (\$)	İthalat(\$)	İhracat (\$)	İthalat(\$)
Çim tohumları	161.837	3.145.245	1.532.498	10.416.944	983.657	6.947.297
Çiçek tohumları	1.579.832	1.328.899	2.612.488	3.622.959	1.974.311	3.186.347
Toplam	1.741.669	4.474.144	4.144.986	14.039.903	2.957.968	10.133.644
Dış ticaret dengesi	-2.732.475		-9.894.917		-7.175.676	

2005 yılında dış ticaretimizin olduğu ülke sayısı 38, 2014 yılında 53, 2015 yılında 50'dir (Çizelge 4.9).

Çizelge 4.9 2005-2015 yılları arasında ihracat ve ithalatın olduğu ülke sayısı (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Ülke Sayısı	2005		2014		2015	
	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat
	28	18	31	34	28	31

Çizelge 4.9 belirtildiği üzere 2015 yılında 28 ülkeye ihracatımız mevcuttur. 2005-2015 yılları arasında ihracatımız yaklaşık 8 katına çıkmıştır (Çizelge 4.10).

2014 ve 2015 yıllarında ihracat değerleri sıralamasında ilk beş ülke Türkmenistan, Almanya, Irak, Azerbaycan ve Hollanda'dır (Çizelge 4.10). AB'ye üye ülkelerden Hollanda ve Almanya, komşularımızdan Irak, Azerbaycan, Bulgaristan, Yunanistan, Gürcistan bulunmaktadır. İhracat yapılan ülkelerin birçoğu coğrafi mesafeleri yakın olan ülkelerdir. Ortadoğu ülkelerinden Katar, Cezayir ihracatta dikkat çeken ülkelerdir.

2015 yılında ilk beş ülkeye yapılan ihracatın toplam ihracattaki payı %95,3'tür. İhracat değerlerinde dikkate değer başlıca ülke Türkmenistan'dır. İhracatın hemen hemen yarıya yakını bu ülkeye yapılmıştır.

2014 yılında Libya 42.610 \$, Tunus 45.076 \$, Kuveyt 310.00 \$'lık ihracatımızın olduğu bu ülkelerle, 2015 yılındaki ihracatımız sekteye uğramıştır (Çizelge 4.10).

2005 yılındaki ithalatımız 2015 yılında yaklaşık 2,25 katına çıkmıştır. 2015 yılında İtalya, Hollanda, Almanya, Belçika, İspanya ithalatımızın %90,3 ünü karşılamıştır. İthal kalemlerin çoğunluğu AB ülkelerinden sağlanmaktadır. Belediyelerin meydanlarda ve anayol civarında kullanmış olduğu boylu ve kuturlu fidanların birçoğu İtalya'dan ithal edilmektedir (Şekil 4.10).

2014 yılında sadece ithalat düzeyinde; Hindistan 8.212 \$, Malezya 124.306 \$, Zimbabve 45.378 \$, Sri Lanka 700 \$ olan dış ticaretimiz 2015 yılında sekteye uğramıştır (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.10 2005-2015 yılları dış mekân süs bitkileri dış ticaret verileri ve ilişkili ülkeler (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Ülkeler	2005		2014		2015	
	İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat (\$)	İthalat (\$)
Türkmenistan	633.766	0	11.685.715	0	16.068.492	0,0
Almanya	1.524.436	1.121.244	6.412.847	5.728.940	5.262.169	2.833.859
Irak	311.244	0	5.282.681	0	4.371.261	0,0
Azerbaycan	44.450	0	2.689.252	0	1.905.939	0,0
Hollanda	24.382	1.691.990	2.272.811	10.115.822	1.787.759	9.259.985
Rusya Federasyonu	26.223	0	2.241.448	0	44.667	0,0
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	431.496	0	272.676	0	565.919	0,0
Gürcistan	97.010	0	308.330	5.650	185.351	0,0
Katar	0	0	471.917	0	143.960	0,0
Cezayir	0	0	0	0	123.642	0,0
ABD	64.780	0	13.911	184.030	35.613	829.759
Bulgaristan	7.412	279.332	27.542	293.554	17.708	149.640
İtalya	23.981	12.334.733	28.764	27.663.369	16.730	19.957.947
Macaristan	7.593	233.377	0	569.557	5.008	336.649
Japonya	33.228	2.672	14.136	116.799	4.951	223.845
Kenya	0	0	0	387.097	1.647	461.858
Belçika	0	329.604	38.708	2.303.865	0	2.476.666
Çin	0	83.898	0	682.715	0	548.825
Fransa	0	375.827	0	333.920	0	350.210
İspanya	541.430	113.560	80.380	2.637.280	0	1.341.656
Yunanistan	0	31.634	0	313.133	0	110.361
Diğer	168.153	943.372	402.592	812.597	333.954	832.912
Toplam	3.939.584	17.541.243	32.243.710	52.148.328	30.874.770	39.714.172

Amerika kıtasında Orta Amerika ülkelerinden El Salvador'dan 20.219 \$, düşük değerde, ithalatımız mevcuttur.

Çizelge 4.11 2015 yılı Orta-Güney Amerika ülkeleri ithalatın olduğu başlıca ülkeler (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2015 yılı Orta Güney Amerika ülkeleri ithalat değerleri		
Ülkeler	İhracat (\$)	İthalat (\$)
Kostarika	0	92.134
El Salvador	0	20.219
Honduras	0	3.787

2015 yılında Kenya 461.858 \$ ile dış mekân süs bitkilerinde ithalatının yoğun olduğu bir Afrika ülkesidir. Aynı zamanda kesme çiçeğe ki ithalat payı yüksektir. Güney Afrika Cumhuriyeti 12.947 \$, Etiyopya 58.624 \$ olmak üzere Afrika Kıtasındaki diğer başlıca ülkelerdir (Çizelge 4.10).

Çizelge 4.12 2015 yılı Uzakdoğu ülkeleri ithalatın olduğu başlıca ülkeler (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2015 yılı ithalatında Uzakdoğu ülkeleri		
Ülkeler	İhracat (\$)	İthalat (\$)
Japonya	4951	223.845
Çin	0	548.825
Tayland	0	39.605
Tayvan	0	45.848

Dış ticaretimiz olan ülkelerin konumlarına dikkat edildiğinde çeşitli kıtalarda çok sayıda ki ülke ile ilişkimiz olduğu görülmektedir. Süs bitkileri pazarı dünyanın hemen hemen her bölgesinde bulunmaktadır. Çeşitli pazarlara nüfus edebilmek ve aktüel pazar payımızı arttırmak için, süs bitkileri ticari hacmine sahip ülkelerin derinlemesine tahkikatının yapılması, yeni pazarlar keşfedilmesi veya mevcut pazarların genişletilerek ticari hacmin artırılması sağlanmalıdır. Bu konu da doğru teşebbüs, üretici birlikleri ya da ilgili bakanlıklar öncülüğünde ve aracılığıyla elde edilir.

Büyük ölçekli, deneyimli, ihracata yönelik üretim yapan belli başlı firmalar istisnai tutulursa; dış mekân süs bitkilerinin belirli standartlara göre üretilmemesi ve standartlarının olmaması, homojen yönüyle ürün niteliğini olumsuz etkileyen başlıca sebeptir. Bu durum, dolayısıyla ihracatı AB ülkeleri haricine yönelmiştir.

4.1.4 SWOT analizi

Güçlü yönleri

- Türkiye'nin sahip olduğu kaynaklar, doğal bitki örtüsü ve çeşitlilik
- Üretim için uygun iklim karakterlerinin bulunması
- Avrupa-Rusya-Ortadoğu-Orta Asya pazarlarına yakınlık
- Eğimli ve düz arazi şartlarında üretimin yapılabilir olması
- Aşılı ithal türler hariç üretim materyallerinin kolay temin edilebilirliği
- Üretimin ilçeler düzeyinde yaygınlaşmış olması.

Zayıf yönleri

- Büyük ölçekte üretim tesisi kurmak için yüksek miktarda sermaye gereksinimi

- Üretim alanlarının çoğunun kiralık olması ve bunun sektörde uzun vadeli yatırımları sınırlandırması (Karagözel vd. 2010)
- AB ülkelerindeki işletmelere kıyasla Türkiye’de çok büyük ölçekte işletmelerin ve kuşaktan kuşağa aktarılan aile fidanlıklarının olmayışı ve sonucunda uzun yıllar bekleme süresi olan türlerin üretilmemesi
- Uzun vadede boylu ve çaplı fidan üretimi için sermaye yetersizliği ve ilgili politikanın oluşturulmaması dolayısıyla uzun vadeli kredi ve kamu desteğinin olmayışı
- Makine alet ve donatı sayısının yetersiz oluşu ve ekonomik sebepler dolayısıyla küçük aile işletmelerinde kullanılma güçlüğü
- Üretilen tür ve çeşitlere yenilerinin eklenmemesi veya eklenen çeşit sayısının az olması
- Geleneksel üretim bölgeleri haricinde yapılan üretimlerde yetkin ve deneyimli eleman eksikliği
- ARGE çalışmalarının yetersiz olması
- Üretimi yapılan çeşit düzeyinde çalılarının ve aşı gerektiren ağaç fidelerinin genellikle ithal edilmesi
- Aşılı ithal türlerin üretiminde istenilen nitelikte ve miktarda üretimin yapılamıyor olması
- Aşı ile ve uygun budama teknikleriyle yetiştirilen türlerin genellikle ithal edilmesi
- Üretim aşamasında belirli standartların yer aldığı mevzuatın olmayışı
- Bazı çalı ve ağaç türleri hariç, üretilen bitki materyallerinde homojenliğin bulunmayışı, nitelik itibarıyla üretilen bitkilerin eş değerli olmaması

- İhracat yapılan ülkelerin ağırlıklı olarak Orta Asya ve Ortadoğu ülkesi olması
- Almanya ve Hollanda hariç AB üye ülkelerine yüksek meblağlı ihracatın olmaması.

Gelişme fırsatları

- Yurtiçi ve yurtdışı pazarlarında talebin olması
- Dış ticaret ilişkisinin olmadığı yeni pazarların arayışında olunması ve mevcut pazarların genişleyebilecek olması
- Planlanacak muhtemel kümelenme çalışması için uygun sahaların mevcut olması
- Kentsel dönüşüm projeleri ve İnşaat sektörünün kayda değer yatırımlarını artırması sonucu bitkisel peyzaj uygulamalarında artış olması
- Bilgi ve teknolojiye yararlanma düzeyi artırılarak kaliteye ilişkin sorunların kısa sürede azaltılabilir olması (Karagüzel vd. 2010).

Tehdit edici unsurlar

- Özellikle bazı tür ve çeşitlerde, *Rosa sp.* (gül) gibi, ıslahçı haklarının olması.
- Sektörün gelişeceği varsayımıyla başlangıçta kullanılan arazilerin genişletilmesi
- ihtiyacının ortaya çıkması durumunda civar arazilerin çok parçalı ve çoğunlukla elbirliğiyle mülkiyet hakkının alınamaması (Anonim 2012)
- Süs bitkileri üretimine yönelen küçük çaplı üreticinin zaman içerisinde tarım ürünlerine geri dönmesi.

4.2 İç Mekân Bitkileri

4.2.1 Türkiye’de iç mekân bitkilerinin genel durumu

İç mekân bitkileri üretimi Türkiye’de belirli alanlarda yoğunlaşma göstermiştir. İklim özellikleri, büyükşehirlere yakınlık nakliye ve pazar avantajı üreticiyi bu alanlara yönlendirmiştir. İç mekân bitkileri üretiminde kullanılan çeliklerin ıslahçı hakkı, yetiştirme ortamının (torf, hindistan cevizi lifi vb.) ve yabancı menşeli ithal gübre kullanımı maliyeti arttıran belirli unsurlardır. Türkiye’de iç mekân bitkileri için belirli bir standart olmamasına rağmen yukarıda adı geçen üretim girdileri homojen, sağlıklı, gösterişli bitki üretimi için gereklidir.

İç mekân bitkileri konut ve ofislerde kullanımının ötesinde özel günlerde, göndereni temsil etme özelliğine de sahiptir. Günümüzde Peyzaj mimarlığında artan iç mekan çatı bahçesi ve dikey bahçe uygulamalarıyla beraber iç mekân bitkilerinin kullanım alanı genişlemekte ve talep de artmaktadır. Söz konusu uygulamaların artmasıyla iç mekân bitkileri kullanımında zamanla artış olacağı öngörülmektedir. Avm’lerde iç mekân bitki satışlarının yaygınlaşması ve kolay ulaşılabilir olması da tüketimi özellikle teşvik etmektedir.

Lojistik açıdan iç mekân bitkilerinde taşımacılık, dış mekân bitkilerine oranla daha kolaydır. Kesme çiçeklere göre nakliyesi maliyetlidir. Genellikle karayolu taşımacılığı ile nakliyesi sağlanmaktadır. Karayoluna alternatif olarak, ilerleyen yıllarda yüksek hızlı trenle yük taşımacılığına başlanması durumunda, gerek kesme çiçekte gerek iç mekân bitkilerinde, süs bitkilerinin nakliye esnasında uğrayacağı bozulma en aza indirgenecektir.

4.2.2 İç mekân bitkileri üretimi

İç mekân süs bitkileri üretim alanı Akdeniz Bölgesi, Ege Bölgesi ve Marmara Bölgesinde yoğunlaşmıştır.

2013-2015 yılları arasında iç mekân bitkileri üretim alanında % 32,6'lık bir artış söz konusudur. Üretilen süs bitkisi miktarı %13 artmıştır (Çizelge 4.13).

Çizelge 4.13 2013-2015 yılları arasında iç mekân süs bitkileri üretim alanı
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Yıllar	İç mekân süs bitkileri üretimi (adet)	İç mekân süs bitkileri üretim alanı (m ²)	Üretim alanı 2013-2015 değişim %
2013	36.094.158	1.104.968	32,6
2014	41.448.776	1.081.413	
2015	40.810.719	1.465.383	

2015 yılında iç mekân bitkilerinin toplam üretim alanı 1465 da'dır. Bu üretim alanının %80,4'ü yani 1179 da'lık kısmı örtü altı üretimi, kalan %19,6'lık kısmı açık alan üretimi şeklindedir. Açık alan üretiminin çoğunluğu Akdeniz Bölgesinde bulunmaktadır.

Örtü altı üretimin sera niteliklerine göre dağılımında: %71 plastik sera, %5,3 cam sera, %18,1 yüksek tüneldir. Çoğunlukla plastik seralarda üretim yapılmaktadır. 2013-2015 yılları arası örtü altı yüksek tünel üretim alanında iki katını aşan artış olmuştur (Çizelge 4.14).

2015 yılı itibariyle tüm bölgelerde üretim mevcuttur. İç mekân bitkileri üretim alanları sırasıyla Akdeniz, Ege ve Marmara Bölgesinde yoğunlaşmıştır. Bu üç bölgedeki üretim toplam üretim alanının %95,6'sını oluşturmaktadır (Çizelge 4.15).

Akdeniz Bölgesi coğrafi konumu, iklim ve nakliye avantajıyla, üretimin en fazla olduğu bölgedir. Toplam üretimin hemen hemen yarısı bu bölgede yapılmaktadır.

2013-2015 yılları arasında üretim alanı 233 da artmıştır. Aynı zaman aralığında üretim alanı Ege Bölgesinde 50 da azalmış, Marmara Bölgesinde ise yaklaşık iki katına çıkmıştır (Çizelge 4.15).

Çizelge 4.14 2013-2015 yılları arası örtü altı üretimin sera niteliklerine göre dağılımı (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

İç mekân süs bitkileri	Örtü altı (Alçak tünel)		Örtü altı (Cam sera)		Örtü altı (Plastik sera)		Örtü altı (Yüksek tünel)	
	Ürt. alanı (m ²)	Üretim (Adet)	Ürt. alanı (m ²)	Üretim (Adet)	Ürt. alanı (m ²)	Üretim (Adet)	Ürt. alanı (m ²)	Üretim (Adet)
2013	1.150	88.690	60.870	1.446.880	829.236	20.257.476	129.276	12.229.652
2014	1.075	10.495	57.870	1.929.780	740.698	16.894.500	224.234	20.737.741
2015	1.150	10.600	78.508	3.146.612	833.301	17.778.452	266.124	14.201.023

2015 yılında iç mekân bitkileri örtü altı üretim büyüklüğünde sırasıyla İzmir, Antalya ve Adana gelmektedir (Çizelge 4.16). 2013-2015 yıllarında üretim alanında en çok artış Antalya ilinde olmuştur. 2013 yılında 148 da olan plastik sera ve 30,5 da cam sera üretim alanı; 2015 yılında sırasıyla 272 da ve 51 da alana çıkmıştır. Üretim alanında azalışın en fazla olduğu il İzmir olup; plastik serada üretim 50 da azalmıştır. 2015 yılı itibariyle Güneydoğu Anadolu Bölgesin Şanlıurfa ilinde üretim, 25 da alanda örtü altı şeklinde başlamıştır (Çizelge 4.16).

Çizelge 4.15 2013-2015 yılları arası iç mekân süs bitkileri üretiminin bölgelerdeki dağılımı (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2013-2015 yılları arası iç mekân süs bitkileri üretiminin bölgelerdeki dağılımı						
Bölgeler	2013		2014		2015	
	Alan (m ²)	Dağılımı (%)	Alan (m ²)	Dağılımı (%)	Alan (m ²)	Dağılımı (%)
Akdeniz Bölgesi	499.520	45,21	486.220	44,96	732.390	49,98
Ege Bölgesi	401.850	36,37	404.175	37,37	364.225	24,86
Marmara Bölgesi	168.478	15,25	148.178	13,70	305.438	20,84
İç Anadolu Bölgesi	25.500	2,31	335.10	3,10	30.000	2,05
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	-----	-----	-----	-----	25.000	1,71
Doğu Anadolu Bölgesi	8.500	0,77	8.510	0,79	8.010	0,55
Karadeniz Bölgesi	1.120	0,10	820	0,08	320	0,02
Toplam	1.104.968	100	1.081.413	100	1.465.383	100

Çizelge 4.16 2015 yılında İç mekân süs bitkisi örtü altı üretiminde öne çıkan iller
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2015 yılında iç mekân süs bitkisi örtü altı üretiminde başlıca iller					
2015 yılı	Örtü altı plastik sera	Örtü altı yüksek tünel	Örtü altı cam sera	Örtü altı alçak tünel	Toplam alan (m ²)
İller	Üretim alanı (m ²)	Üretim alanı (m ²)	Üretim alanı (m ²)	Üretim alanı (m ²)	
İzmir	290.000	46.100	15.000	-----	351.100
Antalya	272.448	-----	51.138	-----	323.586
Adana	80.500	46.500	-----	-----	127.000
Mersin	-----	125.154	-----	-----	125.154
Yalova	64.978	18.000	6.000	-----	88.978
Sakarya	36.260	-----	5.000	-----	41.260

Açık alan üretimi Akdeniz Bölgesinde yoğunlaşmıştır. Çizelge 4.17 incelendiğinde 2015 yılında Antalya ili açık alan üretiminde 100 da'lık artış olmuştur. Hatay il verileri incelendiğinde açık alan üretimi azalmış olup 2015-2013 yıllarında 45,5 da' dan 2,6 da'a gerilemiştir. Hatay ili 2015 yılında örtü altı üretimi ise 7 da toplam üretim alanı ise 9,6 da'dır. Adana ili Seyhan ilçesinde 147 da açık alanda üretim yapılmaktadır. 2013-2015 yıllarında en dikkat çekici artış Kocaeli ilinde olup; İzmit ilçesinde 120 da üretimin tamamı açık alandadır (Çizelge 4.17)

Çizelge 4.17 İç mekân bitkileri açık alan üretiminde öne çıkan başlıca iller
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Açık alan üretiminde öne çıkan iller			
İller	2013	2014	2015
	Alan (m ²)	Alan (m ²)	Alan (m ²)
Antalya	12.460	12.460	125.500
Kocaeli	-----	-----	120.000
Adana	20.000	20.000	20.000
Muğla	-----	300	8.000
Hatay	45.576	5.576	2.600

4.2.3 İç mekân bitkileri dış ticareti

Anonim’e (2001) göre “Türkiye’de saksılı süs bitkileri açısından iç piyasanın doygun hale geleceği ve pazarlama problemlerinin çözümlendiği bir dönemde, komşu ülkelerin ekonomilerinin gelişmesine bağlı olarak ihracat şansını yakalayabilecektir” ifadeleri mevcuttur. Yaklaşık 15 yıl önce yapılan çalışmadaki tespitler günümüzde hala geçerliliğini korumaktadır. İthalat değerleri iç piyasada arz açığını yansıtmaktadır. İç mekân bitki kullanımının artması, yüksek meblağlı ihracatı mümkün kılmamaktadır.

Çizelge 4.18 incelendiğinde İç piyasamızdaki üretimin talebi karşılamaya yetmediği görülmektedir. Türkiye’de tropik kökenli bazı türlerin üretiminin ekonomik olmaması, ithal edilmesi de dış ticaret dengesini olumsuz etkileyen bir konudur.

Çizelge 4.18 2013-2015 yılları arası iç mekân süs bitkileri ihracat-ithalat değerleri
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2013-2015 yılları arası iç mekân süs bitkileri ihracat-ithalat değerleri					
İç Mekân Bitkileri	İhracat (\$)	Bir önceki yıla göre artış/azalış oranı %	İhracat (\$)	Bir önceki yıla göre artış/azalış oranı %	Dış Ticaret Dengesi (\$)
2013	1.749.443	-----	16.463.352	-----	-14.713.909
2014	1.910.896	109,23	19.222.378	116,76	-17.311.482
2015	1.538.961	80,54	18.414.177	95,80	-16.875.216
2003-2015 değişim %	87,97		111,85		

İç mekân süs bitkileri, dış ticaret dengesi açısından ithalat oranının en fazla olduğu gruptur. 2015 yılı itibariyle 17 milyon \$ civarı dış ticaret açığımız vardır. İthalat kalemleri incelendiğinde 2015 yılı için “GTİP 60290910000” Oda bitkilerinin köklendirilmiş çelikleri (kaktüsler hariç) 7.112.807 \$, oda bitkileri; tomurcuklu/çiçek açmış çiçekler (kaktüsler hariç), 7.764 \$, diğer oda bitkileri 3.496.050 \$ ithalatın dağılımını teşkil etmektedir (Oda bitkilerinin köklendirilmiş fidanları “kaktüsler hariç” 40.719 \$).

Köklendirilmiş çelikler (kaktüsler hariç) için ithalat değeri 7.112.807 \$’dır. Anaç fidan ve çeliklerin ıslahçı hakkı, üretim hammaddelerinde dışa bağımlılığı ve maliyeti arttıran ana unsurlardır.

2013 yılında 25 ülke, 2014 yılında 27 ülke, 2015 yılında 29 ülke ile dış ticaretimiz mevcuttur (çizelge 4.20). Hollanda, İtalya, Almanya, Danimarka ithalatımızın yoğun olduğu AB ülkeleridir.

Tropik iklim avantajına sahip Uzakdoğu ülkelerinden Çin, Tayvan; Orta Amerika ülkelerinden Kostarika, Guatemala ithalatımızın olduğu diğer ülkelerdir (Çizelge 4.19). Dış ticaretimizin en yoğun olduğu ülke Hollanda'dır. Dış mekân süs bitkileri hariç diğer süs bitkileri ithalatında ilk sırasında yer almaktadır.

Çizelge 4.19 2015 yılı iç mekân süs bitkileri dış ticaret mevcut olan ülkeler
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Yıl/Ülkeler	İç mekân süs bitkileri İhracatı (\$)	İç mekân süs bitkileri İthalatı (\$)
2015		
Hollanda	130.646	14.585.164
Tayvan	0	925.045
İtalya	0	735.526
Almanya	0	650.119
Kostarika	0	545.501
Çin	0	332.651
Guatemala	0	303.967
Danimarka	0	195.139
Belçika	0	66.129
Irak	930.142	8.138
Türkmenistan	243.438	0
Azerbaycan	116.232	0
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	88.202	0
Diğer	30.301	66.798

İhracatta ilk sırada komşumuz olan Irak gelmektedir. Dış mekân bitkileri ihracatında birinci sırada olan Türkmenistan, iç mekân süs bitkileri ihracatında ikinci sırada yer almaktadır. Türkmenistan'ı sırasıyla Hollanda Azerbaycan ve Kuzey Kıbrıs takip etmektedir. Gürcistan'da ihracatın yapıldığı bir diğer ülkedir. Coğrafi konum olarak yakın ülkelere ihracatımız söz konusudur (Çizelge 4.19).

Çizelge 4.20 2013-2015 yıllarında dış ticaret hacmi olan ülke sayısı
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Ülke Sayısı	2013		2014		2015	
	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat
	6	20	9	20	12	19

4.2.4 SWOT analizi

Güçlü yönler

- Dış ticaret dengesinden de anlaşıldığı üzere iç pazardaki talebin devam etmesi

Üretim için uygun iklim koşulları

Zayıf yönleri

- Üretim standartları ile ilgili mevzuatın olmayışı
- Pazarlama sistemi üretim alanında satış şeklinde olmaktadır
- Üretim girdilerinde ve fidelerin ithal olması nedeniyle, dışa bağımlılık ve patent hakları

- İç mekân süs bitkisi üretimi yapmakta olan Türkiye'nin güney kesimindeki küçük işletmeler dahi ihracat odaklı kurulan büyük işletmelerle git gide sözleşme temelli üretime yönelmektedir. (Anonim 2012)

Gelişme Fırsatları

- Bilgi ve teknolojiye yararlanma düzeyi artırılarak kaliteye ilişkin sorunların kısa sürede azaltılabilirliği (Karagüzel vd. 2010)
- ARGE ile sektör ilişkisi kurulabilirliği ve teknik eleman ihtiyacının karşılanabilirliğidir (Karagüzel vd. 2010)
- Üreticilerin yurt dışındaki fuarlara katılmaları ve gördüklerini uygulamak istemeleri, yurt dışından gelen kişilerin sık sık teknik ziyaretler yapmaları, yabancı teknolojinin ülkemize transferini çabuklaştırmaktadır (Anonim 2001).

Tehdit edici unsurlar

- Üretimin az olduğu veya hiç olmadığı bölgelerde girişimcilerin yeni yatırım hususunda kararsızlıkları (Anonim 2012).
- Nitelikli üretim için tecrübe gerekliliği

4.3 Kesme Çiçekler

4.3.1 Kesme çiçeklerin genel durumu

Dünya kesme çiçek üretiminin yaklaşık yarısı Batı Avrupa ülkelerinde tüketilmektedir. Kesme çiçek tüketimi yüksek olan başlıca ülkeler; Hollanda, İtalya, Japonya, Belçika, Fransa, Avusturya, Almanya, İsviçre, İsveç, Norveç, Finlandiya'dır. Avrupa kesme çiçek üretimi konusunda dünyada tüketim anlamında liderliğini devam ettirmekle beraber Türkiye'nin de en büyük ihracat pazarı konumundadır. ABD, Japonya, İtalya, Hollanda gibi geleneksel üretim yerlerinin yanında, Latin Amerika ve Afrika'da da kesme çiçek üretimi önem kazanmaya başlamıştır. Son yıllarda kesme çiçek üretiminde

ekolojik koşullar ve ucuz işgücü gibi avantajlara sahip olan Kolombiya, Ekvator ve Kenya gibi ülkeler dünyanın en önemli kesme çiçek üreticisi ve ihracatçısı ülkeleri konumuna gelmişlerdir (Gençer 2014).

Şekil 4.11 Kenya’da kesme çiçek üretim serasından görünüş
(<http://edition.cnn.com>. 2016c)

İç piyasaya yönelik üretim yapan işletmelerdeki teknoloji düzeyi, ihracata yönelik üretim yapan işletmelere göre oldukça düşüktür. İç piyasaya yönelik üretim yapan işletmeler, genel olarak küçük aile işletmeleri olup, üretimde kullandıkları seraların yapıları oldukça basittir (Anonim 2001).

Kesme çiçek yetiştiriciliği, gelişme sürecinde çeşitli sorunlarla da karşı karşıya kalmıştır. Bunlardan en önemlileri; pazarlama ve nakliye sistemindeki aksaklıklar, belirli türlerde üretim ile ihracatın yoğunlaşması ve gerek üreticiler gerekse ihracatçı firmalar arasında yetersiz örgütlenmedir (Taşçıoğlu ve Sayın, 2009).

4.3.2 Kesme çiçek üretimi

Türkiye’de kesme çiçek üretim alanı 2015 yılında 11.826 da’dır. 2011-2015 yılları arasında üretim alanı %3,5 artış göstermiştir. 2014-2015 yılındaki artış ise 452 da’dır

(Çizelge 4.21). İhracat verilerinden anlaşıldığı üzere ve kesme çiçekçiliğin 20.yüzyılın ortalarına kadar uzanması, iç tüketimle beraber dış ticaret dengesinin korunması değerlerin hemen hemen istikrarlı seyretmesini belirleyen başlıca sebeplerdir (Çizelge 4.28).

Çizelge 4.21 2011-2015 yılları arasında kesme çiçek üretim alanlarının değişimi
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2011-2015 yılları arası üretim alan büyüklüğü			
Yıllar	Üretim alanı (m ²)	Bir önceki yıl değişimi %	2011-2015 Değişim %
2011	11.418.638	-----	3,5
2012	11.777.307	103,1	
2013	11.046.812	93,8	
2014	11.373.741	103,0	
2015	11.826.160	104,0	

İklim faktörü, lojistik seçenekleri ve örtü altı üretimin yoğunlaşmasıyla Akdeniz ve Ege Bölgesinde üretim artmıştır.

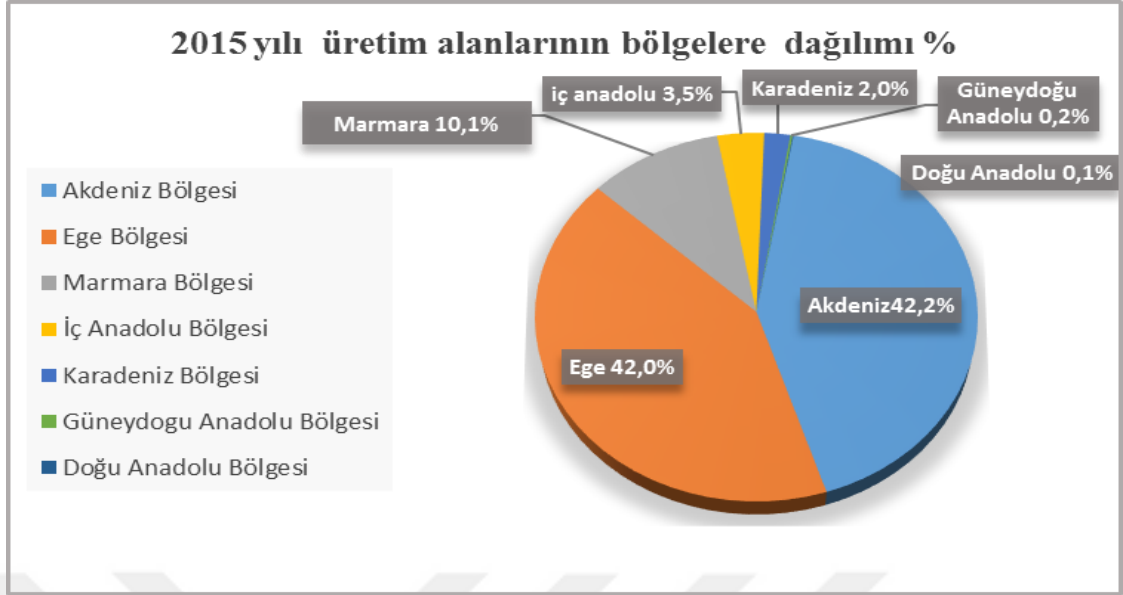
İstanbul ilinin sahip olduğu pazar hacmi, Marmara Bölgesinde üretimi teşvik eden ana sebeptir. Türkiye'nin tüm bölgelerinde üretim mevcuttur.

Kesme çiçekçilikte; nakliyenin zaman alması ve bu esnada yüksek sıcaklık değerleri ürün kalitesini etkileyen faktörlerden biridir.. Akdeniz, Ege, Marmara Bölgesi üretim alanlarının %94,3'lük kısmına sahiptir. Diğer 4 bölgedeki üretim alanı %5,7 oranındadır.

Çizelge 4.22 2011-2015 yılları arasında kesme çiçek üretim alanlarının bölgelere dağılımı (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2011-2015 yılları arasında üretim alanlarının bölgelere göre dağılımı				
Bölgeler	2013		2015	
	Üretim alanı (m2)	Dağılım %	Üretim alanı (m ²)	Dağılım %
Akdeniz Bölgesi	5.095.130	46,1	4.994.122	42,2
Ege Bölgesi	4.221.325	38,2	4.961.418	42,0
Marmara Bölgesi	1.071.207	9,7	11.94.460	10,1
İç Anadolu Bölgesi	324.940	2,9	416.580	3,5
Karadeniz Bölgesi	311.880	2,8	230.930	2,0
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	110.00	0,1	20.000	0,2
Doğu Anadolu Bölgesi	113.30	0,1	8.650	0,1
Toplam	11.046.812	100,0	11.826.160	100,0

(2014 yılı verileri 2015 yılı verileriyle benzerlik gösterdiği için çizelgeye dâhil edilmemiştir)

Şekil 4.12 2015 yılı kesme çiçek üretim alanlarının bölgelere göre dağılımı
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2015 yılında kesme çiçek üretiminin % 81,5'ini örtü altı üretim oluşturmaktadır. Örtü altı üretiminde plastik sera %85,7'lik payla üretimin en yoğun yapıldığı örtü altı tipidir. Çizelge 4.23'e göre en az paya sahip alçak tünelin, %00,4, yaklaşık olarak 1/3'ünde *Rosa sp.* (gül), 2/3'ünde soğanlı bitkiler üretilmiştir. Üretilen soğanlı kesme çiçeklerden bazıları ise *Tulipa sp.* (lale), *Narcissus sp.* (nergis), *Freesia sp.* (frezya), *Hyacinthus sp.* (sümbül) cinsleridir.

2015 yılı örtü altı üretim alanı büyüklüğü bakımından Antalya ili 4122 da büyüklükle birinci sıradadır. Sırasıyla İzmir ili 3562 da, Yalova ili 682 da, Isparta ili 531 da, Adana ili 312 da, İstanbul ili 197 da üretim alanı büyüklüklerine sahiptir (Çizelge 4.24).

Yapılardan biri nispeten ileri teknoloji kullanan, geniş üretim alanları ve farklı ve daha profesyonel pazarlama sistemleri kullanan ihracata yönelik üretim yapan işletmeler, diğeri ise teknolojik yatırım yeteneği düşük, sınırlı alanlarda ve aile işletmesi şeklinde üretim yapan ve ürünlerini büyük oranda kooperatifler kanalıyla pazarlayan iç pazara yönelik üretim yapan işletmelerdir (Karagüzel vd. 2010).

İhracata yönelik üretim yapan işletmelerin tercihi genellikle donanımlı ve yatırım maliyeti nispeten daha yüksek olan cam seradan yana olmaktadır. 2015 yılında örtü altı üretiminin 564 da'ı cam sera %5,8'lik orana sahiptir (Çizelge 4.23).

Cam seranın en yoğun olduğu iller ise Antalya da 296,5 da, İzmir de 145 da ve Yalova 110 da'dır. Antalya ve İzmir ili dikkate değer üretim alanı büyüklüğüne sahiptir.

Çizelge 4.23 2013-2015 yılları arasında kesme çiçek örtü altı üretim alanlarının niteliklerine göre büyüklüğü (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2013-2015 yılları arasında kesme çiçek örtü altı üretimine göre dağılımı				
Örtü altı üretim tipi	2013	2014	2015	2015 yılı itibariyle dağılımı %
	Üretim alanı (m ²)	Üretim alanı (m ²)	Üretim alanı (m ²)	
Alçak tünel	5.375	3.675	3.675	0,04
Cam sera	540.446	559.529	564.029	5,8
Plastik sera	8.177.622	8.393.318	8.268.706	85,7
Yüksek tünel	731.379	696.009	811.759	8,4
Toplam	9.454.822	9.652.531	9.648.169	100

2015 yılı açık alan üretiminde %59,5'lik oranı, 1378 da üretim alanıyla İzmir ili ilk sıradadır. Antalya 68 da (%2,9), Yalova 139 da (%6), Bursa 128 da (%5,5) açık alan üretim büyüklüğü ile sıralanmaktadır. Konya ilinde 400 da açık alanda ise kesme çiçek ürün grubu sınıflandırmasına dahil *Tulipa sp.* (lale) üretilmektedir.

Şekil 4.13 Kesme çiçek üretimi olarak kayıtlara geçen, Konya ilinde özel firmaya ait lale üretim sahasından genel görünüş (Orijinal 2016)

Şekil 4.14 Kesme çiçek üretim serasından genel görünüş (www.worldatlas.com, Anonymous 2016d)

Çizelge 4.24 2014-2015 yılları arasında kesme çiçek üretim alanlarında öne çıkan iller
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2014-2015 yılları arası kesme çiçek üretim alanlarında öne çıkan iller			
İller	2014	2015	2015
	Üretim alanı (m ²)	Üretim alanı(m ²)	Üretim (Adet)
İzmir	4.388.670	4.940.170	36.7750.920
Antalya	4.375.975	4.190.942	46.3917.100
Yalova	637.267	711.767	40.027.900
Isparta	508.500	531.000	61.850.000
Konya	350.000	400.000	40.000.000
İstanbul	230.500	242.290	8.667.050
Bursa	197.810	197.843	5.833.255
Mersin	181.480	197.000	24.074.300
Tokat	115.000	135.000	9.516.000
Adana	47.000	47.000	2.820.000
Kastamonu	87.850	44.200	1.356.900
Sakarya	42.000	36.000	2.880.000
Ordu	44.929	15.780	699.200
Samsun	39.700	35.130	689.518

Son yıllarda Isparta’da kesme çiçek yetiştiriciliğinin yapıldığı önemli illerden biri haline gelmiştir. İzmir ili ve Yalova’daki üretim daha çok iç tüketime yönelik iken Antalya ve Isparta ilindeki üretim ihracata yönelik olarak gelişimini sürdürmektedir. İhracatçı firmalar ürün arz sürelerini artırabilmek için son yıllarda Isparta’da üretime önem vermeye başlamışlardır (Yılmaz 2009).

2015 yılında Isparta ilinde 531 da alanda üretim yapılmıştır (Çizelge 4.25). Üretimin tamamı plastik serada olmak üzere 514 da alanda 61.680.000 adet *Dianthus sp.* (karanfil), 17 da alanda 170.000 adet *Eustoma sp.* (lisyantus) üretilmiştir. Göller yöresine ait bir diğer il olan Burdur da üretim alanının tamamı plastik serada 26 da olup, 2.470.000 adet *Dianthus sp.* (karanfil) üretilmiştir.

İzmir ili Balçova ilçesindeki 608 da üretim alanının hepsi örtü altı üretimdir. Güzelbahçe ilçesinde 209 da alanının tümü örtü altı üretimdir. Karaburun ilçesinde 406 da açık alan üretimi şeklindedir. Kiraz ilçesinde 876 da açık alan üretiminin ve Menderes ilçesinde 1690 da üretim alanının tümü örtü altı üretimdir. Urla da 736 da alanın 683 da’lık kısmı örtü altı üretimi ve 53 da’lık kısmı açık alan üretimdir. Seferihisar ilçesindeki 310 da toplam üretim alanının 277 da’lık kısmı örtü altı üretimdir. Tokat ili Erbaa ilçesinde 43 da alanının hepsi örtü altı üretimdir (Çizelge 4.25).

Yalova ili Çınarcık’taki 434 da üretim tümü örtü altı üretimdir. Merkez de 157 da üretim alanının tümü örtü altı üretimdir.

Antalya ili Aksu ilçesinde 483 da alanın tümü örtü altı üretimdir. İl merkezindeki ilçelerden Kepez’de 3087 da alanın nerdeyse hepsi “3045 da” örtü altı üretimdir. Serik ilçesinde 562 da üretim alanın 536 da örtü altı, kalan 26 da açık alan üretimi şeklindedir.

Çizelge 4.25 2015 yılı kesme çiçek açık ve örtü altı üretiminde öne çıkan iller
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

İller	2015 Örtü altı üretiminde öne çıkan iller		
	Örtü altı üretim alanı (m ²)	Açık alan üretim alanı(m ²)	Toplamı üretim alanı (m ²)
İzmir	3.562.170	1.378.000	4.940.170
Antalya	4.122.942	68.000	4.190.942
Yalova	572.939	138.828	711.767
Isparta	531.000	0	531.000
Konya	0	400.000	400.000
İstanbul	197.340	44.950	242.290
Bursa	70.000	127.843	197.843
Mersin	197.000	0	197.000
Tokat	43.000	92.000	135.000
Adana	47.000	0	47.000
Kastamonu	0	44.200	44.200
Sakarya	36.000	0	36.000
Samsun	24.940	10.190	35.130
Burdur	26.000	0	26.000
Şanlıurfa	20.000	0	20.000
Ankara	11.500	5.080	16.580
Ordu	15.780	0	15.780

Tokat ilindeki 135 da üretim alanı konum, iklim ve coğrafi koşullar göz önüne alındığında dikkate değer bir büyüklük arz etmektedir. SS. Flora kooperatifi Ankara şube müdürü Sezgin NARGUN ile yapılan yüz yüze görüşmede, Sayın NARGUN Tokat ilindeki üretime ve iki noktaya dikkat çekmiştir. Birincisi söz konusu ildeki üretim arzını avantajlı kılan, daha sıcak iklim koşulları olan Antalya, Yalova, İzmir, Bursa, gibi illerde arzın olmadığı durgun dönemde iç piyasadaki açığı kapatıcı olmasıdır. İkincisi ise Tokat ilindeki üretimin zaman içerisindeki gelişimi ve kaliteli üretim yapılmasıdır.

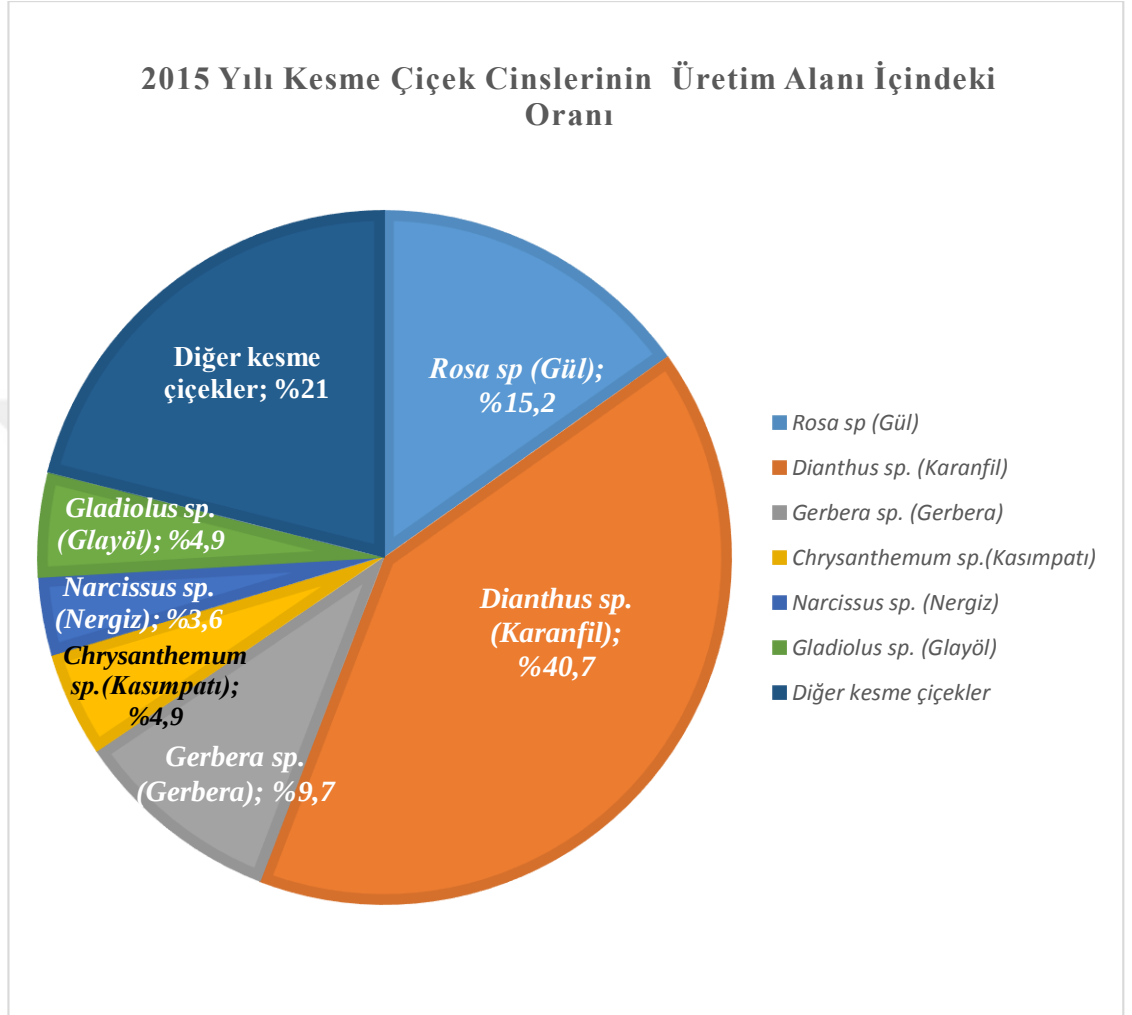
Çizelge 4.26 2013-2015 yılları arasında başlıca üretilen kesme çiçek cinsleri ve üretim alan büyüklükleri (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2013-2015 yılları başlıca üretilen kesme çiçek cinsleri ve üretim alanı büyüklükleri						
Cins adı	<i>Rosa sp.</i> (gül)	<i>Dianthus sp.</i> (karanfil)	<i>Gerbera sp.</i> (gerbera)	<i>Chrysanthemum sp.</i> (krizantem)	<i>Gladiolus sp.</i> (glayöl)	<i>Narcissus sp.</i> (nergiz)
Yıllar	Üretim alanı (m ²)					
2013	1.611.863	4.890.177	1.130.825	570.370	332.380	327.450
2014	1.677.912	4.949.750	1.147.022	581.240	411.000	430.060
2015	1.794.145	4.809.655	1.149.422	579.205	576.800	428.420

Üretim açısından ihtiyaç duyulan en önemli konu eğitim eksikliğidir. Üretim yönteminin ve inceliklerinin bilinmemesi, kalifiye eleman eksikliği veya tecrübe eksikliği esas olmak üzere, üretim olabilecek birçok alanda üretim yapılmamaktadır.

Üretim alanı büyüklüğünde cinsler arası sıralamada *Dianthus sp.* (karanfil) ilk sıradadır. Sırasıyla *Rosa sp.* (gül) ve *Gerbera sp.* (gerbera) gelmektedir.

2013-2015 yılları arasında üretim alanları yakın değerlerdedir. *Rosa sp.* (gül) üretiminde 182 da artış söz konusudur (Çizelge 4.26).

Şekil 4.15 2015 yılı kesme çiçek cinslerinin üretim alanı içindeki oranı
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Çizelge 4.27 2011-2015 yılları arasında kesme çiçek üretim adetlerinde başlıca cinsler (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2011-2015 yılları arasında üretilen başlıca kesme çiçek cinslerinde üretim adetleri					
Cins adı	2011 (adet)	2012 (adet)	2013 (adet)	2014 (adet)	2015 (adet)
<i>Dianthus sp.</i> (karanfil)	586.796.745	620.510.680	592.796.850	598.641.680	589.170.930
<i>Gerbera sp.</i> (gerbera)	136.011.568	124.722.620	123.266.480	128.966.610	129.690.010
<i>Rosa sp</i> (gül)	104.847.857	111.320.770	82.965.040	87.132.946	93.294.950
<i>Chrysanthemum</i> <i>sp.</i> (kasımpatı)	31.470.390	29.740.560	38.864.875	39.208.975	39.028.625
Diğer kesme çiçekler	10.092.116	16.640.122	20.747.600	20.185.400	20.821.100
<i>Freesia sp.</i> (frezya)	25.863.766	29.894.300	17.409.450	17.608.650	17.880.150
<i>Solidago sp.</i> (altınbaşak)	17.345.000	15.470.000	15.048.000	15.048.000	15.058.000
<i>Gypsophila sp.</i> (çöven)	13.155.620	13.065.700	12.914.690	12.834.208	12.821.958
<i>Eustoma sp.</i> (lisianthus)	12.727.390	18.500.750	8.961.900	10.277.000	10.992.500

Çizelge 4.27 incelendiğinde en çok üretilen cins *Dianthus sp.* (karanfil) ilk sıradadır. Sırasıyla *Gerbera sp.* (gerbera), *Rosa sp* (gül) ve *Chrysanthemum sp.* (kasımpatı) cinsleri gelmektedir. Cinslerin üretim alanları ile üretim adetleri arasındaki ilişki incelendiğinde doğrusal değişim mevcut olup, değişim oranı düşüktür. 2015 yılında toplam 1.036.147.373 adet kesme çiçek üretilmiştir.

4.3.3 Kesme çiçek dış ticareti

Kesme çiçek dış ticareti, süs bitkileri sektörü lehine cari fazlalık oluşturarak devam etmektedir. İhracat 2014 yılında 38,5 milyon \$ tavan seviyesine ulaşmıştır. İhracatımız 2015 yılında 35 milyon \$, İthalatımız ise 5,5 milyon \$ civarındır (Çizelge 4.28).

Çizelge 4.28 2005-2015 yılları arası kesme çiçek dış ticaret verileri ve dış ticaret dengesi (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2005-2015 yılları arası kesme çiçek dış ticareti			
Yıllar	İhracat (\$)	İthalat (\$)	Dış ticaret dengesi (\$)
2005	27.809.976	937.071	26.872.905
2013	35.001.647	3.197.945	31.803.702
2014	38.494.354	7.061.416	31.432.938
2015	34.929.475	5.586.801	29.342.674

GTİP 0603 kodlu kesme çiçekler 2015 yılında ihracatın %81'ini, ithalatın %87,4'ünü oluşturmaktadır. Diğer kalan kısmını kesme yeşillikler "0604 GTİP" oluşturmaktadır (Çizelge 4.29). "GTİP 0604" kodları içerisinde "GTİP 0604-60490990000" kodu Buket yapmaya elverişli diğer bitkilerin kuru yaprakları ve dalları (boyanmış/ağartılmış/emprenye edilmiş) ihracatın ve ithalatın en büyük kalemini oluşturmaktadır. 2015 yılında ihracatı 3.667.754 \$, ithalatı ise 331.235 \$'dır.

Çizelge 4.29 2005-2015 yılları arası kesme çiçek ürün gruplarına göre dış ticaret verileri
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2005-2015 yılları arası kesme çiçek ürün grupları dış ticareti				
Yıllar	GTİP			
	603 (kesme çiçekler)	604 (kesme yeşillikler)	603 (kesme çiçekler)	604 (kesme yeşillikler)
	İhracat (\$)		İthalat (\$)	
2005	20.397.089	7.412.887	426.284	510.787
2013	28.190.297	6.811.350	2562.857	635.088
2014	32.018.200	6.476.154	6.342.302	719.114
2015	28.301.280	6.628.195	4.883.293	703.508

Rosa sp (gül) ithalatımızın ana kalemini oluşturan ve en çok ithal edilen kesme çiçek cinsidir. 2014 yılında 5.058.613 \$ olan ithalat değeri, 2015 yılında 3.459.433 \$'a gerilemiştir. 2014-2015 yılları arasında kesme çiçekteki toplam ithalatın azalması, *Rosa sp* (gül) ithalatındaki azalmadan dolayıdır. 2014 -2015 yılları arasında *Phalaenopsis sp.* (orkide) ithalatımız 30 bin \$, *Chrysanthemum sp.* (kasımpatı) ithalatımız 134 bin \$, *Lilium sp.* (zambak) ithalatımız 56 bin \$ civarında artmıştır (Çizelge 4.33).

Kesme çiçek ihracatının %95,7'sini *Dianthus sp.* (karanfil) oluşturmaktadır. *Rosa sp.* (gül) üretim adeti 2013 yılından itibaren artmasına rağmen ihracatta azalış söz konusudur. Söz konusu durum üretilen kesme gülün iç pazarda tüketildiğine işaret etmektedir.

Çizelge 4.30 Türkiye'nin yıllara ve başlıca ülkelere göre kesme çiçek ihracatı
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2005-2015 yılları kesme çiçek ihracatı yapılan ülkeler						
Ülkeler	2005	2012	2013	2014	2015	2011- 2015 değişim %
Hollanda	5.396.541	8.697.064	8.734.672	12.031.415	10.724.956	98,7
İngiltere	10.317.773	12.071.751	11.483.899	11.088.693	10.164.058	-1,5
Rusya Federasyonu	3.390.517	2.626.614	2.284.910	2.489.675	3.553.807	-4,8
Almanya	1.909.931	3.084.484	2.878.473	2.565.758	1.858.527	-2,69
Romanya	1.199.131	2.839.239	2.005.088	1.784.059	1.386.278	15,6
ABD	626.807	758.757	1.013.913	792.870	1.221.947	94,9
Ukrayna	1.821.606	3.541.260	3.091.695	2.976.926	1.177.699	-35,3
Bulgaristan	185.118	832.658	1.171.406	1.292.291	1.140.025	515,8
Avusturya	17.489	85.259	217.484	613.578	586.006	3250,7
Polonya	108.449	158.508	306.185	180.373	554.344	411,1
Macaristan	192.353	216.820	253.435	462.206	539.905	180,7
Japonya	654.398	369.615	328.963	402.691	502.354	-23,2

İngiltere ve Hollanda ihracatta başı çeken iki ülkedir. Yakın coğrafyada ki Ukrayna ve Rusya ciddi ihracatımız olan iki ülkedir (Çizelge 4.30).

2014 yılı ve 2015 yılı verileri karşılaştırıldığında ihracatımız olan AB üye ülkelerinde azalma mevcuttur. AB içerisinde yaşanan ekonomik konjonktür, kesme çiçek ihracatının düşüşüne sebep olabilir. 2011-2015 yılları arasında oran olarak azalmanın en yüksek olduğu ülkeler Romanya ve Ukrayna’da görülmektedir (Çizelge 4.30).

Çizelge 4.31 Türkiye’nin yıllara ve ülkelere göre kesme çiçek ithalatı
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2005-2015 yılları kesme çiçek ithalatı yapılan ülkeler						
Ülkeler	2005	2012	2013	2014	2015	2011-2015 değişim %
Hollanda	341.445	1.515.770	1.712.178	1.556.023	1.939.051	468
Türkmenistan	0	0	0	3.423.163	1.450.501	0
Kenya	8.250	153.240	390.682	1.058.489	1.264.922	15232
Çin	361.684	441.261	380.719	350.006	414.735	14,6
Hindistan	22.089	143.362	148.600	160.842	119.447	440,7
Etiyopya	0	9.191	42.307	66.161	85.858	0
Ekvator	4.514	174.709	250.206	93.358	57.121	1165,4
Almanya	4591	525	10.389	1.359	2.728	-40,6
ABD	6031	2275	7.368	12.277	6.615	9,7

Çizelge 4.32 2015 yılı kesme çiçek dış ticareti yapılan ülkeler ve dış ticaret verileri
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2015 Yılı kesmek çiçek dış ticareti yapılan ülkeler ve dış ticaret dengesi			
Ülkeler	İhracat (\$)	İthalat (\$)	Dış ticaret dengesi
Hollanda	10.724.956	1.939.051	8.785.905
İngiltere	10.164.058	0	10.164.058
Rusya Federasyonu	3.553.807	0	3.553.807
Almanya	1.858.527	2.728	1.855.799
Romanya	1.386.278	0	1.386.278
ABD	1.221.947	6.615	1.215.332
Ukrayna	1.177.699	0	1.177.699
Bulgaristan	1.140.025	0	1.140.025
Avusturya	586.006	0	586.006
Polonya	554.344	191	554.153
Macaristan	539.905	0	539.905
Japonya	502.354	468	501.886
Yunanistan	220.652	0	220.652
İspanya	149.463	22.276	127.187
Sırbistan	146.847	240	146.607
Kanada	139.518	0	139.518
Kuzey Kıbrıs Türk Cum.	129.327	0	129.327
Azerbaycan	125.675	0	125.675
Moldova	98.814	0	98.814
Çek Cumhuriyeti	58.803	0	58.803
Suudi Arabistan	57.435	0	57.435
Gürcistan	53.510	0	53.510
BAE	51.911	0	51.911
Belçika	50.674	3.588	47.086
Bosna-Hersek	48.712	0	48.712
İrlanda	34.015	0	34.015
Danimarka	25.693	0	25.693
Çin	20.244	414.735	-394.491
Güney Afrika Cumhuriyeti	19.503	14.196	5.307
İsveç	19.166	0	19.166
İtalya	14.472	6.868	7.604

Çizelge 4.32 2015 yılı kesme çiçek dış ticareti yapılan ülkeler ve dış ticaret verileri
(devam) (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Ülkeler	İhracat (\$)	ithalat (\$)	Dış ticaret dengesi
Afganistan	12.260	0	12.260
Hindistan	9.705	119.447	-109.742
Makedonya	7.853	0	7.853
Irak	7.427	0	7.427
Libya	5.642	0	5.642
Kosova	4.483	0	4.483
İsviçre	4.163	0	4.163
Letonya	2.916	0	2.916
Kuveyt	275	0	275
İran	270	0	270
Malezya	141	0	141
Türkmenistan	0	1.450.501	-1.450.501
Kenya	0	1.264.922	-1.264.922
Sri Lanka	0	112.029	-112.029
Etiyopya	0	85.858	-85.858
Ekvator	0	57.121	-57.121
Fransa	0	34.364	-34.364
İsrail	0	12.200	-12.200
Zimbabve	0	9.996	-9.996
Kostarika	0	5.250	-5.250
Endonezya	0	4.231	-4.231
Finlandiya	0	3.334	-3.334
Norveç	0	2.661	-2.661
Tayland	0	2.577	-2.577
Lübnan	0	2.133	-2.133
Fildişi Kıyısı	0	1.998	-1.998
Portekiz	0	1.580	-1.580
Fas	0	1.317	-1.317
Kolombiya	0	1.279	-1.279
Yeni Zelanda	0	1.155	-1.155
Tanzanya	0	650	-650
Surinam	0	348	-348
Avustralya	0	344	-344
Mısır	0	260	-260
Gana	0	175	-175
Tunus	0	115	-115
Toplam	34.929.475	5.586.801	29.342.674

2015 yılı itibariyle kesme çiçek dış ticaretinde 42 ülkeyle ihracat, 37 ülke ile ithalat mevcuttur. 67 ülke ile dış ticaretimiz bulunmaktadır (Çizelge 4.32). AB ülkelerinden Hollanda ve İngiltere, Slav ülkelerinden Rusya ihracat değerleri açısından ilk sıradadır. Toplam ihracat 35 milyon \$ civarındadır.

Kesme çiçeklerin genel durumu başlığında da belirtildiği üzere Gençler'e (2014) göre "Son yıllarda ekolojik koşullar ve ucuz işgücü gibi avantajlara sahip olan Kolombiya, Ekvator ve Kenya gibi ülkeler dünyanın en önemli kesme çiçek üreticisi ve ihracatçısı ülkeleri konumuna gelmişlerdir".

2015 yılında İthalatta Hollanda, Türkmenistan ve Kenya ilk 3 sıradadır. İthalatın %83'ü bu 3 ülkeden yapılmaktadır (Çizelge 4.31). Kenya özellikle kesme çiçek üretiminde öne çıkan bir ülkedir. Çin, Hindistan ve Tayland Uzak Doğu ülkelerinden başlıca olanlarıdır (Çizelge 4.32).

Süs bitkilerinin diğer 3 grubunda ithalatımızın olmadığı Türkmenistan'dan, kesme çiçekte dikkate değer ithalat yapılmaktadır. Kesme çiçek grubunda Türkmenistan, Kenya ve Çin dış ticaret açığı olan başlıca ülkelerdir (Çizelge 4.32).

Chrysanthemum sp. (kasımpatı) iç pazarda yoğun tüketilen birçok alttürü olan bir cinstir. *Chrysanthemum sp.* (kasımpatı) 39 milyon adet üretimi ve 240 bin İthalat \$ yakın ithalatı söz konusudur. *Lilium sp.* (zambak) cinsinde ihracat olmayıp, ithalatı 188,5 bin \$ civarındadır. *Lilium sp.* (zambak) iç piyasada arz açığının olduğu bir türdür (Çizelge 4.33). 2012 yılında *Freesia sp.* (frezya) üretim adeti 29.894.300 iken, 2015 yılında %40,2 oranına gerileyerek 17.880.150 adet üretilmiştir.

Çizelge 4.33 2005-2015 yılları arasında kesme çiçek cinslerinin dış ticaret verileri
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2005-2015 yılları arasında kesme çiçek cinslerinin dış ticaret						
Cins adı	2005		2014		2015	
	İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat (\$)	İthalat (\$)
Rosa sp. (gül) (taze)	61.057	42.137	19.747	5.058.613	2.055	3.459.433
<i>Dianthus</i> sp. (karanfil) taze	18.431.396	28.439	30.723.770	3.976	27.099.258	4.688
<i>Phalaenopsis</i> sp. (orkide) taze	-----	184.492	11.320	80.265	1.900	113.297
<i>Chrysanthemum</i> sp. (kasımpatı) taze	1.082	14.880	386	105.394	1.816	239.815
<i>Lilium</i> sp. (zambak) (taze)	-----	-----	304	132.432	-----	188.417
Diğerleri	1.903.554	156.336	1.262.673	961.622	1.196.251	877.643
Toplam	20.397.089	426.284	32.018.200	6.342.302	28.301.280	4.883.293
Dış ticaret Dengesi	19.970.805		25.675.898		23.417.987	

(2013 yılı verileri 2014 yılı verileriyle benzerlik gösterdiği için çizelgeye dâhil edilmemiştir)

4.3.4 Türkiye’de kesme çiçek pazarlaması

Türkiye’de kesme çiçek satışı mezarlar aracılığıyla, üreticinin doğrudan perakendeciye satışı, aracısız, doğrudan ihracat veya toptancı vasıtasıyla ihracatı şeklinde yapılmaktadır. Kesme çiçek üretiminin yoğun yapıldığı hemen hemen tüm illerde mezar bulunmaktadır. Türkiye’de kesme çiçek satışı yapan kooperatiflerden biri SS. Flora Kooperatifidir. Kooperatifin 20 şubesi bulunmakta ve Trabzon ilinde şube açılması planlanmaktadır. Doğu Anadolu Bölgesinde ise şubesi bulunmamaktadır. Kooperatifler genel anlamda üreticilerden gelen kesme çiçekleri, mezata kayıtlı perakende satıcılara temini ve satışı konusunda aracılık etmektedir. Ayrıca üreticilere damızlık materyali ithal yolu ile özellikle de Hollanda’dan temin etmekte ve ortaklara dağıtmaktadır.

Şekil 4.16 Hollanda’dan kooperatif ortaklarına dağıtılmak üzere ithal edilen *Gladiolus sp.* (glayöl) soğanları (Orijinal 2016)

Mezar üretimde bulunan şahıs veya firmaların ürünlerini satmak için oluştuğu pazar, piyasadır. İç pazara yönelik ürün arzı İzmir, Antalya, Yalova il merkezlerinde toplanır. Ürünler hasat edildikleri gün nakil edilmek üzere karayoluyla İstanbul ve Ankara bölgesi olmak üzere, 2 ana bölgeye gönderilir. Ankara bölgesi açısından gece

Ankara'ya ulaşan nakil aracında çeşitli illerden ürünler bulunmaktadır. Ankara mezatında satılması planlanan ürünler ayrılarak satışa hazırlanır. Kalan ürünler Kayseri, Gaziantep, Mersin, Konya, Adana, Samsun'a ilgili mezatta satılmak üzere aynı gece nakliyesi sağlanır. Süre olarak hasat edildikleri ertesi günü söz konusu mezatlara ulaştırılır.

Şekil 4.17 Ankara il mezatı genel görünüş (Orijinal 2016)

Mezatlara ulaşan ürünler geldikleri illere ait farklı renklerde ve kutularda muhafaza edilmektedir. Ayrıca üretici bilgisi ve üretim yeri de kayıtlıdır. Ürünler satılmak üzere mezat salonundaki banta çıkarılır. Belirlenen fiyatın ardından alıcılar butonlar vasıtasıyla açık arttırma usulü ihaleye katılırlar.

Ürün fiyatı alıcıların butonlara her bastığında artar ve banttaki ürün butona en son basan alıcının olur. Üretim bölgeleri ve mezata kayıtlı üreticiler şubelerdeki satışları detaylı olarak görebilir. Sistem bu yönüyle şeffaftır.

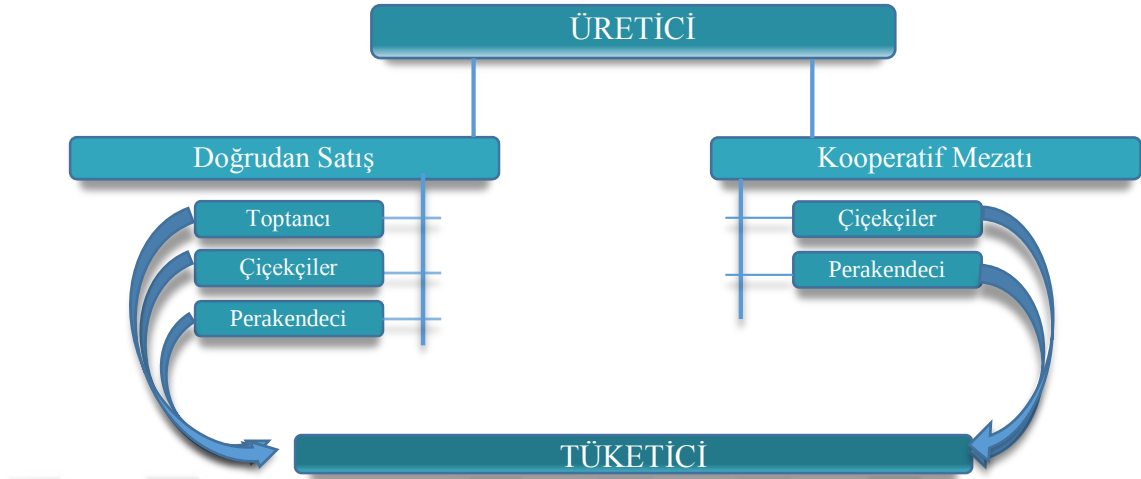
Hangi üreticinin ne kadar ürünü satılmış sistemde izlenebilir. Üreticiler ayrıca ürünlerini satmak istedikleri herhangi bir şubeye de yönlendirebilirler.

Şekil 4.18 Çeşitli renkte kutular farklı illeri temsil etmektedir (Orijinal 2016)

Satın alınmayan ürün üreticiye geri gönderilir. Ürünün hasadı, mezatlara ulaşması ve devamında mezatlardan üreticiye geri gönderilmesi sürecinde ürün niteliğini ve satış kabiliyetini kaybetmektedir. Bu durumun önüne geçmek için üretim kalitesini arttırılarak tüm ürünlerin satılması sağlanmalıdır. Planlama ve eğitim bu durumda öne çıkan başlıca unsurdur. İç pazardaki ürün talebini karşılayan ağırlıklı iller: Kışın Antalya ve İzmir, yazın ise Yalova ve Tokat'tır.

Çizelge 4.34 Türkiye’de kesme çiçeklerin pazarlama aşamaları

Kesme çiçeklerde doğru hasat zamanı ile başlayan süreç, özenle paketlenme yerine taşıma, demetleme, su çekirme, çiçek türlerine özgü kaliteyi koruyucu uygulamalar ile devam etmektedir. Çiçekleri en kısa zamanda soğutmak ve soğuk zinciri bütün pazarlama kanalları boyunca kırmamak çiçek kalitesini korumada en önemli teknoloji olarak karşımıza çıkmaktadır (Çelikel 2013).

Yurtdışına ürünler havayolu ve karayolu ile nakledilmektedir. Barış ve Uslu (2009)’a göre en büyük maliyet %35 ile nakliye giderleridir. Komşu ülkelere yapılan ihracatta denizyolu tercihi maliyeti düşürecektir. Yurtiçi nakliyesinde karayolu kullanılmaktadır. Nakliye sırasında soğuk zincir, kullanılan araçların özellik ve yeterliliğine göre değişmekte veya kırılmaktadır.

4.3.5 SWOT analizi

Güçlü yönleri

- Türkiye’nin sahip olduğu coğrafi konum sonucu, Avrupa Birliği üye ülkeleri, Ortadoğu ülkeleri pazarları, Kafkas ülkeleri pazarına yakınlık
- Türkiye’nin sahip olduğu iklim çeşitliliği

- Üretim amaçlı kullanıma uygun jeotermal kaynakların bulunması
- Güneşlenme süresi uzun olan bölgelerde üretime uygun sahaların varlığı
- İhracata yönelik üretim yapan işletmelerin teçhizat ve donanımına sahip olması, teknolojik ekipman destekli sera mevcudiyeti.
- **Zayıf Yönleri**
 - Türkiye'nin sahip olduğu doğal kaynaklar ve biyolojik çeşitlilikten yeterli ölçüde faydalanılamamış olması
 - Anaç bitki, fide, soğan yetiştirme ortamı, üretim materyallerinin ağırlıklı ithal olması
 - İlaçlama takvimine uyulmadan daha sık yapılan ilaçlamalar veya olması gereken derişim miktarının aşılması
 - Bilinçsiz kimyasal ilaç kullanımı ile giderlerin artması
 - Bitki koruma ve bitki besleme konularında yeterli bilgi birikiminin olmayışı
 - Küçük ölçekli, maddi açıdan yetersiz ve gerekli donanımına sahip olmayan işletmelerin bulunması
 - Hasat sonrası dayanımı arttıran ve çiçek kalitesini muhafaza eden kimyasalların uygulanmaması, nakliyyede ve depolamada soğuk zincire gereken önemin verilmemesi
 - İç pazara yönelik üretim yapan işletmelerin plastik sera tercihindeki sıklık
 - Patent hakları ve virüssüz materyal konusunda, bilgi ve deneyim eksikliği (Karagüzel vd. 2010)
 - Organize tarım alanları kısa vadede giderilmesi zor gözüken yapısal bir sorundur (Anonim 2012)

- Dışsatıma yönelik mezat sistemi eksikliği (Yılmaz 2009)
- Nakliyede karayolu kullanılmaktadır. Nakliye esnasında soğuk zincir, kullanılan araçların özellik ve yeterliliğine göre değişmekte veya kırılmaktadır
- Mezatlar Türkiye’de Dünyadaki benzerlerinin tersine üretim merkezleri yerine tüketim merkezlerinde faaliyet göstermektedir ve bunun sonucu olarak, mezat üzerinde müşterinin yönlendirici etkisi fazladır (Gençer 2014).

Gelişme Fırsatları

- Türkiye’nin sahip olduğu doğal bitki örtüsündeki çeşitlilik ve söz konusu çeşitlilik dâhilinde patent haklarından muaf, ıslah çalışmaları ile yeni çeşitlerin geliştiriliyor olması
- Sektörde dışa bağımlılığı azaltacak ıslah çalışmalarının başlamış olması
- Alternatif üretim girdileri ile ilgili akademik çalışmaların yaygınlaşmakta olması
- Kamu kuruluşları ve/veya ilgili birlikler vasıtasıyla yurtdışında ticari hacmin genişletilmesi amacıyla yeni pazarların araştırılması. İlgili ülkelerle karşılıklı protokollerin yapılabilmesi
- İşletmelerin aile işletmesi olmasının onlara kazandırdığı esneklik ve dayanıklılık (Yılmaz 2009)
- Nakliyede ilerleyen yıllarda alternatif taşımacılık yapılabilecek yüksek hızlı trenin ülke genelinde yapımı devam eden gar ve yollarla yaygınlaşıyor olması
- İnternet üzerinden ve süpermarketlerde kesme çiçek satışının yaygınlaştırılması
- ARGE çalışmaları için özel sektör ve müteşebbislere kamu desteğinin yeniden düzenleniyor olması

- İşletmelerin yapısal özelliklerinin iyileştirilmesine yönelik önlemlerle teknoloji kullanımının yaygınlaştırılması ve altyapı özelliklerinin iyileştirilmesi (Karagüzel vd. 2010)
- İlgili Bakanlıklar ve il/ilçe müdürlükleri ile belediye, üniversite, ilgili birlikler arasında koordinasyon sağlanarak üreticiler için eğitim çalışmalarının başlatılmasıyla bilgi ve tecrübe eksikliğinin kısa sürede aşılması.

Tehdit edici unsurlar

- Yoğun şekilde kiralık arazi kullanılması (Yılmaz 2009)
- Teknoloji destekli modern sera yatırım maliyetlerinin yüksekliği
- İş gücünün ucuz olduğu, iklim avantajı olan Güney Afrika ülkelerinde son yıllarda kesme çiçek üretiminin yoğunlaşmış olması. İhracat yapılan ülkeler ve küresel ölçekte rekabetin artarak, mevcut pazar payının zamanla azalması.

4.4 Çiçek Soğanları

4.4.1 Türkiye’de çiçek soğanlarının genel durumu

Çok geniş bir yayılış alanına sahip olan geofitlerin, özellikle Balkanlar, Kafkasya ve Anadolu’da yoğunlaştığı bildirilmektedir. Karagüzel’e göre (2007), “Türkiye, diğer bitkiler yönünden olduğu kadar çiçek soğanları bakımından da oldukça zengin olup yaklaşık 700 adet soğanlı, yumrulu ve rizomlu türün anavatanıdır”.

Ülkemiz bu nedenle çok önemli bir konumda bulunmasına rağmen, bu bitkiler biyolojik çeşitliliğimizin ve bitki genetik kaynakları potansiyelimizin çok önemli bir parçasını oluşturmaktadır. (Anonim 2001)

Doğal soğan üretiminin bir bölümü doğadan toplanarak sağlanmaktadır. Söküm sırasında özen gösterilmemesi ve hassas olunmaması, kaçak sökümün ekolojideki

tahribatı ve sonucunda sürdürülebilirliği engellemesi; ekolojisinin hassas ve kırılgan olmasıyla sonuçlanmaktadır.

Doğadan toplanarak veya sökülerek ticareti yapılan her nevi çiçek soğanının pazar hacminin genişlemesi, doğadan teminin önüne geçilerek, üretimin kültür koşullarında yaygınlaşması ve artmasına bağlıdır.

4.4.2 Çiçek soğanları üretimi

Çiçek soğanları çeşitli ortamlarda yetişebilmektedir. Derinliği fazla olmayan topraklarda gelişimini sürdürmesi, eğimli arazilerde yetişebilmesi ve üretim isteklerinde seçiciliğin fazla olmaması üretim açısından avantajlı unsurlardır.

Şekil 4.19 Konya ilinde özel bir firmaya ait lale üretim sahasından genel görünüş (Orijinal 2016)

Şekil 4.20 Konya ilinde özel bir firmaya ait lale üretim sahasından genel görünüş
(Orijinal 2016)

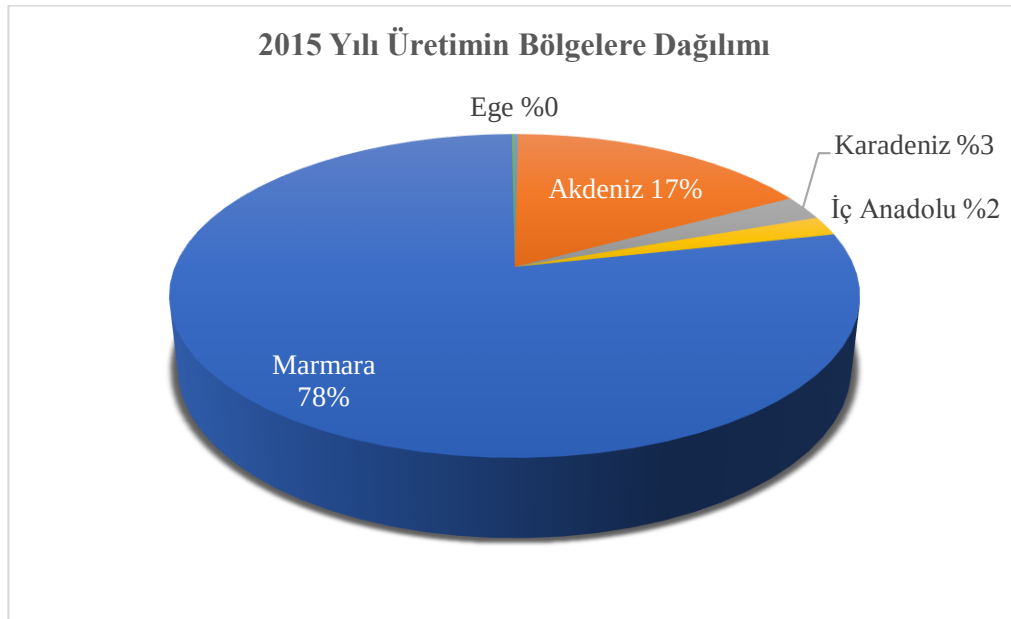

Şekil4.21 Konya ilinde özel bir firmaya ait lale üretim sahası kumlu toprak görünüşü
(Orijinal 2016)

Çizelge 4.35 2013-2015 yılları arası çiçek soğanları üretim alanı ve adetleri
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2013-2015 yılları arası çiçek soğanları üretim alanı ve adetleri				
Yıllar	Üretim alanı (m ²)	Bir önceki yıl değişim %	Üretim (adet)	Bir önceki yıl değişim %
2013	552.770	-----	33.012.460	-----
2014	567.505	103	30.059.530	91
2015	612.585	108	27.200.330	90

2015 yılında 6 bölgede üretim mevcuttur. Üretim alanı büyüklüğü bakımından bölge dağılımında ilk sırada % 78,30 oranla Marmara Bölgesi bulunmaktadır. İkinci sırada Akdeniz Bölgesi %16,97 orana sahiptir. Karadeniz Bölgesi ve iç Anadolu Bölgesi toplam üretimin % 4,4 kısmına sahiptir.

Şekil 4.22 2015 yılı çiçek soğanları üretim alanlarının bölgelere dağılımı
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2013-2015 yılları arasında üretim alanı büyüklüğü bakımından Akdeniz Bölgesinde artış Ege bölgesinde azalış olmuştur. 2013 yılında 12,2 da olan üretim alanı 2015 yılında 104 da'a çıkmıştır. Ege Bölgesinde 2013 yılında 58 da olan üretim alanı 2015 yılında 1 da'a düşmüştür. 2015 yılında Doğu Anadolu Bölgesinde Malatya ilinde 930 m2'lik alanda üretim başlamıştır (Çizelge 4.36).

Çizelge 4.36 2013-2015 yılları arasında çiçek soğanları üretiminin bölgelere dağılımı
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2013-2015 yılları bölgelerdeki üretim alanları			
Bölgeler	2013 Üretim alanı (m ²)	2014 Üretim alanı (m ²)	2015 Üretim alanı (m ²)
Ege Bölgesi	58.040	58.040	1.040
Akdeniz Bölgesi	12.200	20.535	103.950
Karadeniz Bölgesi	321.000	15.100	15.100
İç Anadolu Bölgesi	150	150	11.885
Marmara Bölgesi	450.280	473.680	479.680
Doğu Anadolu Bölgesi	-----	-----	930
Toplam	552.770	567.505	612.585

2015 yılında il verileri incelendiğinde üretim alanı büyüklüğü bakımından Balıkesir ili birinci sıradadır. 2013-2015 yılları arasında üretim 33,4 da artmıştır. Yalova ikinci büyük üretim alanına sahip ilimiz olup, 2015 yılında üretim alanı büyüklüğünde değişim olmamıştır. İzmir ilinde 2013 yılında 54 da olan üretim alanı, 2015 yılında 1 da'ın altına inmiştir. Söz konusu durum üreticinin farklı ürünlere yöneldiğini göstermektedir (Çizelge 4.37).

2015 yılında Antalya ili 103 da üretim alanıyla 3. sırada yer almakta olup, üretim alanında artışın en fazla olduğu ildir (Çizelge 4.37). 2015 yılında Kepez ilçesinde 50 da üretim başlamıştır.

Çizelge 4.37 2013-2015 yıllar arası çiçek soğanları üretim alanı büyüklüğü ve üretim adetinin ön çıkan iller arasında dağılımı (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2013-2015 yıllar arası üretim alanı büyüklüğü ve üretim adeti						
İller	2013		2014		2015	
	Üretim alanı (m ²)	Üretim (adet)	Üretim alanı (m ²)	Üretim (adet)	Üretim alanı (m ²)	Üretim (adet)
Balıkesir	255.600	4.917.000	287.000	287.000	289.000	5.295.000
Yalova	164.480	12.939.080	164.480	164.480	164.480	12.841.080
İzmir	54.040	7.904.680	54.040	54.040	840	2.604.000
Trabzon	32.000	4.620.000	15.000	15.000	15.000	750.000
İstanbul	30.000	1.350.000	22.000	22.000	22.000	990.000
Antalya	12.200	553.000	19.635	19.635	103.150	2.818.500
Karaman (Sarıveliler)	-----	-----	-----	-----	11.835	1.775.250
Kocaeli	-----	-----	-----	-----	4.000	100.000

Bugüne kadar yapılan çalışmalar başta Batı Toroslar olmak üzere, yer seçimi iyi yapıldığı sürece geofitlerin sürdürülebilirlik kuralları çerçevesinde kolaylıkla üretiminin yapılacağını kanıtlamıştır (Karagüzel vd. 2007).

Karaman Ermenek ilçesi Sarıveliler beldesinde 2015 yılı itibarıyla 12 da alanda üretim yapılmaktadır. 2014 Aralık ayında Ermenek barajının bölgede faaliyete geçmesiyle beraber mutlak nem oranında artış hissedilmektedir. Bu bölgede arazi engebelidir. Çiçek soğanlarının üretiminin düz alanlar haricinde de yapılabilmesi bu ve benzeri coğrafi yapıdaki arazilerin değerlendirilmesinde avantajdır. Atıl alanlarda ve/veya dikili alanlarda ara ürün olarak çiçek soğanları da üretilebilmektedir.

Çizelge 4.38 2013-2015 yılları arası çiçek soğanları örtü altı üretimin niteliklerine göre üretim alanı büyüklüğü ve üretim adeti (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2013-2015 yılları örtü altı üretim alanı ve adeti						
Örtü altı üretim	2013		2014		2015	
	Üretim alanı (m ²)	Üretim (adet)	Üretim alanı (m ²)	Üretim (adet)	Üretim alanı (m ²)	Üretim (adet)
Cam sera	1.000	550.000	1.000	550.000	10.700	562.000
Plastik sera	161.320	10.610.760	161.320	10.630.080	160.820	9.760.080
Yüksek tünel	1.500	128.700	1.500	128.700	2.300	58.700
Toplam	163.820	11.289.460	163.820	11.308.780	173.820	10.380.780

2015 yılında çiçek soğanları üretim alanlarının %28,3 lük kısmı, 174 da, örtü altı üretimidir. Kalan %71,7'lik kısmı açık alan üretimi şeklindedir. 2013 -2015 yılları arasında toplam üretim alanı %6,1'lik bir artış göstermiştir. Örtü altı üretimindeki

alanlar toplamı 2013-2014 yıllarında sabit kalmış, 2015 yılında 10 da artmıştır. Bu artış büyük oranda cam serada olmuştur. Genellikle plastik seralarda örtü altı üretim yapılmaktadır. 2013-2014 arasında plastik seralardaki üretim %98,5 iken 2015 yılında %92,5'a düşmüştür (Çizelge 4.38).

Üretimin çoğunluğu plastik seralarda yapılmaktadır (Çizelge 4.38). Plastik seralardaki koşulların tam kontrollü olmadığı göz önüne alındığında soğanlar ihtiyacı olan sağlıklı şartlar altında bekletilmelidir. Çiçek soğanlarının üretim aşamasında makine alet ve teçhizat kullanımı işgücünü azalmakta ve soğanlar zarardan korunmaktadır.

Dikim ve söküm makineleri soğanların zarar görmesini engellemektedir. Hasat sonrası kurutma makinesi mevcut nemi uzaklaştırarak muhtemel hastalık etmenlerinin çoğalmasını önlemektedir. Soğanların soğuk hava depolarında etilen gazı salgılamayan tarım ürünlerinden ayrı olarak düşük sıcaklıklarda uzun süreli muhafazası mümkündür.

4.4.3 Çiçek soğanları dış ticareti

Çiçek soğanları dış ticareti 2005-2015 yılları arasında ithalatta artış, ihracatta azalış olarak görülmektedir. 2015 yılında yaklaşık 8,5 milyon \$'lık dış ticaret açığımız mevcuttur (Çizelge 4.39).

2014 yılında 15 ülkeye ihracat ve 17 ülkeden ithalat yapılmıştır. 2015 yılında yine 15 ülkeye ihracatımız mevcutken; ithalatımız ise 12 ülkeyle sınırlı kalmıştır (Çizelge 4.40)

Türkiye'de üretimi en çok yapılan cinsler sırasıyla *Tulipa sp.* (lale), *Hyacinthus sp.* (sümbül) olarak sıralanmaktadır.

2015 yılında ihracatı en çok yapılan cinsler sırasıyla *Tulipa sp.* (lale), *Hyacinthus sp.* (sümbül) ve *Narcissus sp.* (nergis) soğanı; İthalatta ise sırasıyla *Tulipa sp.* (lale), *Gladiolus sp.* (glayöl) ve *Hyacinthus sp.* (sümbül) soğanıdır. 2013 ve 2014 yılı verilerinde de sıralama değişmemiştir (Çizelge 4.41).

Çizelge 4.39 2005-2015 yılları arası çiçek soğanları dış ticaret değerleri ve dengesi
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2005-2015 yılları arası dış ticaret değerleri			
Yıllar	İhracat (\$)	İthalat (\$)	Dış ticaret dengesi (\$)
2005	2.747.802	2.211.009	536.793
2013	2.001.044	7.100.089	-5.099.045
2014	1.938.025	7.381.235	-5.443.210
2015	1.575.650	9.994.618	-8.418.968
2005-2015 Değişim %	57,34	452,04	-----

Tulipa sp. (lale) ithalatı 2013-2015 yılları arasında %72,6 oranında, 2.211.000 \$ artmış, İhracatı ise %365,6 oranında artmasına rağmen 2015 yılında rakamsal değeri olarak 36,246 \$ artmıştır. 2015 yılında *Tulipa sp.* (lale) ihracat /İthalat oranı 1.105'dir. Dış ticaret dengesi ise -5.204.660 \$'dır. *Tulipa sp.* (lale) cinsinde yerli üretim artmasına rağmen fazla olan talep ithalatla karşılanmıştır (Çizelge 4.41).

Çizelge 4.40 2005-2015 yılları arası çiçek soğanları dış ticareti olan ülke sayısı
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Ülke Sayısı	2005		2013		2014		2015	
	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat	İhracat	İthalat
	7	7	10	11	15	17	15	12

Çizelge 4.41 2013-2015 yılları arası çiçek soğanları dış ticaret değerleri ve dengesi
(TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

2013-2015 yılları arası çiçek soğanları türlerinde dış ticareti						
Türü/ Durumu	2013		2014		2015	
	İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat (\$)	İthalat (\$)
Dinlenme halinde soğan	-----	-----	-----	-----	-----	-----
<i>Hyacinthus</i> sp. (sümbül)	2.948	609.173	5.502	702.636	4.588	771.589
<i>Narcissus</i> sp. (nergis)	-----	185.397	2.903	293.259	1.316	211.853
<i>Tulipa</i> sp. (lale)	13.645	3.042.709	16.519	3.274.517	49.891	5.254.551
<i>Gladiolus</i> sp. (glayöl)	-----	244.482	1.373	283.127	128	271.849
Yumrular yumrulu kökler, küçük soğanlar, sürgün başları ve rizomlar	538.639	396.895	741.969	404.205	343.291	399.949
Diğerleri GTİP 0601 10901000	1.300.124	2.042.929	1.071.713	1.872.641	988.854	2.348.904
Sürgün vermiş / çiçeklenmiş soğan ve yumrular	145.688	578504	98.046	550.850	187.582	735.923
Toplam	2.001.044	7.100.089	1.938.025	7.381.235	1.575.650	9.994.618
Dış Ticaret Dengesi	-5.099.045		-5.443.210		-8.418.968	

(Diğerleri “GTİP 0601 10901000” başlığı doğal çiçek soğanlarının ithalat ve ihracatıyla ilgili verileri içermektedir)

Çizelge 4.42 2005-2015 yılları arası çiçek soğanları türleri ülkeler bazında dış ticaret değerleri (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Ülkeler	2005		2014		2015	
	İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat (\$)	İthalat (\$)
Hollanda	2.691.092	2.002.512	1.571.069	6.903.803	1.324.988	9.320.230
Gürcistan	----	112.235	665	58142	3.972	182.422
Fransa	----	50.258	----	27762	----	146.383
Şili	----	----	----	79.216	----	99.540
Zelanda	----	----	----	140.207	----	73.668
İngiltere	11.306	----	247	52.213	356	62.048
Tayland	----	----	----	59.361	----	48.313
Singapur	----	----	----	3.959	----	19.446
Belçika	----	----	----	1.364	----	16.610
Danimarka	13.441	----	----	20.826	----	14.470
Almanya	3.240	6.634	55.701	----	181.766	9.561
Kazakistan	----	----	----	----	30.969	----
İran	----	----	235.384	----	----	----
İsviçre	23.962	----	49.989	----	----	----
İtalya	----	19.705	1.418	14899	2.129	----
Diğer	4.761	19.665	23.552	19.483	31.470	1.927
Toplam	2.747.802	2.211.009	1.938.025	7.381.235	1.575.650	9.994.618

Hyacinthus sp. (sümbül) ithalatı 2013-2015 yılı arasında %26,6 oranında, 620.488 \$, artış göstermiştir. İhracat değeri ise çok düşük düzeyde 5.000 \$ civarındadır. 2015 yılı Dış ticaret dengesi -767.001 \$'dır. 2015 yılında *Gladiolus sp.* (glayöl) ve *Narcissus sp.* (nergis) cinslerinde ihracat toplamı 1444 \$ olup çok cüzi miktardadır. 2015 yılı İthalat değerlerinde söz konusu İki cinsin toplamı 483.702 \$'dır (Çizelge 4.41). Özellikle adı geçen 4 cins için ülkemizde üretim arttığı takdirde dış ticaret dengesinin pozitif seyredeceği öngörülmektedir.

2005-2015 yılları arasında İthalat ve ihracat yaptığımız başlıca ülke Hollanda'dır. 2015 yılında ithalatın %93,2 si Hollanda'dan yapılmıştır. İthalatta 2.sırada Gürcistan, 3. sırada Fransa gelmektedir. Güney Amerika ülkelerinden Şili ve Yeni Zelanda iki ülkeden toplam 173.208 \$ ithalatımız mevcuttur (Çizelge 4.42).

Hollanda hem üretici hem aracı hem de ıslah edici olarak ticari sahada çiçek soğanlarında öncü ülkedir. 2015 yılı ihracatın %84'ü Hollanda'ya yapılmıştır. 2. sıradaki ülke Almanya'dır. 3. sırada Kazakistan gelmektedir. 2014 yılında ihracatta ciddi pay sahibi iki ülkeden biri olan İran'a 235.384 \$ ve İsviçre'ye 49.989 \$ olan ticaretimiz 2015 yılında kesintiye uğramıştır (Çizelge 4.42). Çiçek soğanları dış ticareti, Sibirya ve Kuzey Amerika kıtası hariç tüm kıtaların kapsamındadır.

4.4.4 Doğal çiçek soğanları dış ticareti

Uzun yıllardan beri doğadan sökülen çiçek soğanları, park ve bahçe süs bitkisi, ıslah materyali veya tıbbi bitki olarak değerlendirmek üzere çeşitli ülkelere ihraç edilmektedir. (Karagüzel vd. 2007).

Üretim materyali açısından doğaya bağlı kalmadan gerçekleştirilen üretimler, gerçek üretim olarak kabul edilmektedir (Anonim 2001).

Titiz vd göre (2000) Hollanda, Türkiye'den ve diğer ülkelerde doğal çiçek soğanı ithal ederek bu soğanları doğrudan veya basit ıslah işlemlerinden sonra diğer ülkelere pazarlamaktadır.

Çizelge 4.43 2005-2015 yılları arası doğal çiçek soğanları dış ticaret değerleri (TÜİK 2016 verileri kullanılarak düzenlenmiştir)

Doğal çiçek soğanları dış ticaret değerleri							
2005		2013		2014		2015	
İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat (\$)	İthalat (\$)	İhracat (\$)	İthalat (\$)
2.287.555	1.483.600	1.300.124	2.042.929	1.071.713	1.872.641	988.854	2.348.904

CITES antlaşması çerçevesinde GTHB tarafından her yıl belirlenen kontenjanlarla, doğanın tahrip edilmesi azami ölçüde önlenerek, sürdürülebilirlik sağlanmaktadır. Çizelge 4.43'e göre 2005-2015 yılları arasında ihracat lehine olan denge ithalat yönüne kaymış; ihracat değerleri 2015 yılına kadar yavaş yavaş azalmıştır. Maddi olarak kayıp olarak gözüken tablo, doğanın korunması ve gelecek nesillere geofitlerin cins ve tür kaybı olmadan ve popülasyonların korunarak aktarımı açısından kazançtır.

“Doğal Çiçek Soğanlarının Üretimi, Doğadan Toplanması ve İhracatına İlişkin Yönetmeliğin” 4. maddesinin 1. fıkrası (g) bendine göre doğal çiçek soğanları, herhangi bir ıslah yöntemiyle ıslah edilmiş ve doğal türlerinden farklılaştırılmış olan çiçek soğanları hariç, doğada bulunan bazı bitki türlerinin yumru, rizom, pençe ve soğanlarını ifade etmektedir. Aynı yönetmeliğe göre CITES, Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşmedir.

Çiçek soğanı ihraç etmek üzere GTHB'ye müracaat eden firmaların ihracat yeterlilikleri, danışma kurulunun teklifi ve Bakanlığının onayı ile geçici olarak oluşturulacak bilirkişi heyeti tarafından yerinde yapılacak inceleme sonucunda tespit edilir.

Bilirkişi heyeti tarafından hazırlanan raporun Teknik Komite tarafından onaylanması durumunda firma yeterlilik kazanır ve Ulusal Kotadan kontenjan alma hakkına sahip

olur (Öztürk 2013). Doğal çiçek soğanlarının yurtiçinde üretilmesi ve pazarlanması, diğer süs bitkileri ile aynı şartlarda olup ilave koşullar gerektirmemektedir. İhracat yapacak firmalar ilgili GTHB'nin iznine bağlıdır. İhracat yapmak isteyen firmalar, anaç çiçek soğanı parselleri dâhil en az 5 dekar üretim alanına sahip olması veya kiralaması, SÜSBİR'e üye olması, ana deposunun bulunması gibi kriterlerle, ilgili yönetmelikteki şartları yerine getirmek zorundadır. İhracat yapacak firma, başvuru işleminden sonra GTHB'nin atadığı geçici bilirkişi kurulunun yerinde yaptıkları araştırma sonucu ve hazırladıkları rapora göre teknik komite onayı ile yeterlilik ve ihracat onayı alabilir. İlgili tebliğde yayınlanan kontenjanlardan hak kazanabilir. Yeterlilik alan firma ancak bir sonraki yıl kontenjandan hak kazanabilir. Yıllık kontenjanlar firmalar arasında devredilemez.

19/7/2012 tarihli “Doğal Çiçek Soğanlarının Üretimi, Doğadan Toplanması ve İhracatına İlişkin Yönetmelik” çerçevesinde ve 8. maddesine dayanılarak her yıl yayınlanan “Doğal Çiçek Soğanlarının 2016 Yılı İhracat listesi Hakkında Tebliğ” 2016 yılı için doğadan toplanarak ihracatı yasak olan çiçek soğanlarının familyalarını, cinslerini ve türlerini; doğa ve üretim olarak kotayla sınırlandırılan çiçek soğanlarının familyaları, cinsleri ve türlerini, ihracat miktarları ve çevre ölçüleri ile ihracatı üretimden serbest olan çiçek soğanlarının familyaları, cinsleri ve türlerini belirlemektedir.

2016 yılında yayımlanan mezkûr tebliğinin 4. maddesinde başlıklar halinde I numaralı tabloda ihracatı yasak olan türler doğadan toplanmak suretiyle 20 cins ve türün ihraç edilmesi yasaktır. II numaralı tablodaki türlerin firmalar bazında ihracat kontenjanı, teknik komite tarafından tespit edilmesi ve 11 cins/tür yıllık ihracat limiti doğadan söküm ve/veya üretim, çevre uzunluğu ölçüleri dâhilinde kotaya tabiidir. III numaralı tabloda ihracatı üretimden serbest cins/tür sayısı ise 6 adettir. İlgili tebliğinin 6. maddesine göre aşağıdaki listedeki türlerin ilgili sınırlar içerisinde sökümü yasaktır.

Çizelge 4.44 İlgili tebliğde belirtilen sınırlar içerisinde sökümlü yasak olan türler

Latince adı	Türkçe adı	Sökümün yasak olduğu il/ilçe
<i>Cyclamen sp.</i>	Sıklamen	Isparta-Muğla il sınırları
<i>Erantis hyemalis</i>	Sarı kar çiçeği	Antalya il sınırları
<i>Galanthus elwesii</i>	Toros kardeleni	Antalya ili Akseki ilçesinin Çimi ve Çanakpınar Mahallesi yaylaları
<i>Galanthus woronowii</i>	Karadeniz kardeleni	Giresun ili sınırları

4.4.5 SWOT analizi

Güçlü Yönleri

- İthalat değerlerinden anlaşıldığı üzere, dış ticaret açığının olduğu grupta talebin devam etmesi
- Eğimli arazilerde üretimin yapılabilmesi
- Dış mekân ve iç mekân bitkilerine nispetle üretimin kısa sürede yapılması, yatırım maliyetleri geri dönüşünün daha hızlı oluşu
- Bazı türlerin kültür koşullarında çoğaltma ve üretiminde başarılı sonuçlar alınması (Karagüzel vd. 2010).

Zayıf Yönleri

- Soğanların ilk temini esnasında ıslahçı haklarından dolayı yatırım maliyetini arttırması

- Bazı türlerde kültür koşullarında çoğaltma ve üretimin çok zor olması (Karagüzel vd. 2010)
- Sektörde AR-GE sektör ilişkisinin zayıflığı (Karagüzel vd. 2010).

Gelişme Fırsatları

- Türkiye içerisinde mevcut doğal çiçek soğanı çeşitliliğinin yüksek olması
- Son 10 yıldan günümüze büyükşehir belediyelerinin bitkisel peyzaj uygulamalarında çiçek soğanları kullanımını yaygınlaştırması
- Ülkemizde son yıllarda lale ile ilgili organizasyonların düzenlenmesi ve toplumsal farkındalık oluşması
- Sözleşmeli üretim modelinin uygulanıyor olması
- Alternatif ürün arayışında olan üreticiler için üretimi yapılan bitkisel ürünle, çiçek soğanı hasadının farklı zamanlarda olabilmesi
- AR-GE kurumları ile sektör ilişkisi kurularak bilgi ve teknik eleman açığının kapatılabilirliğidir (Karagüzel vd. 2010).

Tehdit edici unsurlar

- Islahçı hakları dolayısıyla üretim materyalinde dışa bağımlılık
- Büyük ölçekli üretimde emek iş gücünden ziyade makine alet ve donatıların kullanılması durumunda ciddi yatırım maliyeti gerektirmesi
- Üretim aşamalarında detaylı bilgiye sahip ara eleman eksikliği
- Gerekli ARGE çalışmaları yapılsa dahi bazı ümitli alanlarda kültür ortamına almada başarısız olma potansiyeli mevcuttur (Anonim 2012).

4.5 Türkiye’de Süs Bitkileri Islah alışmaları

Türkiye süs bitkisi olarak değerlendirilen birçok türün ana vatanı durumundadır. Diğer lkeler floramızdan ıslah materyallerini temin ederken, son yıllara kadar çeşit geliştirmeye yönelik çalışmaların olmaması, üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur. Bu durum sektörün yüksek ücretler ödeyerek *Dianthus sp.* (karanfil) ana bitki başına 1,1-1,5 avro, elik başına 3,5 avro sent, *Rosa sp.* (gl) fidan başına 1,05 avro, gl anacı başına yaklaşık 1 avro) retim materyalini ithal etmesine sebep olmaktadır. Islahçı hakkı ödemeleri genellikle satılan bitki başına ya da köklü veya köksüz üretim materyali başına yapılmaktadır (Anonim 2015c).

İhracata yönelik kesme iek üretimi yapan firmalar, üretim materyallerini ağırlıklı olarak Hollanda’dan ithal etmektedir. İhracatın genellikle AB ülkelerine yapıldığı dikkate alındığında, yerli firmaların maliyet dolayısıyla rekabet edebilmesi için ıslah çalışmalarının hız kazanması gereği ortaya çıkmaktadır.

2005-2013 tarihleri arasında yapılan başvurular 57 tanesi özel işletmeye aittir. 2014 yılında 5 adet 2015 yılında 6 adet özel firma başvuruda bulunmuştur (izelge 4.45).

Tescil süresi ss bitkilerinde, başvuru onaylanıp tescil edildikten sonra 25 yıldır. Bu süre sonunda ilgili çeşit kamunun olur. Yasal olarak iddia edilecek hak süresi sona ermiştir. şu ana kadar tescil edilen 78 çeşidin 35 tanesi kamunun olmuştur (izelge 4.45).

Teknik inceleme süresi başvuru tarihinden itibaren yaklaşık 1-1,5 yıl sürmektedir. Teknik incelemesi hala devam eden 9 adet başvuru bulunmektedir (izelge 4.45). Atatürk Bahçe Kültürleri Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü tarafından 2 adet *Paeonia sp.* (şakayık) 2 adet *İris sp.* (ssen), 3 adet *Lilium sp.*(zambak) başvurusu bulunmektedir. Hollanda adresli bir firmanın da 2 adet *Dianthus caryophyllus spp.*(karanfil) başvurusu teknik incelemededir.

Çizelge 4.45 2005-2015 yılları arasında ıslahçı hakları ile ilgili başvurular ve ayrıntıları
(BÜGEM 2016 verilerinden yararlanılarak düzenlenmiştir)

2005-2015 yılları arasında başvurular ve ayrıntıları				
Yıllar	2005-2013 (adet)	2014 (adet)	2015 (adet)	Toplam
Başvuru Sayısı	81	9	11	101
Tescil Edilen Başvuru Sayısı	61	7	10	78
Tescil Süresi Sona Eren Başvuru Sayısı	35	0	0	35
Teknik İncelemedeki Başvuru Sayısı	2	0	7	9
Başvuru Sahibi Ülkesi (Yabancı)	57	5	6	68
Başvuru Sahibi Ülkesi (Türkiye)	4	2	4	10

Süs bitkileri ıslahı üzerine, enstitüler arasında Yalova'daki Atatürk Bahçe Kùltürleri Merkez Araştırma Enstitüsü ağırlıklı olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Süs bitkileriyle ilgili yapılan başvurular arasında yerli özel firma bulunmamaktadır. Özel sektörün ıslah çalışmalarına dâhil olması sağlanmalıdır.

Islah çalışmalarının genellikle uzun dönemde sonuçlanması ve bu alandaki bilgi eksikliği özel sektörün bu alanda çalışmasına mani olan başlıca unsurdur. Islah politikaları oluşturularak ilgili politika çerçevesinde yakın ve uzun zamanlı hedeflerin belirlenmesi, gereken desteklerin hibe, uzun vadeli kredilerle sağlanması ve TAGEM bünyesindeki araştırma enstitüleri, TÜBİTAK ve üniversite koordinasyonu ile ıslah çalışmalarına teşvik sağlanmalıdır.

Çizelge 4.46 2005-2015 yılları arasındaki başvuruların kamu kurumu özel sektör ve cinslere göre dağılımı (BÜGEM 2016 verileri kullanılarak hazırlanmıştır)

2005-2015 kamu kurumu özel sektör başvuruları ve cinslere göre dağılımı				
Cins/Tür Adı (Latince)	Türkçe Adı	Kamu	Özel	
			Yerli	Yabancı
<i>Alstroemeria L.</i>	Alstromerya			1
<i>Anthurium Schott</i>	Flamingo çiçeği			3
<i>Chrysanthemum L.</i>	Kasımpatı			6
<i>Dianthus barbatus L.</i>	Karanfil			1
<i>Dianthus caryophyllus L.</i>	Karanfil			23
<i>Dianthus L.</i>	Karanfil			16
<i>Ficus benjamina L.</i>	Benjamin			1
<i>Fritillaria aurea Schott</i>	Ters lale	1		
<i>Fritillaria imperialis L.</i>	Ters lale	1		
<i>Fritillaria michailovskyi Fomin</i>	Ters lale	1		
<i>Gerbera L.</i>	Gerbera			18
<i>Iris L.</i>	Süsen	3		
<i>Lilium L.</i>	Zambak	3		
<i>Paeonia L.</i>	Şakayık	7		
<i>Rosa L.</i>	Gül			13
<i>Tulipa L.</i>	Lale	3		
Toplam başvuru sayısı		101		
Tescil edilen başvuru sayısı		78		

İslah çalışmalarının ekonomik kazanç olarak hızlı dönüşü için; geliştirme süresi kısa olan, ithalat değerlerinin yüksek olduğu türlerde çeşit geliştirilmesi teşvik edici olacaktır. Mevsimlik çiçek tohumları ve özellikle çim tohumları üzerine çalışmalar ilerletilmelidir.

Mevsimlik çiçek tohumlarında elde edilen yeni çeşitler başta büyükşehir belediyeleri olmak üzere, kamu kurumlarında ve turizm tesislerinde tercih edilerek ıslah çalışmaları teşvik edilmelidir. KDV oranları, genellikle %18, süs bitkileri sektör sorunları arasında yer almaktadır. AB üye ülkelerinin genelinde olduğu gibi oran azami %8 indirilebilir. Yerli firmalar veya kamu kuruluşları ıslahı sonucu elde edilen yeni çeşitlerde KDV sıfırlanarak, teşvik sağlanmalıdır.

TAEK özellikle mutasyon ıslahında fiziksel mutasyon uygulamaları ile çeşit geliştirme çalışmalarına destek sağlamaktadır (Anonim 2015c).

Mutasyon ıslahı, doku kültürü, gen transferleri-aktarımı ıslah çalışmalarında kullanılan modern yöntemlerdir. Gen transferleriyle Japonların uzun yıllardan beri Mavi gül üzerine yaptıkları çalışmalar küresel haber bültenlerinde yer almaktadır (Anonymous 2015a).

Şekil 4.23 EXPO 2016 endemik ve doğal bitkiler bahçesinden görünüş (Orijinal 2016)

Expo 2016 kapsamında endemik ve doğal bitki türleri bahçesi tasarlanmıştır. İlerleyen yıllarda muhtemel çalışmalar, öğrenciler ve akademisyenler için endemik türleri tanıma, doğal türlerin tanıtımı ve farkındalık oluşturmaları açısından bu yöndeki eksikliğin önüne geçilmesi üzere örnek bir uygulamadır. Endemik ve Doğal türler içerisinde ıslah çalışmaları başlatılmalıdır. Türkiye’de ıslah çalışmalarında zorunlu olan alet ve ekipman için uzun vadeli kredilerle destek paketleri oluşturulması, teşvik unsuru bir diğer adım olacaktır.

4.6 Sektörle İlgili Planlanan Yatırımlar Türkiye Milli Botanik Bahçesi

4.6.1 Projenin amacı

Milli botanik bahçeleri, bilimsel araştırma faaliyeti yürüten tüm araştırma kuruluşları için eşsiz bir materyal kaynağı ve tam donanımlı çalışma imkânını sağlayacak mekânlardır. Toplumda genetik kaynakların önemi ve sürdürülebilir kullanımı konularında bilinç oluşturulması için faaliyetler yürütülecek ve özellikle ilk ve orta öğretim çağındaki çocuklara seviyelerine uygun eğitimler verilerek toplumda bu konudaki bilinç düzeyleri artırılmaya çalışılacaktır. Ayrıca botanik bahçesi içerisinde oluşturulan sosyal tesisler ve bitki satışları ile cazibe arttırılmaya çalışılacak böylece halkın ilgi odağı haline getirilmesi sağlanacak ve çalışılan konular hakkında farkındalık yaratılması için ortam hazırlanacaktır. Ülkemizde 12.054 tür bulunmakta olup, bunların 3905’i endemik ve 1987 tür değişik tehlike boyutlarındadır. Biyolojik çeşitliliğin korunması için bu türlerin acilen korunmaya alınması gerekmektedir (Anonim 2016b).

Yaklaşık 2500 da büyüklüğündeki alan, Hacettepe, Bilkent, ODTÜ, Başkent üniversiteleri kampüs yerleşkeleri arasında bulunmaktadır. GTHB adına proje yönetimi TAGEM tarafından yürütülmektedir. Çeşitli yükseklikteki topoğrafya içerisinde 1500’ün üzerinde bitki türü bulunmaktadır. GTHB ilişkili üniversitelerin gereksinim duyacağı dallarda Peyzaj AR-GE Kampüsü oluşturulması hedeflenmiştir. 350 Milyon TL üzerinde bir maliyetle finansmanı planlanmıştır. 1. etap yapım işiyle seralar kompleksi, 2. etap işiyle giriş ve karşılama merkezi, 3. etap işi Türkiye Milli Botanik Bahçesi (TMBB) herbaryum, genel alt yapı, su deposu ve genel peyzaj işi ihale

edilmiştir. 2018 yılında yapısal sürecin bitirilmesi hedeflenmektedir. Nitelikli bir koleksiyon için de proje kapsamında 200.000 adet ağaç dikimi planlanmıştır.

Şekil 4.24 Milli Botanik Bahçesi planı ve muhtemel genişleme alanı
(<http://www.skyscrapercity.com>, Anonymous 2015b)

TMBB projesi çalışmaları 2008 yılında başlamıştır. Cumhurbaşkanlığı himayesinde, 639 sayılı GTHB KHK ile 03.06.2011 tarihinde TMBB müdürlüğü kurulmuştur. Peyzaj projesi, Gazi Üniversitesi akademisyenlerinin de katkılarıyla Ankara Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü ve TAGEM birikimi ile birlikte yapılmıştır. Uluslararası Botanik Bahçeleri Koruma birliği (BGCI) ile Kew Botanik Bahçesi (1925) örnek alınarak TMBB içindeki fonksiyonlar belirlenmiştir. TMBB’de botanik alanında bilimsel çalışmaların yanı sıra, rekreasyon alanı ile bilimsel ve sosyal faaliyetler bir arada yürütülecektir. Türkiye’de kurulmuş ve kurulmakta olan çok sayıdaki botanik bahçesinin koordinasyon ve danışma merkezi olacaktır.

Şekil 4.25 Türkiye Milli Botanik Bahçesi inşaatın ve arazinin genel görünüşü (Orijinal 2016)

Şekil 4.26 Türkiye Milli Botanik Bahçesi küçük gölet genel görünüşü (Orijinal 2016)

TMBB’de çeşitli çalışma alanları bulunmaktadır. Süs bitkileri ile ilgili çalışma konuları:

- Ekonomik yönden yarar sağlayacak bitkilerin keşfedilmesi ve ülke ekonomisine kazandırılması.
- Endemik bitki türleri, tehlike altında bulunan ve hızla azalan veya nadir bulunan bitkilerin korumaya alınarak üretilmesi, tohumlarının korunması
- Bitkisel üretimde teorik ve pratik bilgi oluşturulması
- Peyzaj mimarlığı faaliyetleri önemi hakkında halk ölçeğinde farkındalık oluşturulması ve geliştirilmesi
- Bitki üretimi, fizyolojisi, peyzaj mimarlığı, ekoloji ve genetik dallarında çalışmalar yapılması.

Yıllık 3,5 milyon ziyaretçi sayısına ulaşacağı düşünülen turizm hareketi ile TMBB ulusal ve uluslararası bilimsel ve sektörel etkinliğe ev sahipliği yapabilmesi mümkün olacaktır.

TMBB faaliyetleriyle birlikte farkındalıkların artması, üniversitelerin ve özel sektör AR-GE çalışmalarıyla ülkemizin sahip olduğu biyolojik çeşitlilik, süs bitkileri üretimine aktarıldığı takdirde, potansiyel ekonomik değeri gün yüzüne çıkacaktır. Bu sayede Türkiye’nin Dünyadaki süs bitkileri ticaretinde aldığı pay artarak, küresel ölçekte sektörün ileri gelen ülkeleri arasında bulunacağı ön görülmektedir.

4.7 Süs Bitkileri İle İlgili Desteklemeler

Gıda Tarım Hayvancılık bakanlığı Tarımsal Destekler başlığı altında süs bitkileri üretimiyle ilgili destekler sunmaktadır. Alan bazlı destekler ana başlığı altında iyi tarım uygulamaları desteklemeleri, mazot, gübre ve toprak analizi desteği alt başlıkları içeriği süs bitkileri ile ilgili desteklerdir.

4.7.1 Mazot gübre ve toprak analizi desteği

Verilen desteklemeler süs bitkileri sektörü açısından genel olmakla birlikte yeterli değildir. Yüksek katma değeri çıkıtısına sahip sektörde, nitelikli üretim için çoklu bileşenden oluşan giderler mevcuttur.

Çizelge 4.47 2015 yılı süs bitkileri ile ilgili GTHB mazot gübre ve toprak analizi desteği

2015 yılı mazot gübre ve analiz destekleri	
Mazot Desteği	(TL/da)
Peyzaj ve Süs bitkileri, Özel Çayır, Mera ve Orman Emvali Alanları	3,30
Gübre Desteği	(TL/da)
Peyzaj ve Süs bitkileri, Özel Çayır, Mera ve Orman Emvali Alanları	4,75
Toprak Analizi Desteği	(TL/da)
Toprak Analizi Desteği	2,50

4.7.2 GAP (İyi tarım uygulamaları desteklemeleri)

Harç malzemesi giderleri torf, hayvan gübresi, kimyasal gübreler, yavaş salımlı kimyasal gübreler üretim aşamasında maliyet oluşturan ihtiyaçlardır. Saksı, işçilik, bakım aşamasında kimyasal ilaçlar, İstihdam edilen iş gücünün yoğun olması, detaylı sulama tesisatı giderleri, vb. kalemler sektör ile ilgili desteklemelerin daha yüksek meblağlarda olması gerektiğini göstermektedir.

Çizelge 4.48 2016 yılı kapsamında alan büyüklüğüyle ilişkili üretim tipi ve ürün çeşitliliğine bağlı destekler

2016 yılı GTHB İyi tarım uygulamaları desteklemeleri	
Destek	Miktar
Örtü altı	150 TL/dekar
Süs bitkileri, tıbbi aromatik bitkiler	100 TL /dekar

Pazarlama aşamasında basın yayın ve elektronik ortamdaki reklam giderleri, çeşitli zamanlardaki yurtiçi fuarları, yurtdışı fuarları ve birçok gider tarımsal üretimde herhangi bir üreticinin giderleri arasında bulunmamaktadır.

Desteklemenin artırılması ile yatırımcı sayısı ve üretim miktarında artış olacağı ön görülmektedir. Desteklemelerle doğrudan ilişkili bir diğer konu da kayıt dışı üretimin sonlandırılması olacaktır. Nitelikli veriler elde edilmesi, mevcut durum ve geleceğe yönelik tahminlerde doğruluk payını arttıracaktır.

4.7.3 2014-2020 IPARD II programı

(Program hakkında detaylar hazırlanırken TKDK'nin yayınladığı IPARD II kitapçığındaki başlıklardan ve aynı kurumun süs bitkileri sektörü ilgili uzman mühendis ile yapılan görüşmeden yararlanılmıştır)

IPARD (Instrument for Pre-Accession Assistance Rural Development) Avrupa Birliği (AB) tarafından aday ve potansiyel aday ülkelere destek olmak amacıyla oluşturulan, Katılım Öncesi Yardım Aracı'nın (Instrument for Pre-Accession Assistance-IPA) , Kırsal Kalkınma bileşenidir (Anonim 2015d).

turizm, makine parkları, yenilenebilir enerji kaynakları tedbirleri altında birçok alanda destekleme mevcuttur (Çizelge 4.49).

Peyzaj mimarlığı faaliyetleri ve süs bitkileri üretimi ile ilişkili 302 no'lu tedbir çizelge 4.49'da içermektedir. Bunlar:

- 302-1 no'lu bitkisel üretimin çeşitlendirilmesi ve bitkisel ürünlerin işlenmesi ve pazarlanması
- 302-6 no'lu makine parkları
- 302-7 no'lu yenilenebilir enerji yatırımlarıdır.

302 no'lu tedbir ile yatırımların inşası, yenilenmesi, genişletilmesi ve aracılığıyla kırsal faaliyetlerin oluşturulmasını, çeşitlendirilmesini ve geliştirilmesini hedeflemektedir. Alt tedbir bitkisel üretimin çeşitlendirilmesi kapsamında 302-1 bitkisel ürünlerin (süs bitkileri dâhil) işlenmesi ve pazarlanması, ürünlere katma değer katılması, makine alet ve ekipmanlarının temin edilmesi, enerji ihtiyacının olduğu veya enerjinin olmadığı bölgelerde yenilebilir enerji yatırımları ile enerji ihtiyacının giderilmesi hedeflenmektedir (Anonim 2015d).

302-1 alt tedbiri kapsamında destekleme başlıkları:

- Depolama binaları ve makine garajlarının inşası ve modernizasyonu, Seraların inşası ve /veya yeniden kurulması (kısa ömürlü plastik hariç olmak üzere, özellikle cam, sert ve uzun ömürlü plastik veya diğer materyallerin kurulumu) ve/veya gerekli makine ve ekipman alımı
- Toprağı işlemek için bahçe ve tarım ekipmanı alımı, mahsul üretimi için ekipman, makine (hasat makinesi, gübreleme makinesi, pulluk vb.) ve hasat sonrası malzemeler (ön soğutma ekipmanları, kasalar, kutular vb.) alımı

- Bitkilerin üretimi, depolanması/olgunlaştırılması, kurutulması, işlenmesi ve pazarlanması için ekipman alımı ve tesislerin inşası, modernizasyonu veya genişletilmesi
- Kendi tüketimi için yenilenebilir enerji üretimi amacıyla makine/ekipman alımı ve inşaat işleri.

302-6 alt tedbiri kapsamında destekleme başlıkları:

- Makine ve ekipmanın saklanması için binaların inşası, yenilenmesi veya genişletilmesi
- Tarımsal makine, alet ve ekipmanların alımı
- Kendi tüketimi için yenilenebilir enerji üretimi amacıyla makine/ekipman alımı ve inşaat işleri

Nihai yararlanıcılar:

- Çiftlik içi veya dışı faaliyetlerini çeşitlendiren çiftçiler veya çiftlik hane halkı üyeleri

Bunlar, tarımdan başka ekonomik faaliyeti bulunmayan, 5488 notlu Kanunun 3. Maddesinde tanımlanan şekilde gerçek kişilerdir. Çiftçiler ve/veya bunların hane halkı üyeleri, kentsel veya kırsal alanlarda yerleşmiş olmalarına bakılmaksızın uygun yararlanıcılardır.

Kırsal alanlardaki gerçek kişiler:

Tedbir kapsamında bir ekonomik faaliyet gerçekleştiren ve yararlanıcı olan gerçek kişilerin kırsal bir alanda yaşıyor olmaları gerekmektedir ve bu durum kanıtlanabilmelidir.

Kırsal alanlardaki özel tüzel kişiler:

Kırsal alanların dışında kurulmuş olan tüzel kişilikler, eğer desteklenen yatırımları/faaliyetleri kırsal alanda bulunuyor ise uygun yararlanıcı olabilirler.

Kamu tüzel kişilikleri ve kamu hissesi %25'den fazla olan tüzel kişilikler uygun değildir. Bu sektörlerde yeni işletme kurulumuyla birlikte mevcut işletmelerin modernizasyonu ve genişletilmesi de destek kapsamındadır.

Genel uygunluk kriterlerinden belirli hususlar

- Başvuruyu sundukları anda başvuru sahiplerinin devlete ödenmemiş vergi ve sosyal güvenlik borçlarının bulunmaması gerekmektedir
- Başvuru sahipleri, TKDK tarafından nihai ödemenin yapılmasından sonra 5 yıl süre ile yatırımın muhafaza edilmesini ve önemli bir değişikliğe maruz kalmamasını temin etmek zorundadırlar
- Kiralanmış bir mülk üzerinde yapılacak yatırımlar uygun yatırımlardır. Kiralama süresi yatırımın tamamlandığı tarihten itibaren en az beş yılı kapsamalıdır
- 50 kişiden daha az çalışana sahip ve 8 milyon TL'den daha az yıllık ciroya sahip bir mikro/küçük ölçekli işletme veya zanaatkâr olmalıdır
- Katma değerli ürünler konusundaki yatırımlar için 10 kişiden daha az çalışana sahip ve 1 milyon TL'den daha az yıllık ciroya sahip mikro ölçekli işletmeler olmalıdır

Katma değerli ürünler listesiyle ilgili değişiklik ve açıklamalar için web sayfasındaki duyuruları takip edilmesi gerekmektedir. Katma değerli ürün; bir ürünün fiziksel durumunda ya da görünümünde meydana gelen değişikliği ifade eder, örneğin çilekten çilek reçeli yapmak gibi (Anonim 2015d).

Spesifik Uygunluk Kriterlerinden Belirli Hususlar

302-1 Bitkisel Üretimin Çeşitlendirilmesi, Bitkisel Ürünlerin İşlenmesi ve Pazarlanması başlığı altında, başvuru sahibi çiftçi veya çiftlik hane halkının bir üyesi değilse, yatırım kırsal alanlarda olmalıdır.

Makine Parkları başlığı altında ise;

- Bu faaliyet kapsamındaki yatırımların, başvuru sahibinin statüsüne bakılmaksızın kırsal alanda olması gerekmektedir.

Destek miktarının hesaplanması

Faydalanıcı tarafından, yukarıda belirtilen alt ve üst sınırlar içerisinde kalmak kaydıyla, bildirilen uygun harcama tutarının %65'sini kamu katkısı (AB ve Türkiye Cumhuriyeti Katkısı), diğer %35'ini ise başvuru sahibinin katkısı oluşturacaktır. Başka bir ifadeyle, uygun harcamaların %65 nispetindeki kısım için destek sağlanmaktadır. Eğer başvurunun sunulduğu tarihte başvuru sahibi hem 40 yaşın altında ise ve hem de yatırım dağlık bir alanda gerçekleştiriliyor ise, toplam kamu desteği oranı %70 olacaktır (Anonim 2015d).

(Programda “Dağlık Alan”, minimum 1.000 metre rakımda yer alan veya 500 ve 1.000 metre arasında bir rakımda bulunan ve minimum %17 eğime sahip olan bir alan olarak tanımlanmaktadır. Dağlık alanların listesi GTHB resmi web sitesinde yayınlanmaktadır)

Uygun harcama tutarı

- Uygun harcamaların toplam değerinin 500.000 TL ve altında olduğu yatırımlarda ödeme tek taksitte, Uygun harcamaların toplam değerinin 500.000 TL ve üstü harcamalarda 2 taksitle yapılır.

Destekten yararlanabilecek maksimum proje sayısı ve bunlara ilişkin destek tutarı sınırı:

IPARD 2014-2020 dönemi içerisinde her bir yararlanıcının maksimum 4 adet uygun yatırıma izin verilmektedir. Başvuru sahibi, aynı başvuru çağrı döneminde birden fazla proje başvurusu yapamaz. Ancak;

- Başvuru sahibi, ancak bir yatırımı sona erdiğinde (nihai ödemedenden sonra) IPARD desteğine yeniden başvurabilir.
- Eğer 4 proje de aynı tedbir kapsamında hazırlanacaksa, bu dört projenin uygun harcamaları toplamı o tedbir için belirlenmiş olan üst sınırı geçemez. IPARD süresince her bir faydalanıcının yararlanabileceği toplam maksimum uygun harcama değeri 500.000 avro ile sınırlıdır.

Sözleşme aşamasında sunulacak taahhütnameler

- Başvuru Sahibinin, yatırımı son ödemedenden sonra 5 yıl süreyle işleteceğine ve esaslı bir değişiklik yapmayacağına ilişkin taahhütname
- Başvuru sahibi, son ödemenin yapılmasından sonraki beş yıl boyunca yatırımı koruyacağını ve yatırımın amacına aykırı değişiklik yapmayacağını taahhüt etmelidir
- Yeni bir işletme kurulması durumunda; açık alan büyüklüğünün 2 hektarı; sera büyüklüğünün 1 hektarı geçmeyeceğine ilişkin taahhütname

Destek miktarı ve ab katkı oranı

Ekonomik yatırımlar kapsamında, 2007-2013 dönemi süresince yatırımlar %50'si hibe olarak desteklenmiş ve toplam 795 milyon TL hibe sağlanmıştır. Diğer taraftan, Makine ve Ekipman destekleri aynı dönemde 625 milyon TL tutara ulaşmış ve tarımsal üretimde ihtiyaç duyulan makine ve ekipmanın maliyetlerinin % 50'sini karşılayacak şekilde sağlanmıştır. Bu destekler bir yatırım planı sunma zorunludur (Anonim 2015d).

İPARD I ve İPARD II kapsamında süs bitkileri sektörüyle ilgili verilen destekler

İPARD I (2007-2013) kapsamında toplam başvuru sayısı 16576 adettir. Toplam başvuru içerisinde 302 kodunda 11812 adet başvuru , 302-1 altkodunda 10416 adet başvuru bulunmaktadır. Süs bitkilerinde dahil olduğu 302-1 (Çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi) alt kodunda süs bitkileri ile ilgili başvuru sayısı ise 36 adettir (Çizelge 4.50).

IPARD II (2014-2020) I. başvuru çağrısı 18 Aralık 2015 tarihindedir. Başvuruların sonuçlanması ise 27 Nisan 2016 tarihinde tamamlanmıştır. IPARD II I. başvuru çağrı kapsamında süs bitkileri ile ilgili 29 başvuru da bulunulmuştur (Çizelge 4.51). Başvurulardan 1 tanesi red olunmuştur. 13 farklı ilden başvuru yapılmış olup tüm başvurular yeni işletme statüsündedir (Çizelge 4.51).

Çizelge 4.50 İPARD I (2007-2013) başvuru detayları

İPARD I (2007-2013) başvuru sayısı ve süs bitkileri sektörü ile doğrudan veya dolaylı ilişkili başvurular	
Başvuru kodu	Başvuru Adeti
Toplam başvuru sayısı	16576
302-1 (Çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi)	11812
302-1 (Çiftlik faaliyetlerinin çeşitlendirilmesi ve geliştirilmesi) Süs bitkileri sektörüyle ilgili başvurular	36

Toplam başvuru içerisinde süs bitkileri sektörüyle ilgili başvuruların oranı yaklaşık binde iki, % 02,17 dir (Çizelge 4.50). Süs bitkileri sektöründe faaliyet gösteren işletme yetkilileri ve süs bitkileri ile ilgili yatırım yapacak girişimciler arasında özellikle IPARD programı yeterli düzeyde yaygın değildir. Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) destekleri hakkında bazı bilgilere sahip

işletme yetkilileri mevcut olmasına rağmen İPARD hakkında bilgileri mevcut değildir. İPARD programı hakkında desteklerin yaygınlaşması ve sektörle ilgili yatırım yapacak kişilerin detaylı bilgi sahibi olması durumunda başvuru sayısı artış gösterecektir.

Çizelge 4.51 İPARD II I. başvuru çağrısı kapsamında süs bitkileri sektörüyle ilgili başvuru sayısı ve ait olduğu iller

IPARD II (2014-2020) I. başvuru çağrısı kapsamında süs bitkileri sektörü ilgili başvuru sayısı		
İller	Durum	
Afyonkarahisar	Yeni işletme	3
Amasya	Yeni işletme	1
Ankara	Yeni işletme	3
Aydın	Yeni işletme	2
Burdur	Yeni işletme	2
Çorum	Yeni işletme	1
Giresun	Yeni işletme	1
Isparta	Yeni işletme	7
Konya	Yeni işletme	3
Kütahya	Yeni işletme	1
Mersin	Yeni işletme	2
Samsun	Yeni işletme	2
Yozgat	Yeni işletme	1
Toplam başvuru sayısı		29

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Türkiye’de süs bitkileri üretim sektöründe tespit edilen sorunlar ve çözüm önerileri:

- Hukuki olarak mevzuatla ilgili düzenleme ihtiyacının olması.

Süs bitkileri sektörü ile ilgili GTHB tarafından yayınlanan “ Süs Bitkileri ve Çoğaltım Materyallerinin Üretimi ve Pazarlamasına” dair yönetmelik sektör adına olumlu bir düzenlemedir. Üretim aşaması ve satış esnasında ürünlerin belirlenen standartlarda üretilmesi için de ilgili mevzuat oluşturularak hukuki kimlik kazandırılmalıdır.

Süs bitkileri sektöründe bitki pasaportu kayıt sisteminin yanı sıra Tarım Bilgi Sistemi (TBS) sistemiyle entegre olacak yeni bir süs bitkileri kayıt ve takip sisteminin kurulmasının sağlanması üretimden satış aşamasına kadar ürünlerin izlenmesi için gereklidir (Anonim 2015b).

- Tüm üreticilerin kayıt altına alınması.

Tüm üreticilerin kayıt altına alınması ancak üreticinin menfaatine bir durum söz konusu olduğunda gerçekleşir. Desteklemelerin ciddi anlamda artırılması detaylandırılmasıyla ilgili konu uygulamaya geçebilir. Bu sayede üreticiler resmîyetten kaçınmayacak, detaylı verilerden oluşan veri tabanı oluşturulabilecek ve verilerin hata payı asgariye indirgenmiş olacaktır.

- Küçük aile işletmeleri başta olmak üzere tüm işletmelerde veri kaçışlarının önüne geçilebilmesi için ilgili yasal düzenlemelerde gerekli değişiklikler yapılmalıdır. Örneğin üreticilerinin birliğe üye olmasını engelleyen cironun %0,3’ü oranında beyan edilen birlik aidatı yerine daha uygun bir düzenleme yapılması (Anonim 2015b).

- Kullanılan enerjinin bazı sektörlere göre yüksek ücretli oluşu.

Seramik sektörüne uygulanan %30'luk enerji indirimi ve turizm sektörüne sağlanan %30-40'luk ısıtma indirimine süs bitkileri sektörünün de dâhil edilmesi (Anonim 2015c).

- Avrupa ülkelerindeki benzer şekilde katma değer vergisinin (KDV) düşürülmesi gerekmektedir. KDV oranı Hollanda % 6, İtalya% 10, Fransa% 5.5, Almanya ise % 7'dir (Anonim 2015a).

Ülkemizde KDV oranı süs bitkilerinde ağırlıklı olarak %18 oranındadır. Büyük üreticilerde dâhil olmak üzere, üreticiler genellikle kamu kurum ve kuruluşlarla resmi kurumlara satışları hariç diğer satışlarda ürünleri olduğu değerden çok daha düşük fiyatlarda kayıt altına almakta, faturaya işlemektedir. Yeni bir KDV oranı belirlenmesi durumunda, sektörün yukarıda adı zikredilen ülkeler kadar Türkiye'de gelişmiş olmadığı dikkate alınmalıdır.

- GTHB'ye bağlı il/ilçe müdürlüklerinde süs bitkileri şube müdürlüklerinin kurulması ve üretimin yoğun olduğu yerlerde kontrolör hizmetlerinin artırılması.

03/06/2011 tarih ve 639 sayılı Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile merkez teşkilattaki şube müdürlüğü kadroları eş değer kadrolara geçirilmiştir. Taşra teşkilatında şube müdürlükleri devam etmektedir. Sektörün yoğun olarak faaliyet gösterdiği başlıca il ve ilçelerde süs bitkileri şube müdürlüklerinin kurulması gerekmektedir.

Nitelikli üretimin sağlanması için, açık alan üretim alanlarının, örtü altı üretim alanlarının, üretimde tür ve çeşidin doğru teşhisi, üreticinin bilinçlendirilmesi, kayıtların çok daha muntazam ve hassas tutularak tasnif edilmesine ihtiyaç vardır. AB'de sektörün başlıca ülkelerindekine eş seviyede üretim yapılabilmesi için, açılması planlanan şube müdürlükleri bünyesinde peyzaj mimarlarına istihdam sağlanmasıyla olumlu sonuçlar alınacak ve liyakat uygulanmış olacaktır. Bu şube müdürlüklerinin üreticiyle ilgili doğru

bilgileri toplayabilecek ve devamında izleyebilecek bilişim teknolojileri ile de desteklenmesi önemlidir.

Bu sistemle Konya’da peyzaj uygulamalarında kullanım amacıyla yetiştirilen lalenin, kesme çiçek olarak yanlış verilere girmesi gibi önüne geçilecektir (Anonim 2015a).

Benzer bir durumda Edirne ili İpsala ilçesinde mevcuttur. 2500 da olan rulo çim üretim alanı kayıt altına alınmış ve üretim 2.500.000 adet olarak orantılanmıştır. Rulo çim üretim verileri de ayrı bir başlık altında tutulmalıdır.

- GTHB bünyesinde Tarım Reformu Genel Müdürlüğü öncülüğünde, mevcut organize sanayi bölgesi (OSB) revizyonu veya yeni OSB kurulum çalışmaları, sektörle ilgili birliklerin ve özel sektör temsilcilerinin görüşleri doğrultusunda, kurulumu planlanan sahadaki mahalli halkın eğilimleri de dikkate alınarak başlatılması yahut hız kazandırılması.

Detaylı bir planlama çalışmasıyla ülkemizde organize tarım bölgeleri olabilecek yeni alanlar oluşturulabilir. Konya ili Çumra ve İsmil ilçesinde 400 da üzerinde alanda lale soğanı üretilmektedir. Toprağı kumlu yapıda olan ve çevresinde bitkisel üretimin yoğun olmadığı bu veya benzeri bölgelerde soğanlı bitki üretimi için organize tarım bölgeleri oluşturulabilir.

- Süs Bitkileri üretim alanlarının artırılması için nitelikli kamu arazilerinin kiralamasında sektöre öncelik verilmesi (Anonim 2015b).

Yalova ilinde Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğüne (TİGEM) ait 1541 da alan 40 sayıda firmanın ortaklığıyla oluşturulmuş Yalova Garden AŞ’ye kiralanmıştır. Sektörde küçük bir kümelenme modeli örneği teşkil eden oluşum bilgi akışını kolay kılacak bir alana sahiptir. Kayıt altına alınma sorununun bu ve benzeri oluşumlarla önüne geçilmektedir. Süs bitkileri üretimi bitkisel üretim dâhilindeki ürün gruplarından çok daha ayrıntılı üretim isteklerine sahiptir. Bu ve benzeri sebepler dolayısıyla sektöre öncelik tanınmalıdır.

- Bekleme süresinin kısa tutulması sebebiyle boylu ve kuturlu fidan üretiminin yetersiz oluşu.

Büyükşehir Belediyelerinin mevcut sözleşmeli üretimde, bekleme süresi, vadesi uzatılmalıdır. Bu sayede boylu ve kuturlu fidan üretimi sağlanarak ithal edilen miktar azaltılabilir.

- Üretimi yapılan tür ve çeşitlerin sayısının arttırılması ve bu kademe de doğal türlerden faydalanılması.

Üzerinde önemli durulması gereken başlıca nokta, doğal kaynaklarımızdan en üst düzeyde yararlanılmasıdır. EXPO 2016 kapsamında inşa edilen doğal bitki örtü bahçesi ve endemik tür bahçesi bir basamak sayılabilir. Teşhir edilen türlerin kullanımına göre üretim çalışmalarına başlanabilir.

Üniversiteler, araştırma kuruluşları ve özel sektör arasında koordinasyon eksikliği göze çarpmaktadır. Özel sektör tabii olarak maddi yönüyle katkı sağlayacak türleri önemsemektedir. Ancak bazı türlerde uzun süreli sonuç alınması, hatta çalışmaların başarısız olma ihtimaline karşı araştırmacılar kolay ve hızlı sonuç alınacak türleri tercih edecektir. Bu esnada koordinasyonu sağlayacak bakanlıklar veya birlikler düzeyinde bir birim gereklidir.

Orman bakanlığı ve Gıda tarım Hayvancılık Bakanlığı, SÜSBİR işbirliği ile doğal bitki örtüsünden belirli türler seçilerek kamu kuruluşları öncülüğünde fide üretimine gidilebilir. İlgili Bakanlıklar tarafından üretilen fideler, teşvik üzere üreticilere ücretsiz dağıtılarak belirlenen türlerin kullanımı yaygınlaştırılır.

- Doğal türlerin veya endemik türlerin kullanım tercihinin çok düşük seviyede olması. Bitkisel peyzaj projelerinde kullanımında farkındalık ve milli bilinç gerekliliği.

Bitkisel peyzaj projelerinde yerli türlere öncelik verilmelidir. Proje ofisleri, Peyzaj Mimarları Odası ile GTHB tarafından ilgili birimler arasında, iletişimi ve bilgi iletimini sağlayacak kişi veya kişilerce koordinasyon sağlanabilir. Doğal türlerin kullanılmasında farkındalık ve milli bilinç oluşturmalıdır.

Peyzaj mimarlığı eğitiminde doğal bitki örtüsü ile ilgili hassas noktalardan birisi milli bilince sahip olunmasıdır. Ülkemizde her tür bitkiyi kullanmamız gayet tabiidir. Fakat *Platanus orientalis* (doğu çınarı) doğal bitki örtümüzde mevcutken ve hemen hemen her iklime adapte olabilirken; *Platanus occidentalis* (batı çınarı) üretimi ve kullanımına yoğunlaşmanın kültürel ve milli bir anlamı yoktur. Cevaplanması gereken soru Batı Çınarının kullanılması değil niçin yoğun biçimde kullanılması ve yüksek meblağlarla ithal edilmesidir. Üretim aşamasında yavaş gelişimi ve doğal türlere talebin olmaması dolayısıyla meşe türleri, *Quercus rubra* (amerikan meşesi) hariç tercih edilmemektedir. Doğal bitki örtümüzde alttür ve varyetelerle beraber 23 adet meşe¹ takson mevcut olmasına rağmen bitkisel peyzaj uygulamalarında çok az karşılaşılmaktadır. Fidanlıklarda da sık rastlanmaması tercih edilmediğini göstermektedir. Benzeri örnekler tek yıllık çiçeklerden çalılara ve ağaççıklara kadar çok sayıda çeşitlendirilebilir.

- İstilacı bazı türlerin üretiminin engellenmesi ve ithalatının önüne geçilmesi.

Geçmiş yıllarda sık kullanılan Akdeniz bölgesinde mevcut *Acacia cyanophylla* (kıbrıs akasyası), iç bölgelerde *Ailanthus altissima* (kokarağaç) vb. istilacı ithal türlere izin verilmemelidir.

- Toprak kirliliği, taban suyu kirliliği ve çevre kirliliğinin önüne geçmek; süs bitkileri üretiminde maliyeti en aza indirmek ve bakım takvimleri kapsamında doğru sayıda ve ölçülü kimyasal ilaç ve gübre kullanımı için üreticilerin bilinçlendirilmesi. Üretim ve bakım konusunda eğitim hizmetlerinin verilmesi.

¹ Türkiye Bitkileri Veri Servisi (<http://www.tubives.com>) 2016 yılı itibarıyla Türkiye’de meşe takson sayısı

Süs bitkilerinin çoğunluğu yenilebilir değildir. Gıda teması söz konusu olmayan üretim kalemlerinde, üreticiler kimyasal kullanımının olması gereken derişim miktarına hassasiyet göstermemektedir. Doz aşımı ile toprak kirletilmektedir. Nitratlı gübre ve diğer kimyasal kullanımında aşırıya kaçılması ile yeraltı suları kirlenmekte, işgücü artışı ve artan maliyet üretime yük getirmektedir.

İlaçlamanın periyodik takviminden daha sık ve/veya seyrek yapılması sonucu, bitkiler üzerindeki hastalık etmenleri direnç kazanmakta veyahut bir sonraki ilaçlamada doz artırımını zaruri kılmaktadır. Üretimin yoğun olduğu il/ilçe müdürlüklerinde süs bitkileri şube müdürlüğü kurulumu tamamlandığı takdirde ilgili mühendisler ve peyzaj mimarlarıyla olumsuz bu durumun önüne geçileceği ön görülmektedir.

- Üreticilerin ihtiyaç duyduğu kaliteli üretim (çoğaltma) materyalinin temini amacıyla anaçlık üretim tesislerinin kurulması, bu konuda dışa bağımlılığın giderilmesi (Anonim 2015b). Aşı veya uygun budama teknikleriyle üretilen doğal olmayan türlerin üretiminde bilgi yetersizliği. Üretimi yapılan bazı alttürlerde üretim materyalleri temininin zorluğu.

Dış mekan bitkilerinde aşı ile üretilen bazı alttürlerin kalem teminiyle, Kesme çiçek ve iç mekân bitki üretiminde hastalık etmenlerinden arı üretim materyali elde edilmesinde anaçlık tesisler kurulabilir. Bu tesisler üreticilerin erişimine açılmalıdır.

- İlaç etken madde tercihindeki bilgi yetersizliği ve gereken ölçüde kullanımındaki duyarsızlık.

Enstitüler ile özel sektör arasındaki koordinasyon güçlendirilmelidir. Süs bitkileri ilgili araştırma yapan enstitülerde resimlerin de iletilebildiği email ve telefon vasıtasıyla üreticilere bitki besleme, koruma konuları başta olmak üzere sorunlarına yanıt bulabilecekleri, çözümler sunulabilecek yardım hattı oluşturulmalıdır.

- AR-GE çalışmalarının başlatılması, bu konuda ki mevcut çalışmaların hızlandırılması ve genişletilmesi. Özel sektörün ıslah çalışmalarına dâhil olmasının sağlanması.

2005-2015 yılları arasında kamu kurumları tarafından 3 farklı türde 10 adet çeşidin tescili kabul edilmiştir. 6 başvuru teknik incelemededir. Mevzubahis olan rakamlar ülkemizin sahip olduğu 3905'i endemik 12.054 adet tür içerisinde oldukça düşük değerlerdir. Bilgi, deneyim, tecrübe sahibi üreticilerin sayısı arttığı takdirde; mevcut da üretim olmayan birçok il ve ilçede üretim başlayacaktır.

- Mevsimlik çiçek tohumları ve özellikle çim tohumları üzerine yapılan çalışmaların yeterli olmaması.

Özellikle Anadolu'daki belediyeler çim arazinin ilk tesisinde ve sonraki dönem bakımlarında yoğun olarak hayvan gübresi kullanılmaktadır. Hayvan gübresi içerisindeki veya civar mınıtkadan yayılan yabancı ot tohumları, yabancı otların mücadelesinin yetersiz olmasıyla beraber çim sahanın yekpareliğini, homojenliğini kaybetmesine sebep olmaktadır. Nitelikleri yüksek çim tohumu kullanılsa bile çim ekili alan 3-4 yıl içerisinde arzu edilen görüntüden uzak düşüyor. Çim tohumlarında ıslah çalışmalarıyla kısa sürede çok yüksek nitelikli çeşitler elde edilemese bile, elde edilen çeşitlerin önem bakımından daha düşük alanlarda kullanımı teşvik edilebilir. Geliştirilmesi düşünülen çim tohumlarında ana kriter su fakiri olan ülkemizde kuraklığa dayanıklılık olmalıdır.

- Yerli firmalar veya kamu kuruluşları ıslahı sonucu elde edilen yeni çeşitlerde KDV sıfırlanarak, teşvik sağlanmalıdır.
- Sektör desteklerinden iyi tarım uygulamalarında verilen miktarların artırılması.
- Mevcut üreticilerin ve yeni girişimcilerin sektörle ilgili destekler hakkında yeterli bilgi sahibi olmaması.

Sektöre katılacak yeni girişimciler ve küçük ölçekli üreticilerin özellikle IPARD II kapsamındaki destekler hakkında bilgilendirilmeleri sağlanmalıdır.

- Islah çalışmaları kapsamında ıslahçı hakları için özel yerli firma başvurusunun olmaması.

Türkiye’de ıslah çalışmalarında zorunlu olan alet ve ekipman için uzun vadeli kredilerle destek paketleri oluşturulması gerekmektedir.

Türkiye’de süs bitkileri pazarlama sektöründe tespit edilen sorunlar ve çözüm önerileri:

- Süs bitkileri ve kesme çiçek ihracatında taşıma maliyetinin düşürülmesi için, ürün kalitesinin daha uzun süre korunabildiği, aynı zamanda en ekonomik taşıma yöntemi olan deniz yolu taşımacılığın ülkemizde de geliştirilmesine yönelik araştırma çalışmalarının yapılması (Anonim 2015b).

Türkiye sınırları içerisinde zaman içerisinde yüksek hızlı tren ağının yaygınlaşması göz önünde bulundurulduğunda, hızlı ve nispeten kontrollü şartların sağlanabileceği alternatif bir taşıma seçeneğidir. Hızlı tren yolcu taşıma hizmetlerinin geceleri olmaması ile gece yarısından itibaren yaklaşık 6-7 saatlik bir boşluk bulunmaktadır. Yüksek hızlı trenle yurtiçi nakliyede bir alternatif oluşturabilir.

- Kesme çiçekte kooperatiflerinin işleyişinin yeterli düzeyde gelişmemiş olması.

Kesme çiçekte kooperatiflerinin mevcut işleyişinin gelişimi için Flora Holland mezat örneğinin uyarlanması ve uygulama için kamu desteğinin oluşturulması.

Türkiye’de kesme çiçek alım satımında başrol oynayan Kooperatiflerin, yurtdışındaki mezat sistemi işleyişinin daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla personelinin bir kişiyi AR-GE çalışmaları kapsamında yurtdışı mezatlara göndererek eğitimi sağlaması, Türkiye’de

kesme çiçek pazarlama organizasyonlarının ve sektörün hızlı gelişimi açısından önem arz etmektedir (Gençer 2014).

- İç pazarda kamu spotları ve tanıtım faaliyetleri, dış pazar için ise markalaşma, Pazar araştırması yapılsın ve Ekonomi Bakanlığından destek alınması için çalışmalara başlanacaktır. Dış fuarlara katılım konusunda Ekonomi Bakanlığından destek alınması (Anonim 2015b).

Destekleme uygulaması başladığı taktirde küçük ve orta ölçekli üreticiler için özellikle yurtdışı fuarları, alternatif pazarların oluşturulmasında, sektörler ilgili gelişmelerin güncel olarak takip edilmesinde faydalı olacaktır.

Herhangi bir ürünü üretmek kadar ürünün satılacağı iç ve dış pazarın bulunması daha önemlidir. Belirli kriterlerde ve nitelikte üretim yapıldığı takdirde; ürünler katma değer kazanacak, rekabet bariyerleri aşılabilecek, iç piyasa ve uluslararası pazarda yer alınacaktır. Süs bitkileri üretiminin olmadığı sahalarda, kalifiye eleman ve yeniliğe açık üreticiler olduğu takdirde üretimin sağlanabileceği ve ülkemizin coğrafi konumu ve mevcut doğal bitki örtüsü çeşitliliği ile sahip olduğumuz tüm değerlerin süs bitkileri sektöründe yeterince değerlendirilemediği görülmüştür. Ancak olumlu stratejiler, uygulanabilir plan ve doğru uygulamalarla sektörün gelecekte arzu edilen değerlere yaklaşacağı ön görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Anonim. 2001. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Bitkisel Üretim Özel İhtisas Komisyonu Süs Bitkileri Alt Komisyonu Raporu DPT: 264.
- Anonim. 2012. Sönmez, F. Doğu Karadeniz Kalkınma Ajansı Kesme Çiçek Sektör Raporu.
- Anonim. 2015a. Süs Bitkileri Üreticileri Alt Birliği, Süs Bitkileri Sektör Raporu, Ekim.
- Anonim. 2015b. I. Ulusal Süs Bitkileri Çalıştay Raporu 13-14 Ekim Web Sitesi: <http://www.tarim.gov.tr/BUGEM/Belgeler/Duyurular/tohumculuk.pdf> s.47-53 Erişim Tarihi: 05.15.2016.
- Anonim. 2015c. Gülbağ F., Gülgün, B. Türktobb Dergisi sayı 14, Nisan-Haziran s.4-11,s. 12-15.
- Anonim. 2015d. “IPARD II” kitapçığı Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu 2015.
- Anonim. 2016a. Web Sitesi: <http://pazzagliaturkiye.com>, Erişim Tarihi: 03.07.2016.
- Anonim. 2016b. Web Sitesi: <http://www.tarim.gov.tr/TAGEM/Belgeler/M%C4%B0L L%C4%B0%20BOTAN%C4%B0K%20BH%C3%87ES%C4%B0%20PROJES %C4%B0.pdf> Erişim Tarihi 02.09.2016.
- Anonymous. 2016a. Web Sitesi: www.trademap.org Erişim Tarihi: 22.08.2016.
- Anonymous. 2016b. Web Sitesi: www.banburygardeners.co.uk Erişim Tarihi: 01.15.2016.
- Anonymous. 2016c. Web Sitesi: <http://edition.cnn.com/2015/03/16/africa/kenya-flower-industry/> Erişim Tarihi: 23.06.2016.
- Anonymous. 2016d. Web Sitesi: <http://www.worldatlas.com/articles/globalleadersincut-flowerexports.html>, Erişim Tarihi: 02.03.2016.
- Anonymous. 2015a. Web Sitesi: <http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/asia/japan/3329213/Worlds-first-blue-roses-after-20-years-ofresearch.html> Erişim Tarihi 01.18.2016.

- Anonymous. 2015b. Web Sitesi: <http://www.skyscrapercity.com>, Erişim Tarihi: 02.12.2015.
- Anonymous. 2014. International statistics flowers and plants 2014 Centre For Business Management In Horticulture And Applied Research Leibniz University Hanover, volume 62.
- Ay, S. 2009. Süs bitkileri ihracatı, sorunları ve çözüm nerileri: Yalova leğinde bir araştırma, Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler MYO, Dış Ticaret Bölümü, Süleyman Demirel niversitesi, iktisadi ve idari Bilimler Dergisi c.14, sayı 3,s 423-443.
- Barış , M. E. ve Uslu A. 2009. “Cut flower production and marketing in Turkey” African Journal of Agricultural Research Vol. 4 (9), 765-771.
- Çelikel, G. F. 2013. Ss bitkilerinin hasat sonrası kaliteleri ve yeni teknolojiler V. Süs Bitkileri Kongresi Yalova I. Cilt s. 17-26.
- Gençer, B. 2014. Dünya’da ve Türkiye’de kesme iek sektörü pazarlama organizasyonları ve tüketicisi eğilimleri. Doktora Tezi Namık Kemal Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Tekirdağ.
- Karagüzel, O., Korkut, A.B., zkan, B., elikel, F.G. ve Titiz, S. 2010. Süs bitkileri üretiminin bugünkü durumu, geliştirilme olanakları ve hedefler. VII. Ziraat Mühendisliği Teknik Kongresi 11-15 Ocak, Ankara.
- Karagüzel, ., Aydınşakir, K. ve Kaya, A.S. 2007. Dünyada ve Türkiye’de iek soğanları sektörünün durumu. Derim, Cilt: 24, Sayı: 1,s: 1-10.
- Kazaz, S., Erken, K., Karagüzel, ., Alp, ř., ztrk, M., Kaya, A. S., Gülbağ, F., Temel, M., Erken, S., Saraç, Y. İ., Elin, Z., Salman, A., Hocagil, M. 2015. Süs bitkileri üretiminde değişimler ve yeni arayışlar. Türkiye Ziraat Mühendisliği VIII. Teknik Kongresi, 12-16 Ocak.
- Kurnaz, T. 2014. 1980 sonrası Türkiye ekonomisi ve dış ticaret gelişimi Yüksek lisans tezi ağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Yönetimi Anabilim Dalı.
- Öztürk, M. 2013. Türkiye’de süs bitkileri dış ticareti, V. Süs Bitkileri Kongresi Yalova I. Cilt sayfa, s. 407-413.

- Titiz, A. Çakıroğlu, N., Yıldırım, T. B. ve Çakmak, S. 2000. Süs bitkileri üretim ve ticaretindeki gelişmeler. Türkiye Ziraat Mühendisliği, 5. Teknik Kongresi, 17-21 Ocak, Ankara, Türkiye.
- Yazgan, M. E., Korkut, A. B., Barış, E., Erkal, S., Yılmaz R., Erken, K., Gürsan, K ve zyavuz, M. 2005. Süs bitkileri üretiminde gelişmeler. Türkiye Ziraat Mühendisliği VI. Teknik Kongresi 3-7 Ocak Cilt I, s. 589-607, Ankara.
- Yılmaz, İ. 2009. Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Türk kesme iek sektörünün SWOT (GTZF) analizi. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 22(1), s. 103–112.

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : İlker KIZILKAN
Doğum Yeri : İzmir
Doğum Tarihi : 10.02.1984
Medeni Hali : Bekar
Yabancı Dili : İngilizce (İleri seviye)

Eğitim Durumu (Kurum ve Yıl)

Lise : Meram Anadolu Lisesi (2002)
Lisans : Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi Peyzaj Mimarlığı (2008)
Yüksek Lisans :Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstisüsü Peyzaj Mimarlığı Ana
Bilim Dalı (2016)

Çalıştığı Kurum/Kurumlar ve Yıl

HSV Botanik : (2008-2011)
Kızıllkan Yapı koop. : (2011-2013)
Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Destek Hizmetleri Dairesi Başkanlığı (2013-...)